

Kati Mansikkala

NAISIIN KOHDISTUVAN DIGITAALISEN VÄKIVALLAN HAAVOITTAVUUS

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Kati Mansikkala: Naisiin kohdistuvan digitaalisen väkivallan haavoittavuus
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma, sosiaalipolitiikan opintosuunta
Helmikuu 2024

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen naisiin kohdistuvan digitaalisen väkivallan haavoittavuutta. Tutkin, miten digitaalisen väkivallan haavoittavuus ilmenee aineistossa sekä millainen suhde digitaalisen väkivallan kokemisella on naisten toimintamahdollisuuksiin. Digitaalinen väkivalta on kohtuullisen tuore ja yleistävä ilmiö, jonka haavoittavuudesta tiedetään toistaiseksi verrattain vähän. Tästä syystä digitaalisesta väkivallasta ja sen kokemiseen liittyvistä seurauksista tarvitaan lisää tietoa. Digitaalista väkivaltaa koetaan yhtäältä läheisissä suhteissa esimerkiksi parisuhdekumppanin tekemänä, jolloin kyse voi olla esimerkiksi kumppanin seuraamisesta tai kontrolloimisesta teknologioiden välityksellä. Toisaalta digitaalinen väkivalta ulottuu myös läheisten suhteiden ulkopuolelle ja sitä koetaan myös tuntemattomien tekijöiden taholta. Naisiin kohdistuu internetissä esimerkiksi häirintää ja uhkailua, joiden avulla tekijä pyrkii vaijentamaan, häpäisemään sekä pelottelemaan kohdettaan.

Lähestyn digitaalista väkivaltaa osana naisiin kohdistuvan sukupuolistuneen väkivallan jatkumoa. Tutkielman teoreettisena kehyksenä käytän väkivallan haavoittavuutta koskevaa teoreettista keskustelua sekä Amartya Senin ja Martha Nussbaumin toimintamahdollisuuksien teoriaa. Tutkielmani empiirisenä aineistona ovat Tampereen yliopiston ja Poliisiammattikorkeakoulun *Naisiin kohdistuvaan digitaaliseen väkivaltaan puuttumisen haasteet poliisin työssä, rikosprosessissa ja tukipalveluissa (DIGNITEAS)* -tutkimushankkeessa kerätyn kyselyn vastaukset. Kyselyllä kartoitettiin väkivallan kohteena olleiden kokemuksia ja näkemyksiä digitaalisesta väkivallasta, sen piirteistä ja seurauksista, avun hakemisesta ja saamisesta sekä rikosprosessista. Tutkimusmenetelmänä käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysejä, jossa ajattelua ohjaavat vuoroin teoria ja aineisto.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että digitaalinen väkivalta haavoittaa naisten hyvinvointia, arkea ja osallisuutta sekä suhdetta itseen ja muihin. Digitaalinen väkivalta horjuttaa mielenterveyttä sekä turvallisuuden tunnetta ja saa aikaan ahdinkoa. Arki ja osallisuus haavoittuvat niin arjen haasteiden kuin oman toiminnan rajoittamisen ja elinpiirin kaventumisen myötä. Digitaalinen väkivalta haavoittaa suhdetta itseen, muihin ja yhteiskuntaan. Tulosten perusteella digitaalisen väkivallan vaikutukset heijastuvat lähes jokaiseen teoreettisessa viitekehyksessä mainittuun keskeiseen inhimilliseen toimintavalmiuteen eli elämään, ruumiilliseen terveyteen ja koskemattomuuteen, aisteihin, mielikuvitukseen ja ajatteluun, tunteisiin, käytännölliseen päättelyyn, yhteenkuuluvuuteen, leikkiin sekä hallinta-, työ- ja omistusoikeuksiin. Tutkielman tulokset havainnollistavat, miten laajalle digitaalisen väkivallan haavoittavuus ulottuu ja miten väkivalta rajoittaa naisten mahdollisuuksia toimia sekä omassa elinpiirissä että laajemmin yhteiskunnassa.

Avainsanat: Digitaalinen väkivalta, naisiin kohdistuva väkivalta, haavoittavuus, toimintamahdollisuudet

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO.....	1
2.	VÄKIVALTA JA SUKUPUOLI	4
2.1	Naisiin kohdistuva väkivalta.....	7
2.2	Digitaalinen väkivalta.....	10
2.3	Pakottava kontrolli	15
2.4	Häpeä ja syyllisyys	17
3.	HAAVOITTUVUUS JA TOIMIJUUS	19
3.1	Haavoittuvuuden käsite	19
3.2	Väkivallan haavoittavuus	21
3.3	Väkivalta ja yksilön toimijuus	24
4.	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
4.1	Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymys.....	30
4.2	Aineiston kuvaus	30
4.3	Aineiston analyysi	32
4.4	Tutkimuksen etiikka.....	37
5.	DIGITAALISEN VÄKIVALLAN HAAVOITTAVUUS	39
5.1	Hyvinvointi.....	39
5.2	Arki ja osallisuus	43
5.3	Suhde itseen ja muihin	46
6.	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	56
	LÄHTEET	64
	LIITTEET	72

1. JOHDANTO

Tämän päivän tieto- ja viestintäteknologiat tarjoavat meille loputtomasti mahdollisuuksia arkemme sujuvoittamiseen sekä sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen ajasta ja paikasta riippumatta. Sosiaalisen median välityksellä voimme jakaa elämäämme ja kohdata vaivatta niin tuttuja kuin tuntemattomienkin kanssa. Voimme mitata hyvinvointiamme ja seurata kulkemiamme reittejä helposti esimerkiksi älykellon avulla. Pystymme erilaisten sovellusten avulla etäohjaamaan kotiemme laitteita ja jopa avaamaan ulko-oven lukituksen ilman fyysistä avainta. Arkisten esineiden, kuten avainten tai käsilaukun paikantaminen onnistuu kätevästi tavaroihin kiinnitettävän seurantalaitteen avulla. Teknologia voi yhtäältä auttaa suojautumaan väkivallalta ja luomaan turvallisuuden tunnetta. Tilanne, jossa turvattomuuden tunne ottaa vallan on monelle tuttu hetkistä, jolloin kotimatka taittuu jalkaisin hieman tavallista myöhäisempään kellonaikaan. Näissä hetkissä teknologia voi auttaa tuomaan turvaa, kuten jakaessamme sijaintimme älypuhelimien välityksellä ystävän tai puolison kanssa. Teknologinen kehitys on kuitenkin tuonut mukanaan myös mahdollisuuden uudenlaisiin rikoksiin sekä väkivallan muotoihin. Samoja laitteita ja sovelluksia, joita käytämme arkemme sujuvoittamiseen, yhteydenpitoon sekä itsemme turvaamiseen, hyödynnetään myös rikollisissa tarkoituksissa sekä väkivaltaisissa teoissa.

Digitaalinen väkivalta on kohtuullisen tuore, mutta voimakkaasti yleistynyt ilmiö, joka vaikuttaa kehittyvän yhdessä teknologian kehityksen kanssa. Aiemmassa tutkimuksessa digitaaliseksi väkivallaksi on tunnistettu muun muassa teknologian välityksellä tapahtuva seksuaaliväkivalta, vainoaminen tai häirintä (Henry, Flynn & Powell 2020; Nadim & Fladmoe 2019). Suomalaisista naisista 27 prosenttia ja miehistä 23 prosenttia kertoo kokeneensa häirintää tai väkivaltaa verkossa. Lukujen valossa on selvää, että ilmiö koskettaa kaikenikäisiä, mutta nuoret ovat erityisen alttiita häirinnälle ja väkivallalle verkossa: 16–24-vuotiaista useampi kuin neljä viidestä kertoo kokeneensa väkivaltaa tai häirintää verkossa elämänsä aikana. (Tilastokeskus 2023, 93.) Nuorten kokema seksuaalinen häirintä puhelimesta tai internetin välityksellä onkin yleistä ja erityisesti tyttöihin kohdistuva häirintä on yleistynyt hälyttävää tahtia. Esimerkiksi

vuoden 2021 aikana noin 40 prosenttia peruskoulun 8. ja 9. luokan, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten tytöistä kertoi kokeneensa seksuaalista häirintää puhelimesta tai internetissä. Myös poikiin kohdistuvan häirinnän osuus on kasvanut, joskin osuudet jäivät silti huomattavasti alhaisemmiksi. (Opetushallitus.)

Ilmiön valtavirtaistumisesta saattaa kertoa myös median kasvava uutisointi digitaalisesta väkivallasta. ”Tekoäly ”riisuu tyttöjä ilmaiseksi” mutta kyseessä voi olla rikos - Väärennettyjä alastonkuvia levitetään myös Suomessa”, uutisoi Aamulehti marraskuussa 2023 (Aamulehti 29.11.2023). Samoihin aikoihin YLE (12.11.2023) uutisoi: ”Miehet tarkkailevat salaa naisia pienellä Applen laitteella – poliisi tutkii tapauksia eri puolilla Suomea”. Edellä esitellyt otsikot ovat vain yksittäisiä nostoja ilmiön viimeaikaisesta mediahuomiosta, mutta ne auttavat esimerkkeinä havainnollistamaan yhtäältä digitaalisen väkivallan moninaisuutta ja toisaalta väkivallan kietoutumista yhteen vauhdikkaan teknologisen kehityksen kanssa. Vaikuttaakin siltä, että uusien teknologioiden kehittyessä samaan aikaan myös riski niiden väärinkäytöksille ilmenee.

Lähestyn digitaalista väkivaltaa tutkielmassani osana naisiin kohdistuvan väkivallan jatkumoa. Naisiin kohdistuva digitaalinen väkivalta on tunnistettu yleistyväksi ongelmaksi, joka vaatii myös päätöksentekijöiden huomiota. Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä GREVIO julkaisi vuonna 2021 suosituksensa naisiin kohdistuvan väkivallan digitaalisesta ulottuvuudesta. Ryhmän mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan digitaalista ulottuvuutta ei huomioida riittävän hyvin kansallisissa laeissa ja politiikoissa. (Euroopan komissio 2021, 9–10.)

Väkivallan seurauksista tiedetään, että uhrin kärsivät muun muassa muita enemmän mielenterveysongelmista ja ovat alttiimpia myös fyysisille vammoille sekä kroonisille terveysongelmille (esim. Coker ym. 2002). Väkivalta aiheuttaakin paitsi kohtuutonta inhimillistä kärsimystä sitä kokeneille myös merkittäviä yhteiskunnallisia kustannuksia (Siltala ym. 2022). Digitaalinen väkivalta on kuitenkin vielä suhteellisen tuore ilmiö ja sen haavoittavuudesta tiedetään toistaiseksi verrattain vähän. Tutkijat ovatkin tuoneet esiin, että ilmiöstä ja esimerkiksi digitaalisen väkivallan uhriksi joutumisen vaikutuksista tarvitaan lisää empiiristä tutkimusta (Henry, Flynn & Powell 2020, 846). Pro gradu -tutkielmani osallistuu tähän keskusteluun luoden uutta tietoa digitaalisen väkivallan haavoittavuudesta. Digitaalista väkivaltaa kokeneiden kokemusten tutkiminen on tärkeää pystyäksemme tarjoamaan uhreille

sopivaa ja oikea-aikaista apua sekä tukemaan heitä traumaattisesta kokemuksesta toipumisessa. Digitaalisen väkivallan haavoittavuuden ohella myös rikosprosessiin tulee kiinnittää huomiota uhrien näkökulmasta voidaksemme tukea toipumista ja välttää uudelleentraumatisoimasta väkivaltaa kokeneita. Tutkitun tiedon merkitys on keskeistä paitsi kehittäessämme jo olemassa olevia palveluita myös rakentaessamme uusia tuen muotoja digitaalista väkivaltaa kokeneille.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen, miten digitaalinen väkivalta haavoittaa sitä kokeneita naisia ja millainen suhde digitaalisen väkivallan kokemisella on toimijuuteen. Tutkielman empiirisenä aineistona käytän digitaalista väkivaltaa kokeneille naisille suunnatun kyselyn vastauksia. Tutkielmani aineisto on kerätty Tampereen yliopiston ja Poliisiammattikorkeakoulun *Naisiin kohdistuvaan digitaaliseen väkivaltaan puuttumisen haasteet poliisin työssä, rikosprosessissa ja tukipalveluissa (DIGNITEAS)* - tutkimushankkeessa (Husso ym. 2024). Tarkastelen tutkielmassani digitaalista väkivaltaa naisiin kohdistuvana ilmiönä, ja analyysiani ohjaa ymmärrys naisiin kohdistuvasta väkivallasta sukupuolistuneena väkivaltana.

Tutkielmani etenee seuraavasti: luvussa kaksi esittelen sukupuolen ja väkivallan dynamiikkaa avaten tutkielmani kannalta keskeisiä naisiin kohdistuvan, sukupuolistuneen ja digitaalisen väkivallan, pakottavan kontrollin, häpeän sekä syyllisyyden käsitteitä. Tämän jälkeen etenen kohti tutkielmani teoreettista viitekehystä ja luvussa kolme kuvaan haavoittuvuuden viitekehystä. Luvussa kolme kuvaan lisäksi väkivallan ja toimijuuden suhdetta sekä esittelen toimintamahdollisuuksien teorian (Sen 1993; Nussbaum 2000 & 2005). Neljännessä luvussa esittelen tarkemmin tutkimuksen tavoitteen, tutkimusaineiston ja -menetelmän sekä arvioin tutkielmaani liittyviä eettisiä kysymyksiä. Tutkielmani analyysiosiossa eli viidennessä luvussa käyn läpi sisällönanalyysin tulokset ja kuvaan, miten digitaalinen väkivalta haavoittaa naisten hyvinvointia, arkea ja osallisuutta sekä suhdetta itseen ja muihin. Lopuksi luvussa kuusi esitän tutkielmani tulokset ja johtopäätökset tiivistetysti.

2. VÄKIVALTA JA SUKUPUOLI

Tässä luvussa taustoitan tutkielmaani tarkastelemalla väkivallan ja sukupuolen tematiikkaan liittyvää kirjallisuutta sekä esittelemällä digitaalista väkivaltaa käsittelevää aiempaa tutkimusta ja lainsäädäntöä sekä keskeistä käsitteistöä. Aloitan määrittelemällä väkivallan käsitteen, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan väkivaltaa sukupuolittuneena ja sukupuolistuneena ilmiönä. Esittelen lisäksi digitaalisen väkivallan tutkimuskenttää ja lopuksi avaan tutkielmani kannalta keskeisiä pakottavan kontrollin, häpeän ja syyllisyyden käsitteitä.

Maailman terveysjärjestö WHO määrittelee väkivallan olevan ”fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen” (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2002, 21). WHO:n käyttämä määritelmä on laajalti hyväksytty ja monet toimijat, kuten Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (Bildjuschkin ym. 2020) käyttävät WHO:n määritelmää. Hearnin (1998, 15) mukaan väkivaltaa tulisi kuitenkin lähestyä yksittäistä määritelmää laajemmasta näkökulmasta, sillä väkivalta saa moninaisia merkityksiä tarkoittaen erilaisia asioita eri ihmisille ajasta ja paikasta riippuen. Hearn (1998) näkeekin väkivallan ja sen merkitysten rakentuvan osana kulloistakin historiallista, sosiaalista sekä kulttuurista kontekstia. Vaikka Hearn (1998) painottaa, ettei usko yhden selkeän määritelmän olemassaoloon, hän esittää tiettyjen elementtien huomioimista määriteltäessä väkivaltaa. Ensinnäkin väkivalta on tai sisältää tekijöiden käyttämää fyysisen tai muun voiman käyttöä. Toiseksi sen tarkoituksena on vahingoittaminen. Kolmanneksi loukattu kokee teon vahingolliseksi tai loukkaavaksi ja viimeiseksi, kolmas osapuoli tunnistaa tiettyjen tekojen, toimintojen tai tapahtumien olevan väkivaltaa. (Em. 15–16.)

Toinen tapa lähestyä väkivallan käsitettä on tarkastelemalla väkivallan eri muotoja. Tällöin viitataan esimerkiksi fyysiseen, henkiseen, seksuaaliseen tai taloudelliseen väkivaltaan eli väkivaltaa tarkastellaan vahingoittamisen keinon kautta ja väkivallan muodoilla nähdään olevan oma toimintalogiikkansa sekä keino haavoittaa. Edellä mainitut väkivallan muodot

viittaavat niin sanottuun suoraan väkivaltaan, jossa on kyse ihmisiin tai ihmisryhmiin suunnatusta väkivallasta. (Ronkainen 2017, 20–21.) Epäsuora väkivalta sen sijaan viittaa Ronkaisen (2017, 21) mukaan sellaisiin väkivallan muotoihin, jotka välillisesti tuottavat yksilöiden tai ihmisryhmien ”integriteettiä, ruumiillista ja henkistä hyvinvointia sekä omanarvontuntoa” loukkaavia toimintaedellytyksiä. Keskeistä on tekijän puuttuminen, sillä epäsuora väkivalta sijoittuu osaksi yhteiskunnallisia valtasuhteita sekä käytäntöjä ja tapahtuu niiden välityksellä. Epäsuorasta väkivallasta puhuttaessa tarkoitetaan muun muassa kulttuurista, symbolista tai visuaalista sekä systeemistä tai rakenteellista väkivaltaa. (Em. 22.)

Suvi Ronkainen (2017, 19–20) on käsitteellistänyt väkivaltaa Hannah Arendtin (1969; sit. Ronkainen 2017) ajatuksiin nojautuen. Väkivallan ja vallan suhde jäsentyy Arendtin (1969) ajattelussa niiden välisen eronteon näkökulmasta. Väkivalta eroaa vallasta siten, että väkivalta on luonteeltaan välineellistä. Näin ollen väkivallan käyttäminen keinona jonkin tarkoitusperän tavoitteluun vaatii oikeutuksen. Ronkaisen mukaan väkivalta onkin sosiaalisesti säädeltyä ja sen oikeuttaminen tapahtuu kulttuurisesti, yhteisöllisesti, kontekstuaalisesti ja neuvotellusti. Väkivalta yhtäältä tuottaa ja uusintaa jakoja ihmisten välillä, horjuttaa vuorovaikutussuhteita sekä valta-asemia ja toisaalta muovaa ihmisten toimijuuksia. Välineellisen luonteensa lisäksi väkivallalle ominaista on sen vahingollisuuden pohjautuminen sellaisiin voimavaroihin, joiden voidaan nähdä olevan ihmisyyden ytimessä. (Ronkainen 2017, 19–20.)

Väkivalta ja sukupuoli kytkeytyvät toisiinsa monin tavoin. Väkivalta onkin paitsi sukupuolittunut myös sukupuolistunut ilmiö. Käsitteitä sukupuolittunut ja sukupuolistunut väkivalta käytetään kirjallisuudessa limittäin ja myös toistensa synonyymeinä. Tämän tutkielman kontekstissa nojaan määrittelyyn, jossa sukupuolittunut ja sukupuolistunut väkivalta erotetaan käsitteellisesti toisistaan, sillä niiden katsotaan tarkoittavan eri asioita. Puhuttaessa väkivallan sukupuolittuneisuudesta, katsotaan lopputuloksia eli esimerkiksi sitä, miten yleistä väkivalta on naisten ja miesten kokemana tai tekemänä (Ronkainen 2017, 25). Väkivallan sukupuolittuneisuutta tarkasteltaessa on selvää, että niin naiset kuin miehet kohtaavat uhkailua ja väkivaltaa, joskin tekopaikka sekä tekijä vaihtelevat sukupuolten välillä.

Vuoden 2021 rikosuhritutkimuksesta käy ilmi, että noin kuudennes vastaajista oli joutunut uhkailun tai väkivallan kohteeksi kyseisenä vuonna. Naisista 18 % ja vastaavasti miehistä 15,3 % vastasi joutuneensa uhkailun tai väkivallan kohteeksi vuonna 2021. Miehet kokivat väkivaltaa naisia useammin julkisella paikalla sekä asiakkaana ravintolassa tai kahvilassa.

Naiset sen sijaan olivat kokeneet väkivaltaa miehiä useammin omassa tai toisen henkilön asunnossa sekä työpaikalla tai työtehtävissä. Lisäksi naiset kokivat miehiä useammin uhkailua ja väkivaltaa entisen tai nykyisen parisuhdekumppanin tekemänä: 5,5 % naisista ja 3,4 % miehistä vastasi joutuneensa entisen tai nykyisen parisuhdekumppaninsa väkivallan tai uhkailun kohteeksi. (Kolttola & Näsi 2022, 9, 13 & 15.) Väkivallan sukupuolittuneisuus tulee erityisen näkyväksi tarkasteltaessa lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. Vuonna 2021 poliisiin tietoon tulleista pari- ja lähisuhdeväkivallan täysi-ikäisistä uhreista 75 % oli naisia ja vastaavasti epäillyistä 77 % oli miehiä (Niklander 2023, 3).

Naisiin kohdistuvia väkivallantekoja tarkasteltaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, että luvut harvoin onnistuvat kuvaamaan väkivallan yleisyyttä täydellisellä tarkkuudella, sillä väkivalta jää usein ilmoittamatta viranomaisille ja siltä osin myös tilastojen ulkopuolelle (Tilastokeskus 2023, 11). Esimerkiksi väkivaltaa läheisissä suhteissa kohdanneet saattavat jättää rikosilmoituksen tekemättä häpeän ja syyllisyyden tunteiden vuoksi tai pelätessään väkivallan pahenevan ja tekijän kostavan (Husso 2003, 18). Lisäksi väkivaltakokemuksista saatetaan vaieta myös kyselytutkimuksissa. Naisiin kohdistuva väkivalta onkin luonteeltaan sellaista, että se aiheuttaa uhreissa haluttomuutta yhtäältä ilmoittaa tapahtuneista rikoksista ja toisaalta käsittää tapahtunut rikokseksi (Nussbaum 2005, 169). Myös asenteet vaikuttavat siihen, että väkivallasta vaietaan (Ronkainen & Näre 2008, 14–15).

Väkivallan sukupuolittuneisuus sen sijaan levittyy lopputulemia laajemmalle ja siinä on kyse väkivallan, sukupuolen sekä seksuaalisuuden linkittymisestä yhteen niin kulttuurin, rakenteiden kuin toimijoidenkin tasolla (Ronkainen 1998, 7–8; sit. Jokinen 2000, 26.) Sukupuolittuneessa väkivallassa on kyse yhtäältä puolisoihin, naisiin sekä lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, perheväkivallasta, seksuaalisesta väkivallasta sekä vanhuksiin kohdistuvasta kaltoinkohtelusta. Toisaalta kyse on myös väkivallasta, joka kytkeytyy kulttuurin ja instituutioiden rakenteisiin sukupuolen välityksellä. (Ronkainen 1998, 7–8; sit. Jokinen 2000, 26.) Esimerkiksi koulumaailmaan sijoittuva sukupuolittunut väkivalta pitää Rautiaisen, Husson ja Piipon (2022, 102) mukaan sisällään ”vahingoittavaa vallankäyttöä, ahdistelua, syrjintää, verkkoympäristössä tapahtuvaa väkivaltaa ja häirintää sekä henkistä ja fyysistä väkivaltaa, joka kytkeytyy seksuaalioikeuksiin ja/tai sukupuoleen”.

Väkivallan sukupuolittuneisuuden ymmärtämisen kannalta keskeistä on sukupuolten välisten valtasuhteiden hahmottaminen (Ronkainen 1998, 7–8; sit. Jokinen 2000, 26). Yksi tapa lähestyä

sukupuolten välisiä valtasuhteita on patriarkaatin käsite, jolla viitataan sellaisiin yhteiskunnallisiin järjestyksiin, jotka suosivat miehiä ja joissa miehet ryhmänä hallitsevat naisia ryhmänä niin rakenteellisella kuin ideologisellakin tasolla. Tämä ilmenee erilaisina hierarkkisina järjestelyinä läpi eri aikakausien ja yhteiskunnallisten kontekstien. Sukupuolihierarkiat jäsentävät keskeisesti patriarkaalisia järjestelmiä, mutta myös muut tekijät, kuten ikä, luokka, seksuaalisuus, uskonto sekä kansallisuus vaikuttavat sukupuoliasemiin ja niiden myötä yksilöiden sosiaaliseen arvoon, etuoikeuksiin ja valtaan. (Hunnicut 2009, 557–558.) Naisiin kohdistuvan väkivallan voidaan nähdä juontuvan tällaisista patriarkaalista yhteiskunnallisista järjestyksistä (Husso ym. 2021, 6–7).

Valta on keskiössä myös internetissä tapahtuvan sukupuolistuneen väkivallan tapauksessa. Faith (2022) hahmottaa internetissä tapahtuvan sukupuolistuneen väkivallan taustalla olevan näkyvää, piiloista sekä näkymätöntä valtaa. Näkyvä valta kiinnittyy virallisiin sääntöihin, instituutioihin sekä päätöksenteon prosesseihin. Internetissä tapahtuvan sukupuolistuneen väkivallan kontekstissa naisten näkyvän vallan puute ilmenee naisten aliedustuksena teknologiayritysten ja instituutioiden päätöksenteon elimissä. Naisten aliedustus näissä elimissä näkyy muun muassa heikkona puuttumisena ilmoitettuun häirintään. Piiloisen valta sen sijaan viittaa tilanteeseen, jossa tietyt ongelmat, kuten verkossa tapahtuva sukupuolistunut väkivalta, jätetään päätöksenteon ulkopuolelle esimerkiksi erilaisten palveluehtojen muodossa. Tällainen toimintatapa johtaa helposti tilanteeseen, jossa vastuu puuttua internetissä tapahtuvaan sukupuolistuneeseen väkivaltaan on sen kohteeksi joutuneella yksilöllä pikemminkin kuin alustan tarjoavalla toimijalla. Piiloiset valtasuhteet yhtäältä rajoittavat feministien toimintamahdollisuuksia ja siten myös joidenkin teemojen pääsyä poliittiselle agendalle, sillä häirinnän uhka on läsnä toiminnan tapahtuessa internetin alustoilla. Näkymätön valta ilmenee sosiaalisissa normeissa, sisäistetyissä uskomuksissa sekä mis- ja disinformaatiossa. Kyse on yhtäältä siitä, ovatko digitaaliset teknologiat naisten saavutettavissa ja toisaalta siitä, miten näillä alustoilla ylläpidetään käsityksiä naisen asemasta. (Faith 2022, 331–333.)

2.1 Naisiin kohdistuva väkivalta

Kansainvälisessä kontekstissa Suomi on todettu yhdeksi Euroopan vaarallisimmista maista naisille. Havainto perustuu Euroopan unionin perusoikeusviraston vuonna 2014 julkaisemaan raporttiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta EU:n jäsenmaissa (FRA 2014). Noin kolmasosa

jäsenmaiden naisista vastasi kokeneensa väkivaltaa 15 vuotta täytettyään. Tanskassa, Suomessa, Ruotsissa, Alankomaissa, Ranskassa sekä Iso-Britanniassa naisten kokema väkivalta oli keskiarvoa yleisempää ja lähes puolet (47 %) suomalaisista naisista vastasi kokeneensa väkivaltaa 15 vuotta täytettyään. Nykyisen tai entisen kumppanin taholta väkivaltaa oli kokenut noin viidesosa (22 %) jäsenmaiden naisista ja vastaavasti suomalaisista naisista 30 % vastasi kokeneensa nykyisen tai entisen kumppanin tekemää väkivaltaa. (FRA 2014, 27–28.)

Tarkastelen tutkimuksessani naisiin kohdistuvaa digitaalista väkivaltaa ja olen edellä lähestynyt väkivallan käsitettä yleisemmällä tasolla. Miten naisiin kohdistuva väkivalta sitten eroaa aiemmin esittämistäni määritelmistä ja mistä tarve erityiselle käsitteelle kumpuaa? Ronkainen (2017, 26) määrittelee naisiin kohdistuvan väkivallan viittaavan ”naisten kokemiin, sukupuoliperustaisiin väkivallan muotoihin, joille naiset altistuvat yhteiskunnallisen asemansa vuoksi”. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei siis tarkastella puhtaasti sukupuolittuneesta näkökulmasta eli vain lopputulemien kannalta. Sen sijaan väkivalta nähdään sukupuolistuneena ilmiönä, jonka taustalla vaikuttavat sukupuolten väliset yhteiskunnalliset valtasuhteet. Myös Euroopan neuvoston niin kutsutussa Istanbulin sopimuksessa naisiin kohdistuvan väkivallan nähdään pohjautuvan sukupuolten välisiin historiallisiin valtasuhteisiin (Council of Europe 2011, 1). Sopimuksessa naisiin kohdistuva väkivalta käsitetään ihmisoikeusloukkauksena sekä syrjinnän muotona, joka pitää sisällään kaikki sukupuoleen perustuvat väkivallanteot, jotka johtavat tai saattavat johtaa fyysisiin, seksuaalisiin, psykologisiin tai taloudellisiin haittoihin tai kärsimyksiin. Naisiin kohdistuvaksi väkivallaksi katsotaan niin yksityisellä kuin julkisellakin elämäntilanteella ilmenevä väkivallalla uhkaaminen, pakottaminen sekä vapaudenriisto. (Em. 2011, 3.)

Käsitteelliset valinnat vaikuttavat yhtäältä ilmiön saamaan huomioon sekä sitä koskevaan keskusteluun ja toisaalta sen ratkaisemiseksi esitettyihin sosiaalipoliittisiin keinoihin (Kurz 1997, 444; sit. Husso 2003, 42). Muun muassa tästä syystä on perusteltua käyttää naisiin kohdistuvan väkivallan käsitettä sukupuolineutraalin ilmaisun sijaan. Sukupuolineutraalia kieltä voidaan pitää naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksessa ongelmallisena, sillä tässä yhteydessä ilmaisu voi viitata piiloiseen sukupuoleen. Tämä liittyy siihen, miten joillain tieteenaloilla väkivaltaa käsitellään näennäisen sukupuolineutraalisti, vaikka todellisuudessa miestoimijoiden näkökulma on ollut keskiössä, kuten ihmisoikeuksia tulkittaessa (Ronkainen 2017, 26). Näennäinen sukupuolineutraalius on leimannut muun muassa suomalaista

keskustelua parisuhdeväkivallasta. Muiden pohjoismaiden puhuessa naisten hyväksikäytöstä ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta jo varhain, Suomessa ilmiötä tarkasteltiin perheväkivallan linssin lävitse vältellen puhumista naisiin kohdistuvasta väkivallasta. (Husso 2003, 41–42.) Tämän rajauksen voidaan nähdä vaikuttaneen siihen, miten naisiin kohdistuva väkivalta on usein käsitetty perheen sisäisenä ongelmana ja siten myös niihin mekanismeihin, joilla naisiin kohdistuvaan väkivaltaan on Suomessa puututtu. Yksi esimerkki tällaisista mekanismeista on parisuhdeväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö, jonka katsotaan kehittyneen verkkaisesti verrattaessa esimerkiksi länsinaapurimme Ruotsiin (Söderholm 1996, 1582–1583; sit. Husso 2003, 17).

Tutkielmani osallistuu naisiin kohdistuvan väkivallan keskusteluun rajautuen digitaalisen väkivallan kontekstiin. Olen edellä esittänyt, miksi on syytä puhua juuri naisiin kohdistuvasta väkivallasta sukupuolineutraalin ilmaisun sijaan. Myös digitaalinen väkivalta voidaan nähdä osana naisiin kohdistuvan väkivallan jatkumoa. Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä GREVIO julkaisi vuonna 2021 suosituksensa naisiin kohdistuvan väkivallan digitaalisesta ulottuvuudesta. Asiantuntijaryhmän mukaan väkivallan digitaalinen ulottuvuus kohdistuu naisiin erityisellä tavalla ja muodostaa keskeisen osan naisten sukupuoliperustaisen väkivallan kokemuksesta. Digitaalinen väkivalta kytkeytyy osaksi samaa epätasa-arvon ja sukupuolten välisten valtasuhteiden dynamiikkaa muiden naisiin ja tyttöihin kohdistuvien väkivallan muotojen kanssa. (Euroopan komissio 2021, 13.)

Valintaani käsitellä digitaalista väkivaltaa naisiin kohdistuvana väkivallan muotona vaikuttaa osaltaan myös käytössäni oleva tutkimusaineisto. DIGNITEAS-hanke tarkastelee naisiin kohdistuvaa digitaalista väkivaltaa ja näin ollen myös hankkeen aineisto rajautuu kyseiseen näkökulmaan. Se, että tutkielmani kohdentuu naisiin kohdistuvaan digitaaliseen väkivaltaan ei siis tarkoita, etteivätkö miehet tai muunsukupuoliset kohtaisi digitaalista väkivaltaa. Aiemman tutkimuksen perusteella voidaan todeta ilmiön koskettavan kaikkia sukupuolia (esim. Tilastokeskus 2023; Powell & Henry 2019; Powell, Scott & Henry 2020). Tutkimukseni osallistuu keskusteluun naisiin kohdistuvasta väkivallasta sukupuolistuneena ilmiönä ja erityisenä yhteiskunnallisena ongelmana väkivallan digitaalista ulottuvuutta tarkastellen. Näin ollen miehiin ja muunsukupuolisiin kohdistuva digitaalinen väkivalta rajautuu tämän tutkielman ulkopuolelle.

2.2 Digitaalinen väkivalta

Digitaalisista väkivaltaa on tutkittu eriävistä käsitteellisistä lähtökohdista käsin ja tarkastellen muun muassa erilaisia tekotapoja sekä niiden yleisyyttä. Ilmiöön viittaavien käsitteiden kirjo on laaja (Henry, Flynn & Powell 2020, 831). Suomen kontekstissa digitaalisen väkivallan käsite vaikuttaa vakiintuneen ilmiön parissa työskentelevien ammattilaisten käsitteistöön. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen ja hyvinvoinnin laitoksen tunnistaa digitaalisen väkivallan yhdeksi väkivallan muodoista, joissa ”toista ihmistä loukataan, kontrolloidaan, tarkkaillaan tai vahingoitetaan tieto- ja viestintäteknologian välityksellä” (THL). Myös väkivallan vastaista työtä tekevä Naisten Linja sekä Rikosuhripäivystys käsitteellistävät teknologian välityksellä tapahtuvat väkivallan teot digitaalisiksi väkivallaksi (Naisten linja; RIKU). Tutkielmassani käytän käsitettä digitaalinen väkivalta, koska käsite on ollut käytössä myös tutkielmassa hyödynnetyssä kyselyaineistossa, joka on kerätty Tampereen yliopiston ja Poliisiammattikorkeakoulun *Naisiin kohdistuvan digitaalisen väkivallan kohtaaminen, poliisin työssä, rikosprosessissa ja tukipalveluissa* - tutkimushankkeessa (Husso ym. 2024). Digitaalinen väkivalta on käsitteenä tässä yhteydessä perusteltu myös siksi, että se on terminä vakiintunut suomenkieliseen keskusteluun aiheen ympärillä ja toisaalta siitä syystä, että digitaalisen väkivallan käsite kokoo yhteen teknologiavälitteisen väkivallan eri tekotavat. Digitaalisen väkivallan käsite tarjoaakin yksittäistä tekotapaa laajemman kehyksen tarkastella, miten digitaalisen väkivallan kokeminen haavoittaa naisia ja heijastuu sitä kokeneiden toimintamahdollisuuksiin.

Mitchell ja kumppanit (2022, 15) ovat määritelleet teknologiavälitteisen väkivallan ”haitallisiksi teoiksi, jotka syntyvät, kun haitallisen päämäärän saavuttamista helpottavat tai mahdollistavat teknologiset artefaktit kutsuvat haitallisen päämäärän omaavat toimijat toteuttamaan sen artefaktia käyttämällä”. Määritelmä toimii ikään kuin kattokäsitteenä, jonka kehykseen erilaisten väkivallan tekotapaan keskittyvien käsitteiden voi nähdä mahtuvan. Mitchellin ja kumppaneiden (2022) määritelmä on kuitenkin luonteeltaan varsin mekaaninen ja se jättää osin pimentoon digitaaliselle väkivallalle ominaisen dynamiikan, jossa väkivallan tekijä hyödyntää teknologiaa luodakseen uhrille tunteen siitä, että hän on läsnä kaikkialla sekä eristääkseen, rankaistakseen ja nöyryyttääkseen uhria (Woodlock 2017, 589). Tässä mielessä digitaalisen väkivallan voidaankin nähdä eroavan muista väkivallan muodoista. Toisin kuin esimerkiksi fyysisen väkivallan tapauksessa, jossa väkivaltaisesta tilanteesta poistuminen voi

auttaa suojautumaan väkivallalta, digitaalisen väkivallan uhka on alati läsnä uhrin arjessa (Woodlock, McKenzie, Western & Harris 2020, 372–373).

Olen edellä käsitellyt väkivaltaa yleisemmin, mutta myös erityisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja tuonut esiin, miten naiset ovat yliedustettuina lähisuhdeväkivallan kokijoina. Myös digitaalisen väkivallan tapauksessa vaikuttaa siltä, että naiset kokevat miehiä useammin väkivaltaa ja häirintää läheistensä, kuten nykyisen tai entisen kumppanin, perheenjäsenen tai sukulaisen taholta (Tilastokeskus 2023, 95). Tarkasteltaessa digitaalisen väkivallan yleisyyttä Suomessa, voidaan todeta naisten joutuvan miehiä useammin niin seksuaalisen kuin muunkin häirinnän kohteeksi internetissä (Koltola & Näsi 2022, 30). Tilastokeskuksen (2023, 93) mukaan kaikkiaan neljännes suomalaisista on kokenut joskus elämässään verkossa tapahtuvaa väkivaltaa tai häirintää. Naisista 27 % ja miehistä 23 % kertoo kokeneensa väkivaltaa tai häirintää verkossa elämänsä aikana. Huomionarvoista on se, että verkkohäirinnän ja -väkivallan kokemukset ovat huomattavasti yleisempiä alle 35-vuotiaiden keskuudessa ja kaikkein eniten häirintää ja väkivaltaa koetaan nuorimassa 16–24-vuotiaiden ikäryhmässä (em.) Luvut antavat osviittaa ilmiön yleisyydestä, mutta toistaiseksi suomalainen tutkimus digitaalisesta väkivallasta on kuitenkin niukkaa.

Kotimaan kontekstissa digitaalista väkivaltaa on tarkasteltu muun muassa verkkorikollisuuden uhriksi joutumisen näkökulmasta. Näsin, Danielssonin ja Kaakisen (2023) tutkimuksen mukaan Suomessa yleisimpiä verkkorikosten uhriksi joutumisen muotoja ovat haittaohjelmat, häirintä, seksuaalinen häirintä, hakkerointi ja petos. Suurempi netin käyttö sekä altistuminen mahdollisille rikosentekijöille yhdessä verkon ulkopuolisten rikosten uhriksi joutumisen kanssa näyttävät altistavan rikosten uhriksi joutumiselle verkossa. Sosioekonomisten tekijöiden vaikutus verkkorikollisuuden uhriksi joutumiselle vaihtelee eri muotojen välillä. (Em.) Jo aiemmin mainittu Tampereen yliopiston ja Poliisiammattikorkeakoulun hanke on toinen tuore esimerkki suomalaisesta digitaalisen väkivallan tutkimuksesta. Husson ja kumppaneiden (2024) löydökset osoittavat, että digitaaliseen väkivaltaan puuttumista poliisin työssä, rikosprosessissa sekä tukipalveluissa haastavat niin digitaalisen väkivallan puutteellinen tunnistaminen, vakavuuden ymmärtäminen kuin digitaaliseen väkivaltaan kohdentuvat asenteet.

Vaikka digitaaliseen väkivaltaan viittaavien käsitteiden laaja kirjo osaltaan hankaloittaa tutkimustulosten vertailua keskenään, se samaan aikaan havainnollistaa ilmiön moninaisuutta

ja auttaa muodostamaan kokonaiskuvan tarkasteltavasta ilmiöstä sekä siihen liittyvistä piirteistä. Osa tutkimuksista lähestyy ilmiötä johonkin tiettyyn ilmenemismuotoon kiinnittyen, kuten teknologiavälitteiseen pakottavaan kontrolliin (esim. Dragiewicz ym. 2018) tai kuvavälitteiseen seksuaaliseen hyväksikäyttöön (esim. McGlynn, Rackley & Houghton 2017; Powell, Henry, Flynn & Scott 2019). Vastaavasti toisissa tutkimuksissa, kuten nuorten seurustelusuhteissa tapahtuvaa digitaalista väkivaltaa käsittelevässä kirjallisuudessa (esim. Reed, Tolman & Ward 2017; Temple ym. 2015), digitaalista väkivaltaa tarkastellaan jonkin tietyn ihmissuhdekategorian kautta. Henry, Flynn ja Powell (2020) tarkastelevat artikkelissaan naisiin kohdistuvan teknologiavälitteisen perhe- ja seksuaalisen väkivallan tutkimuskenttää ja käsittävät aiemman tutkimuksen perusteella ilmiön pitävän sisällään niin digitaalisen seurusteluväkivallan, intiimin kumppanin verkkovainoamisen, teknologiavälitteisen seksuaalisen hyväksikäytön, kuvaperusteisen seksuaalisen hyväksikäytön kuin seksuaalisen verkkohäirinnänkin. Esittelen seuraavaksi digitaalisen väkivallan käsitteistöä tämän jaottelun pohjalta.

Digitaalinen seurusteluväkivalta (eng. *digital dating abuse*) on seurustelukumppanin kontrollointia, painostamista, häirintää tai uhkailua digitaalisia teknologioita, kuten tietokonetta, matkapuhelinta tai internetiä hyödyntäen (Reed, Tolman & Ward 2016, 1558). Aihepiirin tutkimus on pitkälti keskittynyt tarkastelemaan alaikäisten tai nuorten kokemaa digitaalista väkivaltaa seurustelusuhteissaan. Digitaalinen seurusteluväkivalta vaikuttaa olevan nuorten keskuudessa yleistä, vaikkakin arviot yleisyydestä vaihtelevat (esim. Reed, Tolman & Ward 2017). Yhtä lailla naiset kuin miehetkin kohtaavat seurustelusuhteissaan digitaalista väkivaltaa, joskin naiset suhtautuvat siihen vakavammin ja siten myös digitaalisen seurusteluväkivallan seuraukset saattavat olla erityisen haitallisia naisille (Reed, Tolman & Ward 2017, 84–86; Reed, Tolman & Ward 2016, 1567). Tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin 17–22-vuotiaiden yliopisto-opiskelijoiden kokemaa digitaalista seurusteluväkivaltaa, sen havaittiin olevan yhteydessä myös muihin seurusteluväkivallan muotoihin, kuten fyysiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan (Reed, Tolman & Ward 2016, 568). Verkossa tapahtuvan ja verkon ulkopuolisen väkivallan välillä on havaittu yhteys myös alaikäisten nuorten suhteissa (Temple ym. 2015, 344; Barter ym. 2017, 381).

Henry, Flynn ja Powell (2020, 1835) nimeävät intiimin kumppanin verkkovainoamisen (eng. *intimate partner cyber stalking*) yhdeksi lähisuhteissa tapahtuvan digitaalisen väkivallan

ilmenemismuodoksi. Verkkovainoamisella viitataan teknologian tai internetin välityksellä tapahtuvaan yksilön toistuvaan jahtaamiseen, joka koostuu jatkuvista epätoivotuista yhteydenotoista, jotka ovat sävyiltään pakottavia, pelottavia tai seksuaalisia (Reyns, Henson & Fisher 2012, 1). Yleisimmin vainoaminen tapahtuu puhelimen ja sosiaalisen median välityksellä (Woodlock 2017, 590). Aiemman tutkimuksen mukaan vainoajat ovat todennäköisimmin potentiaalisia, nykyisiä tai entisiä kumppaneita (Spitzberg & Cupach 2007, 64; Alexy, Burgess, Baker, & Smoyak 2005; sit. Henry, Flynn & Powell 2020, 1835).

Teknologiavälitteistä seksuaaliväkivaltaa (*violence*) on tutkittu teknologiavälitteisen seksuaalisen väkivallan (*assault*), kuvaperusteisen seksuaalisen hyväksikäytön sekä verkossa tapahtuvan seksuaalisen häirinnän näkökulmista. Teknologiavälitteinen seksuaalinen väkivalta viittaa puhelimia, sähköpostia, yhteisöpalveluita, keskustelupalstoja, deittisivustoja ja muita viestintäteknologioita käyttämällä tehtyihin vahingollisiin seksuaalisiin tekoihin, kuten raiskaukseen tai seksuaaliseen hyväksikäyttöön (Henry ym. 2020, 1836). Kuvaperusteisessa seksuaalisessa hyväksikäytössä on sen sijaan kyse seksuaalisten tai alastonkuvien kuvaamisesta tai muilla tavoin luomisesta, tällaisten kuvien jakamisesta tai levittämisestä sekä sillä uhkaamisesta (Powell, Henry & Flynn 2018, 306). Tällaisen toiminnan taustalla voi olla muun muassa halu kostaa, seksuaalinen nautinto, valta tai nautinnon, viihteen, sosiaalisen statuksen tai rahallisten hyötyjen tavoittelemisen (Henry ym. 2020, 1838). Verkossa tapahtuva seksuaalinen häirintä on ei-toivottua ja luonteeltaan seksuaalista toimintaa, joka sisältää loukkaavaa, nöyryyttävää tai pelottavaa käytöstä (Powell & Henry 2017; sit. Henry ym. 2020, 1841).

Olen edellä esitellyt digitaalista väkivaltaa lähisuhteissa tapahtuvana ilmiönä. On kuitenkin huomattava, että naisiin kohdistuvaa digitaalista väkivaltaa ilmenee myös läheisten suhteiden ulkopuolella. Valtaosa digitaalisen väkivallan tutkimuksesta tarkastelee ilmiötä läheisissä suhteissa tapahtuvana väkivallan muotona, sillä tyypillisesti tekijä on uhrin nykyinen tai entinen kumppani tai muu perheenjäsen (Henry, Flynn & Powell 2019, 14). Digitaalista väkivaltaa on tarkasteltu lähisuhteiden ulkopuolella tapahtuvana väkivallan muotona esimerkiksi verkossa tapahtuvan häirinnän näkökulmasta. Naisten ja miesten internetissä kohtaaman häirinnän on havaittu eroavan laadullisesti. Siinä missä miehet kohtaavat häirintää, joka kohdistuu heidän mielipiteisiinsä, naiset ovat alttiimpia kohtaamaan sukupuoleen kohdistuvaa häirintää (Nadim & Fladmoe 2019, 225).

Sukupuolistuneisuuden näkökulma on merkittävä myös digitaalisen väkivallan kontekstissa, vaikka tutkimustulokset vaihtelevat myös siinä, miten sukupuoli vaikuttaa digitaalisen väkivallan uhriksi joutumiseen. Tilastotiedon perusteella digitaalinen väkivalta koskettaa erityisesti nuoria naisia sekä tyttöjä (esim. Tilastokeskus 2023, 93; Opetushallitus) ja joissain tutkimuksissa on havaittu, että naiset suhtautuvat kokemaansa digitaaliseen väkivaltaan miehiä vakavammin (Reed, Tolman & Ward 2017, 84–86; Reed, Tolman & Ward 2016, 1567). Vastaavasti osassa tutkimuksista merkittäviä eroja sukupuolten välillä ei ole ja niin miehet kuin naiset ovat yhtä lailla edustettuina digitaalisen väkivallan kokijoina (esim. Powell & Henry 2019). Esimerkiksi Powell ja Henry (2019, 3654–3655) havaitsivat yhtä lailla naisten kuin miestenkin kohtaavan teknologiavälitteistä seksuaaliväkivaltaa, vaikkakin tekotavat vaihtelivat sukupuolten välillä. Nuoret ja ei-heteroseksuaaliksi identifioituvat henkilöt olivat muita ryhmiä alttiimpia kohtaamaan teknologiavälitteistä seksuaaliväkivaltaa (em. 3655). Kuten muidenkin väkivallan muotojen kohdalla, yhteiskunnassa alisteisessa asemassa olevat ryhmät ovat muita alttiimpia joutumaan myös digitaalisen väkivallan uhreiksi (esim. Henry, Flynn & Powell 2019, 5; Powell, Scott & Henry 2020). Digitaalinen väkivalta risteää lisäksi myös muiden, verkon ulkopuolella tapahtuvien väkivallan muotojen kanssa (Melander 2010, 264; Woodlock 2017, 590).

Digitaalinen väkivalta oikeusjärjestelmässä

Oikeusjärjestelmän tasolla naisiin niin yksityisellä kuin julkisellakin elämänalueella kohdistuvan väkivallan voidaan nähdä jääneen vähemmälle huomiolle ja myös rankaisematta. Sen sijaan miehiin kohdistuva väkivalta, joka tapahtuu usein julkisella elämänalueella, on tunnistettu paremmin myös rikosoikeudellisesti. (Nousiainen & Pentikäinen 2017, 55.) Digitaalisen väkivallan problematiikka oikeusjärjestelmän kontekstissa ei kuitenkaan kytkeydy ainoastaan lainsäädännöllisiin kysymyksiin. Kyse on laajemmin rikosprosesseihin liittyvistä kysymyksistä, kuten siitä, etenevätkö tapaukset, millaisia tuomioita teoista määrätään ja ennen kaikkea siitä, miten väkivallan uhri kohdataan esimerkiksi poliisin tai syyttäjän toimesta.

Oikeusjärjestelmään liittyviin ongelmiin on pyritty puuttumaan muun muassa vuoden 2023 alussa voimaan tulleen uuden seksuaalirikoslain keinoin. Seksuaalirikoksista säädetään rikoslain (RL 19.12.1889/39) 20 luvussa. Lakiuudistuksen keskeisin muutos on se, että raiskaus määritellään suostumuksen perusteella eli raiskaus tarkoittaa sukupuoliyhteydessä olemista ”sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti” (RL 19.12.1889/39, 20:1).

Uudessa seksuaalirikoslaissa huomioidaan myös väkivallan digitaalinen ulottuvuus. Uuden lain 6 §:ssä seksuaaliseksi ahdisteluksi käsitetään koskettelun lisäksi myös sanalliset teot sekä viestin tai kuvan lähettäminen tai esittäminen, kuvan ottaminen sekä itsensä paljastaminen. Rangaistus tällaisista teoista on sakko tai enintään kuuden kuukauden mittainen vankeustuomio. Lain 7 §:ssä säädetään seksuaalisen kuvan luvattomasta levittämisestä, josta voidaan tuomita sakkoon tai enintään kahden vuoden mittaiseen vankeuteen. (RL 19.12.1889/39, 20.)

Vaikka muun muassa uusi seksuaalirikoslaki huomioi väkivallan digitaalisen ulottuvuuden, ei digitaalista väkivaltaa ole sellaisenaan kirjattu rikoslakiin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että digitaalinen väkivalta ei täyttäisi rikoksen tunnusmerkistöä. Suomen rikoslaissa onkin monia pykäläitä, joiden valossa digitaalista väkivaltaa voidaan arvioida rikoksena, kuten esimerkiksi edellä esitellyt seksuaalirikoslain pykälät. Lisäksi rikoslain 25 luvun 7 a §:ssä säädetään vainoamisesta, jolla viitataan toistuvaan uhkaamiseen, seuraamiseen, tarkkailuun, yhteyden ottamiseen tai vastaavaan toimintaan tavalla, joka ”on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta”. Rangaistus vainoamisesta on sakko tai enintään kahden vuoden mittainen vankeus.

Oikeusministeriön tuoreen selvityksen mukaan vainoamisen tai minkään muunkaan rikoksen tunnusmerkistö ei kuitenkaan toistaiseksi kata pakottavaa kontrollia. Selvityksessä ehdotetaankin pakottavan kontrollin tunnusmerkistön lisäämistä rikoslakiin siten, että se kattaisi tekotapoina uhkauksen, pakottamisen, vapaudenriiston, väkivallan tai muun loukkauksen, jotka ovat omiaan aiheuttamaan pelkoa tai ahdistusta teon kohteeksi joutuneessa henkilössä. (Tolvanen & Silvennoinen 2023, 63–64.)

2.3 Pakottava kontrolli

Tarkasteltaessa digitaalista väkivaltaa intiimeissä suhteissa tapahtuvana ilmiönä, pakottavan kontrollin käsite on hyödyllinen. Stark (2007, 228–229) lähestyy pakottavaa kontrollia erottamalla pakottamisen ja kontrollin ulottuvuudet toisistaan. Pakottaminen viittaa voiman tai uhkausten käyttämiseen tavalla, jolla uhri saadaan toimimaan tekijän haluamalla tavalla. Starkin mukaan pakottaminen voi johtaa erilaisten välittömien seurausten, kuten kivun, vammojen, pelon tai jopa kuoleman lisäksi pidemmän aikavälin fyysisiin, psyykkisiin sekä käyttäytymiseen liittyviin seurauksiin. Kontrollissa on sen sijaan kyse uhrin epäsuorasta

pakottamisesta tottelevaisuuteen hyödyntäen vapaudenriiston, hyväksi käyttämisen sekä määräämisen taktiikoita, joiden avulla tekijä säätelee ja rajaa tarjolla olevia resursseja sekä vaihtoehtoja, uhrin käyttäytymistä, valinnanvapautta ja itsenäistä päätöksentekoa. Kontrolli levittäytyykin laajasti uhrin elämän eri osa-alueille ja sitä voidaan harjoittaa muun muassa erilaisten pakko- tai kieltokeinojen välityksellä, kuten epämällä pääsy vaikkapa töihin, autoon tai puhelimelle. Siinä missä pakottamisen seuraukset ovat usein välittömiä, mutta eivät ulotu laajalle, ovat kontrollin seuraukset vähemmän välittömiä, mutta ne ulottuvat laajemmalle ja ovat harvoin sidottuja tiettyyn aikaan tai paikkaan. (Em. 228–229.)

Pakottamisen ja kontrollin yhdistäminen johtaa tilanteeseen, jossa tekijä hallitsee uhrin ja uhrin kokemusta määrittää tunne ansassa tai vankina olemisesta (Stark 2007, 229). Stark (2007, 199 & 205) vertaa pakottavaa kontrollia panttivankuuteen ja kuvaa sen saavan uhrin tuntemaan olevansa vangittuna tai loukussa. Pakottava kontrolli kuitenkin eroaa vangittuna olemisesta sen henkilökohtaisen ja yksilöllisen luonteen vuoksi. Tekijä pyrkii vaikuttamaan uhrin toimijuuteen ja aiheuttamaan pelkoa hyödyntäen hallussaan olevaa tietoa uhrista, kuten hänen terveydentilastaan, peloistaan tai seksuaalisista haluistaan. (Em. 206.) Pakottava kontrolli on Starkin (2007, 5 & 14) mukaan sukupuolistunutta, miesten naispuolisiin kumppaneihinsa kohdistamaa väkivaltaa, joka sijoittuu sukupuoleen perustuvan eriarvoisuuden viitekehykseen. Pakottavan kontrollin lopputulos on rakenteeltaan, tekotavaltaan ja seurauksiltaan sukupuolittunut ”epävapauden tila”, joka ilmenee kokemuksena ansassa olemisesta (em. 205).

Pakottavaa kontrollia on tarkasteltu myös digitaalisen väkivallan kontekstissa (esim. Dragiewicz ym. 2018; Harris & Woodlock 2019; Woodlock, McKenzie, Western & Harris 2020). Kuten muussakin digitaalista väkivaltaa tarkastelevassa tutkimuksessa, myös digitaalisen pakottavan kontrollin tutkimuskirjallisuudessa käytetty käsitteistö ja sisällölliset määrittelyt vaihtelevat (Harris & Woodlock 2019, 531–532; Woodlock, McKenzie, Western & Harris 2020, 369). Esimerkiksi Dragiewiczin ja kumppaneiden (2018, 610) tutkimuksessa teknologiavälitteisen pakottavan kontrollin käsitteellä viitataan nykyisen tai entisen kumppanin digitaalisen median avulla tekemään väkivaltaan ja hyväksikäyttöön. Vastaavasti Harrisin ja Woodlockin (2019, 533) mukaan digitaalisen pakottavan kontrollin käsite viittaa laitteiden tai digitaalisen median hyödyntämiseen kumppanin tai entisen kumppanin vainoamisessa, häirinnässä, uhkailussa sekä pahoinpitelemisessä. Yhteistä eri määritelmille vaikuttaa olevan teknologian hyödyntäminen sekä digitaalisen pakottavan kontrollin sijoittuminen intiimien

suhteiden piiriin, oli kyse sitten nykyisistä tai entisistä suhteista. Myös digitaalinen pakottava kontrolli nähdään sukupuolistuneena väkivallan muotona (Harris & Woodlock 2019, 530).

Tarkasteltaessa pakottavaa kontrollia digitaalisen väkivallan näkökulmasta tilattomuus näyttäytyy sen keskeisenä piirteenä. Kyse on siitä, miten uhrin ovat haavoittuvia digitaaliselle pakottavalle kontrollille missä tahansa he käyttävät digitaalisia teknologioita. (Harris & Woodlock 2019, 537.) Digitaalista pakottavaa kontrollia luonnehtiikin niin kutsuttu omnipresenssi, jolla viitataan väkivallan läsnäoloon kaikkialla. Tekijän on teknologian avulla mahdollista tunkeutua kaikille uhrin elämän osa-alueille käyttäen moninaisia väyliä yksityisyyden loukkaamiseen, valvontaan ja häirintään. Yhtäältä näitä tekoja tehdään toistuvasti, mihin vuorokauden aikaan ja mistä käsin tahansa. (Woodlock, McKenzie, Western & Harris 2020, 372–373.)

2.4 Häpeä ja syyllisyys

”Siinä missä syyllisyydessä on kyse teosta, jonka voi mieltää vääräksi, häpeässä on kyse minästä, joka on väärä.” (Husso 2003, 264).

Edellä oleva sitaatti kuvaa osuvasti häpeän ja syyllisyyden tunteita sekä niiden eroavaisuutta. Häpeän ja syyllisyyden kokemukset liittyvät läheisesti väkivaltaan (esim. Ronkainen 1999; Husso 2003). Syyllisyydessä arviointi kohdistuu tekoon tai tapahtumaan, joka on minän ulkopuolella. Häpeässä sen sijaan arvioidaan itseä. Häpeä on läheisesti kytköksissä paljastumisen tunteeseen, joka palautuu ulkoiseen auktoriteettiin. Minää arvioidaan suhteessa ulkoiseen auktoriteettiin ja häpeää luonnehtii tunne siitä, että on ”paljastunut” ja läpitunkevan katseen kohteena. Häpeä onkin kytköksissä kysymykseen vallasta ja myös sukupuolten välisistä valtasuhteista. (Ronkainen 1999, 135–136.) Sisäistetyn ulkoisen auktoriteetin myötä myös valta sisäistetään (Heller 1985, 40; sit. Husso 2003, 274) ja häpeä sisäistettynä huonommuuden sekä alempiarvoisuuden kokemuksena toimii uusintaen vakiintuneita valtasuhteita (Ronkainen 1999, 136). Syyllisyyden ja häpeän tunteiden eroavaisuus ulottuu myös niiden saamiin seurauksiin. Siinä missä syyllisyydestä on mahdollista irrottautua erilaisten tunnustamisen, rankaisemisen, katumisen tai sovittamisen strategioiden avulla, on häpeästä irtaantuminen vaikeampaa. Häpeää ei voi sovittaa, sillä häpeävä kokee itsensä olemuksellisesti vääräksi sen sijaan, että kokisi vain toimineensa väärin. (Ronkainen 1999, 142–143.)

Husso (2003) on kuvannut parisuhdeväkivaltaan liittyvää häpeää suhteessa sen vaientavaan voimaan. Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten häpeä sijoittuu niin sosiaalisiin kohtaamisiin, väkivaltaisiin parisuhteisiin, pahoinpidelyihin ruumiisiin kuin ilmiötä koskeviin diskursseihin. Tunteena häpeä on sellainen, joka halutaan piilottaa toisilta. Itse häpeän kätkemisen ja piilottamisen ohella myös häpeää kokeva saattaa pyrkiä vetäytymään piiloon toisten katseilta. (Husso 2003, 261 & 269). Häpeä voi myös tehdä sanattomaksi ja siten eristää häpeävän kommunikaatiosta toisten kanssa (Ronkainen 1999, 137).

Vaikka häpeän ja syyllisyyden tunteen voidaan käsitteellisesti erotella toisistaan, ne kuitenkin kietoutuvat toisiinsa (Ronkainen 1999, 141). Myös kielen tasolla häpeä ja syyllisyys voivat sekoittua tarkasteltaessa väkivallan kokemuksia. On kuitenkin huomattava, että väkivallan kohteeksi joutuneet kokevat enemmän häpeää kuin syyllisyyttä. (Husso 2003, 271–272). Husson (2003, 271) tutkimuksessa parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten syyllisyyden kokemus kiinnittyy siihen, millaisia he eivät pystyneet olemaan. Syyllisyydessä onkin näin kyse tekemättä jättämisistä, kuten siitä, ettei ollut toisenlainen saadakseen parisuhteen kukoistamaan tai lähtenyt suhteesta saadakseen väkivallan loppumaan. Syyllisyyden kiinnittyessä väärään tekoon eli tässä tapauksessa kykenemättömyyteen olla toisenlainen, se on lähellä häpeää eli kokemusta vääränlaisesta minästä. (Em. 271–272; Ronkainen 1999, 141.)

3. HAAVOITTUVUUS JA TOIMIJUUS

Tässä luvussa tarkastelen haavoittuvuuden sekä toimijuuden käsitteitä, jotka määrittyvät keskeisiksi teoreettisiksi käsitteiksi tarkastellessani naisten kohtaamaa digitaalista väkivaltaa. Pohdin, miten haavoittuvuutta on määritelty aiemmassa tutkimuksessa erityisesti väkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan kontekstissa. Toimijuutta lähestyn erityisesti Martha Nussbaumin työn kautta, joka vastaavasti on tarkastellut toimintamahdollisuuksien teoriaa suhteessa naisiin kohdistuvaan väkivaltaan.

3.1 Haavoittuvuuden käsite

Haavoittuvuuden (*vulnerability*) käsite on laajalti käytetty, mutta tavat määritellä ja käsitteellistää haavoittuvuutta vaihtelevat. Käsite esiintyy niin akateemisessa keskustelussa kuin osana poliittista keskustelua ja päätöksentekoa. Haavoittuvaksi määritellään esimerkiksi erilaisia tuen tarpeessa olevia yksilöitä tai ihmisryhmiä. Toisaalta haavoittuvuus näyttäytyy käsitteenä, jonka avulla perustellaan näiden yksilöiden tai ryhmien oikeutta yhteiskunnan tarjoamiin tuen muotoihin, kuten etuuksiin tai palveluihin. (Virokannas, Liuski & Kuronen 2020, 328.) Esimerkiksi Sisäministeriön (2021, 8) selvityksessä haavoittuviin ryhmiin kuuluvien turvallisuuden kokemuksista haavoittuvimmassa asemassa oleviksi väestöryhmiksi Suomessa katsotaan ”maahanmuuttajataustaiset, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, vammaiset henkilöt, romanit, erityisen haavoittuvassa asemassa olevat (kuten huostaan otetut lapset ja ikääntyneet (kuten muistisairaat) sekä heikossa sosioekonomisessa asemassa olevat ja syrjäytyneet henkilöt”.

Haavoittuvuuden käsite esiintyy tutkimuskirjallisuudessa usein ikään kuin itsestään selvänä ja sitä käytetään viitatessa joihinkin tiettyihin ihmisiin tai ihmisryhmiin (Virokannas, Liuski & Kuronen 2020, 335). Kritiikki haavoittuvuuden käsitettä kohtaan on kiinnittynyt muun muassa kysymykseen sen holhoavasta ja sortavasta luonteesta. Haavoittuvuuden käsitteen on myös nähty laajentavan sosiaalista kontrollia yhteiskunnassa. Lisäksi kritiikki on kohdistunut käsitteen yksilöitä ja ryhmiä ulossulkevaan ja stigmatisoivaan luonteeseen. (Brown 2011, 316.) Brownin (2011, 318–319) mukaan haavoittuvuuden käsite keskittyy usein pikemminkin yksilöiden ominaisuuksiin kuin niihin rakenteisiin, jotka tuottavat haavoittuvuutta

yhteiskunnassa. Osittain Brownin kritiikin inspiroimana käytän tutkielmani analyysissä haavoittavuuden käsitteen sijaan haavoittavuuden käsitettä. Haavoittavuuden käsite korostaa sukupuolistunutta väkivaltaa yhteiskunnallisena rakenteena, joka tuottaa haavoittavuutta. Lisäksi huomio keskittyy digitaalisen väkivallan aikaansaamiin vahinkoihin pikemminkin kuin sen kohteeksi joutuneiden naisten ominaisuuksiin yksilöinä (ks. Nikupeteri 2016).

Myös oikeustieteilijä Martha Fineman (2010) on kritisoinut haavoittavuuden käsitteen liittämistä joihinkin tiettyihin ihmisiin ja ihmisryhmiin. Vastineena Fineman (2010, 266–267) liittää haavoittavuuden käsitteen kysymykseen ihmisenä olemisen merkityksestä ja käyttää universaalina haavoittavuuden käsitettä, jonka mukaan haavoittavuus juontuu ruumiillisuudestamme ja siihen liittyvästä mahdollisesta ja alati läsnä olevasta vahingoittumisen, loukkaantumisen tai epäonnen mahdollisuudesta. Finemanin (2010, 268) mukaan haavoittavuus on paitsi universaalialia myös erityistä. Kaikki ihmiset ovat alttiita tietyille haavoittavuutta aiheuttaville sisäisille ja ulkoisille tekijöille, kuten ikääntymiselle, erilaisille sairauksille tai yhteiskunnallisille olosuhteille. Haavoittavuuden erityisyys viittaa asemoitumiseemme osana yhteiskunnan taloudellisia ja institutionaalisia suhteita sekä hallussamme oleviin resursseihin, jotka heijastuvat yksilölliseen haavoittavuuden kokemukseemme. (Em. 267–269.) Näin ollen Finemanin (2010) universaalina haavoittavuuden käsite ei häivyttä sitä yhteiskunnallista todellisuutta, jossa tietyt yksilöt tai ryhmät ovat toisia haavoittuvampia ja jossa tietyt yhteiskunnalliset prosessit myös tuottavat haavoittavuutta.

Haavoittavuus tulee todeksi suhteissa toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Yhteiskunta voi erilaisten rakenteiden ja instituutioiden välityksellä sovitella, kompensoida sekä lieventää haavoittavuuttamme. Toisaalta erilaiset yhteiskunnalliset rakenteet voivat tuottaa tai ylläpitää haavoittavuutta. (Fineman 2010, 269–272.) Esimerkiksi puutteelliset tai tarpeeseen huonosti vastaavat palvelut saattavat vahvistaa haavoittavuutta (Raitakari, Günther & Räsänen 2022, 14). Myös riippuvuutemme muista ihmisistä on keskeistä haavoittavuutta tarkasteltaessa. Se voi yhtäältä altistaa haavoittumiselle sekä toisaalta tarjota resursseja tällaisista tilanteista selviytymiseen. (Em. 13.) Väkivallan haavoittavuus pohjautuuinkin tällaisiin ihmisyyden perustavanlaatuisiin ominaisuuksiin, joihin myös riippuvuus toisista lukeutuu (Ronkainen 2017, 19).

3.2 Väkivallan haavoittavuus

Aiemmassa tutkimuksessa fyysisen ja henkisen parisuhdeväkivallan kokemisen on havaittu olevan yhteydessä muun muassa heikompaan koettuun terveydentilaan, kroonisiin sairauksiin, masennusoireisiin, runsaampaan päihteidenkäyttöön sekä loukkaantumisiin (Coker ym. 2002, 265). Vastaavasti teknologiavälitteisen seksuaalisen väkivallan uhrien on havaittu kärsivän ahdistuksesta, stressistä, masennuksesta, traumaperäisestä stressihäiriöstä sekä itsetuhoisista ajatuksista. Koettu väkivalta saa aikaan myös ihmissuhteiden kannalta kielteisiä vaikutuksia, kuten luottamusongelmia. (Champion, Oswald, Khera & Pedersen 2022; Bates 2017.) Eräässä teknologiavälitteistä seksuaalista väkivaltaa tarkastelleessa tutkimuksessa havaittiin koetun väkivallan johtaneen lisäksi heikentyneeseen työ- ja akateemiseen suorituskyykyyn, haitalliseen päihteidenkäyttöön sekä muutoksiin uhrien tavassa toimia internetissä (Champion, Oswald, Khera & Pedersen 2022).

Väkivaltatutkimuksen parissa haavoittavuuden käsite kietoutuu kysymykseen inhimillisestä särkyvyydestä ja sen tunnistamisesta (Husso 2003, 209–211; Ronkainen & Näre 2008, 14). Kuten Finemanin universaalinen haavoittavuuden käsite havainnollistaa, haavoittavuus on ihmisyyteen keskeisesti liittyvä ominaispiirre. Yhtäältä haavoittavuus näyttäytyy ihmisten sisäisenä ominaisuutena, mutta väkivallan kontekstissa keskeiseksi muodostuu haavoittavuuden luonne myös ihmisten välisten suhteiden ominaispiirteenä (Ronkainen & Näre 2008, 14). Väkivallan haavoittavuutta on lähestytty niin kotimaisessa kuin kansainvälisessäkin tutkimuskirjallisuudessa erityisesti lähisuhdeväkivallan kontekstissa. Esimerkiksi Anna Nikupeteri (2016) on väitöskirjassaan lähestynyt eron jälkeistä vainoa haavoittavuuden käsitteen kautta, jolla hän viittaa kysymykseen: ”*miten* vaino haavoittaa uhriaan”. Tämän tutkielman kontekstissa haavoittavuus kiteytyy kysymykseen siitä, *miten* digitaalinen väkivalta haavoittaa uhriaan. Vastaavasti väkivaltaa ja vallankäyttöä naisten perhesuhteissa tarkastellut Marianne Notko (2011) lähestyy perheenjäsenen harjoittaman väkivallan ja vallankäytön vaikutuksia vahingoittamisen ja vahingoittumisen käsitteiden kautta. Käsitteiden avulla on mahdollista tarkastella väkivallasta ja vallankäytöstä koituneita seurauksia paitsi itselle myös perheenjäsenille (em. 211).

Luottamus toisiin ja riippuvuus toisista ihmisistä ovat väkivallan haavoittavuuden ytimessä. Näre (2005, 24) jäsentää haavoittavuuden ja riippuvuuden olevan ”luottamuksen kääntöpuoli” sosiaalisissa suhteissa. Vastaavasti Husso ja Virkki (2008) lähestyvät parisuhteissa tapahtuvaa

väkivaltaa ja kokemuksia väkivallasta sukupuolistuneen luottamuksen käsitteen kautta. Sukupuolittuneiden valtasuhteiden sekä haavoittumisen ja satutetuksi tulemisen mahdollisuudet ovat olennaisia voidaksemme jäsentää ja ymmärtää luottamussuhteita tarkasteltaessa luottamusta ja sen pettämistä läheisissä suhteissa. Läheiset suhteet, kuten perhe- ja parisuhteet muodostavat erityisen kehikon ihmisten välisille luottamus- ja vastuusuhteille. Ne ovat samaan aikaan sekä institutionaalisesti säädeltyjä että yksityisyyden piiriin kuuluvia suhteita. Yksityisyyden piiriin sijoituessaan läheiset suhteet eivät välttämättä noudata samoja sääntöjä, jotka pätevät muihin ihmissuhteisiin tai vuorovaikutustilanteisiin ja niin ikään niiden sisäiset tapahtumat saatetaan luokitella yksityisasioksi. Läheisille suhteille ominaista on se, miten ne heijastuvat suhteeseemme paitsi itseemme myös toisiin ihmisiin ja yhteiskuntaan. Tunnustuksen kaipuu ja haavoittumisen mahdollisuus kuuluvatkin olennaisesti läheisiin suhteisiin. (Husso & Virkki 2008, 260–261.)

Nikupeteri (2016) jäsentää eron jälkeisen vainon haavoittavuuden sosiaaliseen, psykologiseen ja emotionaaliseen sekä fyysiseen haavoittavuuteen. Sosiaaliseen haavoittavuuteen sisältyy ”uhrin arjen, elinpiirin, liikkumatilan ja sosiaalisten suhteiden rajaaminen”. Olennaista on se, miten haavoittavuus leviää arjen kaikkiin ulottuvuuksiin, kuten toimintaympäristöön sekä sosiaalisiin suhteisiin saaden aikaan sosiaalista, psyykkistä sekä taloudellista haittaa niin uhrille itselleen kuin hänen läheisilleenkin. Sosiaalinen haavoittaminen ilmenee muun muassa oikeus- ja palvelujärjestelmän hyödyntämisenä, loukkaavien yksityistietojen levittämisenä, uhrin mustamaalaamisena esimerkiksi työpaikalla, naisen nimittelynä tai arjen hankaloittamiseen ja uhrin nöyryyttämiseen tähtäävinä identiteettivarkauksina. Uhri saattaa tulla sosiaalisesti pelokkaaksi ja joutua luopumaan ihmissuhteista ja luottamus toisiin ihmisiin sekä viranomaisiin voi heiketä. Vaino voi heijastua myös haasteina arkeen, asumiseen, työntekoon ja talouteen. (Nikupeteri 2016, 52–55.)

Psykologinen ja emotionaalinen haavoittavuus on informaation välittämistä uhrille käyttäytymisen sekä kielen, kuvien ja merkkien avulla. Näin tekijä pyrkii vaikuttamaan uhrinsa käyttäytymiseen. (Saarenpää 2006, 552 & 554; sit. Nikupeteri 2016, 55.) Psykologinen ja emotionaalinen haavoittaminen ilmenee erityisesti erilaisina uhkauksina, joilla pyritään aiheuttamaan vaaraa tai harmia uhrille, kolmannelle osapuolelle, omaisuudelle tai tekijälle itselleen. Nikupeteri (2016, 55–56) jakaa uhan ilmenemisen, toteuttamisen ja kokemisen tavat uhkauksen tunteeseen, epäsuoraan tai suoraan sanalliseen tai sanattomaan puheeseen sekä

uhkauksen hallintaan ja arviointiin. Uhkausten psykologinen ja emotionaalinen haavoittavuus realisoituu epävarmuutena sekä turvattomuutena arjessa. Uhkausten ohella psykologinen ja emotionaalinen haavoittaminen ilmenee myös henkisenä ja hengellisenä väkivaltana. Vaino haavoittaa uhria psykologisesti ja emotionaalisesti heijastuen negatiivisesti uhrin hyvinvointiin. (Em. 56–57.) Fyysinen haavoittavuus ilmenee muun muassa uhriin tai kolmansiin osapuoliin kohdistuvana pahoinpitelynä, pakottamisena seksuaaliseen kanssakäymiseen, fyysisenä seuraamisena tai paikalle ilmestymisenä. Yhtäältä fyysistä haavoittamista ovat omaisuuden vahingoittamiseen kohdistuvat teot. Fyysinen haavoittavuus heijastuu uhriin yhtäältä fyysisten oireiden tai vammojen ja toisaalta myös taloudellisten haittojen muodossa. (Nikupeteri 2016, 58–59.)

Nikupeterin (2016, 51) mukaan vainon ontologinen, moraalinen ja ajallinen ulottuvuus ovat sidoksissa toisiinsa ja sitovat myös sosiaalista, psykologista ja emotionaalista sekä fyysistä haavoittavuutta. Ontologinen haavoittavuus muodostuu toistuvien vainotekojen tuloksena, jotka heijastuvat naisten näkemyksiin todellisuudesta, olemassaolosta ja niiden merkityksistä (em. 59). Ontologinen haavoittavuus ulottuu Nikupeterin (2016, 59) mukaan ”aikaan, intiimiin tilaan, kehollisiin ja emotionaalisiin reaktioihin, sekä naisen suhteeseen itseensä ja muihin ihmisiin”. Moraalinen haavoittavuus sen sijaan kytkeytyy tekijän toimintaan, jossa hän asettaa uhrin hyvyyden kyseenalaiseksi ja vaikeuttaa uhrin pyrkimystä toimia hyvänä ihmisenä. (Nikupeteri 2016, 59–60.)

Ajallinen ulottuvuus kietoutuu menneeseen aikaan, nykyhetkeen sekä tulevaan (em. 59). Sen sijaan, että väkivaltaan liittyvät tunteet, haavoittavuus, syyllisyys ja häpeä lakkaisivat väkivallan tekoon, ne jatkuvat yhä teon jälkeenkin (Ronkainen & Näre 2008, 13). Menneisyydessä koettu väkivalta heijastuu myös nykyhetken kokemuksiin (Thiara & Humphreys 2017, 140). Vainoon liittyvät teot voivat kohdentua tulevaisuuteen, mutta vaino voi haavoittaa tulevaisuutta pidemmällä aikavälillä esimerkiksi tilanteessa, jossa vainon loppuminen näyttäytyy epätodennäköisenä. Tulevaisuutta luonnehtiikin ennakoimattomuus, turvattomuus, pelottavuus sekä uhkaavuus. (Nikupeteri 2016, 60.)

Myös väkivallasta aiheutuva pelko tuottaa haavoittavuutta. Väkivallan pelko ottaa kokijan ajatukset haltuunsa, saaden aikaan voimattomuutta ja lamaantumista. (Husso 2003, 83). Husson (2003, 83) väitöskirjatutkimuksessa pelon tunne oli paitsi yleisin parisuhdeväkivaltaa

kokeneiden naisten mainitsema tunne myös kaikkein raskaimmaksi ja vahingollisimmaksi koettu väkivallan seuraamus.

3.3 Väkivalta ja toimijuus

Väkivallan vaurioittaessa ihmisiä ja heidän välisiä suhteitaan perustavanlaatuisesti, myös yksilön toimijuus on vaarassa heikentyä (Ronkainen 2008, 394). Toimijuudessa on kyse toiminnan mahdollisuuksista, resursseista sekä ehdoista (em. 388). Toimijuus on suhteellista eli se muodostuu osana sosiaalisia suhteita ja se on myös relatiivista eli valtasuhteisiin sijoittuvaa ja niissä muodostuvaa (Virkki 2004, 18–19).

Haavoittavuus ei kuitenkaan kytkeydy toimijuuteen ainoastaan sen rajoittumisen näkökulmasta. Esimerkiksi Nikupeteri (2016, 130) havaitsi haavoitetuksi tulemisen vaatineen naisilta toimijuutta sekä selviytymisstrategioita, joiden avulla pyritään ehkäisemään turvattomuuden tunnetta sekä vainon haavoittavuutta ja lieventämään pelon tunnetta. Strategiat pitävät sisällään muun muassa sosiaalisten suhteiden, arkisten toimintojen sekä tunteiden säätelemisen sekä valmiustilassa olemisen mahdollisen vaaratilanteen varalta (em.). Väkivallan kohteeksi joutuneilta myös odotetaan toimijuutta suhteessa väkivaltaan. Toimijuuden vaade kytkeytyy yhtäältä väkivaltaisesta suhteesta irtaantumiseen ja toisaalta toimintaan mahdollisessa rikosprosessissa. Vaatimus vahvasta toimijuudesta näyttäytyy kuitenkin ongelmallisena, sillä se jättää väkivallan kokemisesta aiheutuvat seuraukset huomiotta. (Husso 2003, 181–184; Ronkainen 2006, 535, 538 & 544.) On tärkeä huomata, että myös palveluihin hakeutuminen vaatii väkivallan kokijoilta toimijuutta. Kynnys avun hakemiselle ja palveluihin hakeutumiselle on sitä suurempi, mitä monimutkaisempi sekä sattumanvaraisempi saatavilla olevien palveluiden kokonaisuus on. (Ronkainen 2008, 394.)

Jäsennän analyysissäni toimijuutta erityisesti Amartya Senin ja Martha Nussbaumin kehittäemän toimintamahdollisuuksien teorian näkökulmasta, jossa hyvinvointia lähestytään inhimillisten toimintamahdollisuuksien näkökulmasta. Käytän teorian kuvaamisessa Björklundin ja Sarlio-Siintolan (2010) artikkelissaan käyttämiä suomenkielisiä käännöksiä teorian keskeisestä käsitteistöstä. Lisäksi heidän tapaan olen sisällyttänyt alkuperäiset englanninkieliset käsitteet sulkeisiin kursivoituina. Olen kuitenkin poikennut suomennoksista viitatessani toimintamahdollisuuksiin toimintavalmiuksien sijaan, sillä mahdollisuuksiin viittaaminen huomioi ulkoisten olosuhteiden merkityksen yksilöllisten tekijöiden ohella

(Hellsten 1995, 43–44). Väkivallan kokeminen näyttäytyy ajattelussani esimerkkinä yksilön toimintaan ja sen mahdollisuuksiin heijastuvista olosuhteista.

Senin (1993, 30–31) mukaan teoria perustuu ajatukselle, jonka mukaan elämä on yhdistelmä erilaisia tekemisiä ja olemisia (*doing and being*) ja hyvinvointia tulisi arvioida suhteessa ihmisten mahdollisuuksiin toimia eli toimintamahdollisuuksiin (*capabilities*). Teorian mukaan ihmisen mahdollisuudet toimia (*functionings*) hänen elämäänsä kehystävissä institutionaalisissa olosuhteissa pohjautuvat siis kunkin yksilöllisiin toiminnallisiin mahdollisuuksiin (*capabilities*) (em. 31). Björklund ja Sarlio-Siintola (2010, 39) ovat tulkinneet Senin näkemyksiä siten, että hyvinvointi pohjautuu ihmisen yksilöllisten toimintamahdollisuuksiensa avulla saavuttamiin toimintoihin (*functionings*), jotka puolestaan käsittävät ihmisen mahdollisuudet tehdä ja olla (*doing and being*). Kyse on siis siitä, mitä ihmiset voivat todellisuudessa tehdä ja olla (Nussbaum 2000, 5).

Senin työssä toimintamahdollisuuksia lähestytään ensisijaisesti elämänlaadun näkökulmasta. Toimintamahdollisuudet muodostavat tilan, jossa on mahdollista vertailla elämänlaatua sen pohjalta, mitä ihmiset voivat todellisuudessa tehdä tai olla. Toimintamahdollisuuksien muodostama tila näyttäytyy Senin työssä myös keinona herätellä kysymyksiä yhteiskunnallisesta tasa-arvosta ja eriarvoisuudesta. (Nussbaum 2000, 12). Nussbaum (em.) sen sijaan lähestyy toimintamahdollisuuksia näkökulmasta, jonka mukaan toimintamahdollisuudet ja niiden kynnyks- tai minimitason määrittäminen voivat toimia pohjana keskeisille perustuslaillisille periaatteille, joita kansalaisilla on oikeus vaatia poliittisilta johtajiltaan. Nussbaum (2000, 78–80) onkin kehittänyt teoriaa edelleen esittäen listauksen, joka sisältää keskeisimmät inhimilliset toimintamahdollisuudet. Björklundin ja Sarlio-Siintolan (2010, 40) kokoama suomenkielinen versio tästä listauksesta on esitetty taulukossa 1. Listalla olevat toimintamahdollisuudet näyttäytyvät vähimmäisedellytyksinä ihmisarvoiselle elämälle (Nussbaum 2000, 74). Toimintamahdollisuuksien listaa voidaan lähestyä myös elämänlaadun näkökulmasta, jolloin se toimii vaihtoehtoisena määreenä perinteisille kansainvälisissä vertailuissa käytetyille hyvinvoinnin mittareille, kuten bruttokansantuotteelle (Nussbaum 2000, 6 & 71).

Taulukko 1. Martha Nussbaumin (2000, 78–80) luettelo keskeisimmistä inhimillisistä toimintamahdollisuuksista Björkundin ja Sarlio-Siintolan (2010, 40) artikkelista.

Elämä	Mahdollisuus elää normaalipituinen ja ihmisarvoinen elämä.
Ruumiillinen terveys	Mahdollisuus pysyä terveenä (riittävä ravinto ja riittävä suoja).
Ruumiillinen koskemattomuus	Mahdollisuus liikkua vapaasti paikasta toiseen ilman pelkoa joutua väkivallan kohteeksi.
Aistit, mielikuvitus ja ajattelu	Mahdollisuus käyttää aistejaan ja mielikuvitustaan, ajatella ja päätellä sekä kehittää näitä taitoja riittävän koulutuksen turvin. Vapaus ilmaista itseään politiikan, kulttuurin ja uskonnon alueilla.
Tunteet	Mahdollisuus kiintyä toisiin ihmisiin ja asioihin sekä rakastaa heitä, jotka rakastavat ja huolehtivat meistä. Oikeus erilaisiin tunteisiin kaipuusta oikeutettuun vihaan.
Käytännöllinen päättely	Mahdollisuus muodostaa käsitys hyvästä ja suunnitella oma elämänsä.
Yhteenkuuluvuus	Mahdollisuus elää yhteydessä toisiin ihmisiin aidossa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, mahdollisuus eläytyä toisten asemaan sekä kantaa heistä huolta. Mahdollisuus kunnioittaa itseään ja luottaa siihen, että ihmiset kunnioittavat toinen toistensa ihmisarvoa ja pitävät toisiaan tasa-arvoisina sukupuolesta, rodusta, seksuaalisesta suuntautumisesta, uskonnosta tai etnisestä alkuperästä riippumatta.
Muut lajit	Mahdollisuus huolehtia luomakunnasta, eläimistä ja kasveista.
Leikki	Mahdollisuus kokea iloa, leikkiä, pelata ja nauttia harrastuksista.
Hallinta-, työ- ja omistusoikeus	Mahdollisuus osallistua niihin poliittisiin valintoihin, jotka koskevat omaa elämää. Oikeus poliittiseen osallistumiseen sekä sananvapauden ja yhdistymisvapauden suojaan. Yhtäläinen omistusoikeus (maa-alueeseen tai muihin aineellisiin hyödykkeisiin). Oikeus osallistua työelämään tasa-arvoisesti ja omista inhimillisistä lähtökohdistaan käsin.

Toimintamahdollisuuksien näkökulma on hyödyllinen tarkasteltaessa naisiin kohdistuvan väkivallan aikaansaamia vahinkoja (Nussbaum 2005, 169). Nussbaumin (2005) mukaan naisiin kohdistuva väkivalta ja sen jatkuva uhka vaikuttavat jokaiseen listalla olevista toimintamahdollisuuksista. Nussbaum perustelee kantaansa esimerkein erityisesti fyysisten väkivallantekojen näkökulmasta, mutta toisaalta esittää myös väkivallan uhan vaikuttavan keskeisellä tavalla naisten toimintamahdollisuuksiin. Nähdäkseni digitaalisen väkivallan tapauksessa erityisesti väkivallan uhka muodostuu olennaiseksi kysymykseksi. Digitaalisen väkivallan tekijä luo käyttämänsä teknologian avulla uhrille tunteen siitä, että hän on läsnä kaikkialla (Woodlock 2017, 589) ja siten myös väkivallan uhan voi nähdä seuraavan uhria kaikkialle. Esittelen seuraavaksi keskeiset toimintamahdollisuudet ja avaen Nussbaumin (2005) perusteluita, millä tavoin naisiin kohdistuva väkivalta ja sen uhka vaikuttavat keskeisiin inhimillisiin toimintamahdollisuuksiin.

Ensimmäisenä Nussbaum (2000) mainitsee mahdollisuuden elää normaalipituinen ja ihmisarvoinen elämä (Nussbaum 2000; Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 40). Naisiin kohdistuva väkivalta kyseenalaistaa tämän mahdollisuuden ilmiselvällä tavalla (Nussbaum 2005, 171). Naiset menettävät henkensä esimerkiksi seksuaalisen väkivallan yhteydessä tai kumppaninsa käden kautta. Samat väkivallan muodot vaikuttavat myös terveyteen. Esimerkiksi raiskauksen uhriksi joutuminen voi Nussbaumin (2005, 171–172) mukaan tuoda mukanaan syyllisyyden ja itsesyytöksen taakan. Myös ruumiillinen koskemattomuus vaurioituu naisiin kohdistuvan väkivallan myötä ilmeisellä tavalla (em. 172). Ruumiillinen koskemattomuus pitää sisällään mahdollisuuden liikkua paikasta toiseen vapaasti ilman pelkoa väkivallan kohteeksi joutumisesta (Nussbaum 2000; Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 40). Huomionarvoista on se, miten naisiin kohdistuva alituinen väkivallan uhka kyseenalaistaa ruumiillisen koskemattomuuden (em. 172).

Inhimillisiin toimintamahdollisuuksiin sisältyy mahdollisuus aistien ja mielikuvituksen käyttämiselle, ajattelemiselle ja pääättelemiselle sekä edellä mainittujen taitojen kehittämiseksi. Lisäksi toimintamahdollisuuksiin kuuluu itseilmaisun vapaus politiikassa, kulttuurissa ja uskonnossa. (Nussbaum 2000; Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 40.) Nussbaumin (2005, 172) mukaan seksuaalinen väkivalta ja sen pelko rajoittavat kaikkia aistien, mielikuvituksen ja ajattelun ulottuvuuksia. Tunteisiin liittyvissä toimintamahdollisuuksissa on kyse yhtäältä toisiin ihmisiin ja asioihin kiintymisestä sekä rakastamisesta ja toisaalta oikeudesta kokea erilaisia

tunteita (Nussbaum 2000; Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 40). Tunteiden osalta Nussbaum (2005, 72) nostaa esille erityisesti pelon rampauttavuuden sekä vihan merkityksen rakentavana voimana. Vihan sijaan naiset kuitenkin kokevat usein syyllisyyttä ja häpeää kokemastaan väkivallasta (em.).

Käytännöllisessä päättelyssä on Nussbaumin (2000) mukaan kyse mahdollisuudesta ”muodostaa käsitys hyvästä ja suunnitella oma elämänsä” (Nussbaum 2000; Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 40). Väkivallan kohteena oleminen tai sen pelkääminen heikentää mahdollisuutta käytännölliseen päättelyyn (Nussbaum 2005, 172–173). Yhteenkuuluvuus pitää sisällään mahdollisuuden elää yhteydessä muihin, tuntee empatiaa, huolehtia muista, kunnioittaa itseään ja luottaa myös toisten kunnioittavan muiden ihmisarvoa sekä pitävän toisia tasa-arvoisina ehdoitta (Nussbaum 2000; Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 40). Väkiältä ja alati läsnä oleva väkivallan uhka rajoittavat myös yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vaikuttavat muun muassa naisten pari- ja perhesuhteisiin sekä mahdollisuuteen osallistua sosiaalisiin ja poliittisiin suhteisiin ja puhua julkisesti. Yhteenkuuluvuuden näkökulmasta väkiältä ja sen uhka vaikuttavat myös siihen, miten naiset tunnustetaan ja tunnustetaan arvokkaina sekä tasa-arvoisina toimijoina suhteessa muihin. (Nussbaum 2005, 173.)

Väkiältä ja sen uhka heikentävät myös muiden lajien toimintamahdollisuuksia niiden vaikuttaessa liikkuvuuteen ja itsenäisyyteen (Nussbaum 2005, 173). Yhtäältä väkiältä ja sen uhka heijastuvat mahdollisuuteen nauttia vapaa-ajasta, naurusta sekä leikistä (em.). Listan viimeinen toimintamahdollisuus eli hallinta-, työ- ja omistusoikeus pitää sisällään omaa elämää koskeviin poliittisiin valintoihin osallistumisen, oikeuden poliittiseen osallistumiseen sekä sanan- ja yhdistymisvapauden suojaan, tasavertaisen omistusoikeuden ja oikeuden osallistua työelämään tasa-arvoisesti, omien inhimillisten lähtökohtien mukaisesti (Nussbaum 2000; Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 40). Vaikka naiset olisivat lain edessä yhdenvertaisia, väkiältä ja sen uhka estävät Nussbaumin (2005, 173) mukaan heidän todellista osallistumistaan.

Toimintamahdollisuuksia on aiemmassa tutkimuksessa tarkasteltu muun muassa naiseen kohdistuvan väkivallan, teini-ikäisten seurustelusuhteisiin sijoittuvan väkivallan sekä aikuisten parisuhdeväkivallan näkökulmista (Pyles & Banerjee 2010; Whitaker & Savage 2014; Agarwal & Panda 2007). Esimerkiksi Strenio (2020) on tutkimuksessaan lähestynyt lähisuhdeväkivallan pitkän aikavälin seurauksia ja kustannuksia toimintamahdollisuuksien niukkuuden

näkökulmasta. Kotimaan kontekstissa Notko (2011, 196–200) on väitöskirjatutkimuksessaan jäsentänyt väkivallan ja vallankäytön kokemuksia suhteessa toimijuuden käsitteeseen sekä Nussbaumin (2000) näkemyksiin toimintamahdollisuuksista ihmisarvoisen elämän edellytyksinä. Notko (2011, 196) näkee vahingoittavat perhesuhteet puutteellisina toimintamahdollisuuksina, joita luonnehtii ”kykenemättömyys määritellä itse oma elämä, valinnat ja päätöksenteko, osoittaa rajat oman yksityisyydelle ja autonomialle”. Vahingoittavat perhesuhteet rajoittavat myös tunteiden, leikin ja naurun sekä yhteenkuuluvuuden toimintamahdollisuuksien toteutumista (em.).

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymys

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena on tuottaa uutta tietoa naisiin kohdistuvan digitaalisen väkivallan haavoittavuudesta. Tutkielmassani olen erityisesti kiinnostunut tarkastelemaan sitä, miten digitaalinen väkivalta haavoittaa sitä kokeneita naisia sekä millainen suhde digitaalisella väkivallalla on sitä kokeneiden naisten toimijuuteen. Analyysini taustaymmärryksenä vaikuttaa tieto naisiin kohdistuvasta väkivallasta sukupuolistuneena väkivallan muotona. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten digitaalisen väkivallan haavoittavuus ilmenee aineistossa?
2. Miten digitaalisen väkivallan kohteena oleminen liittyy naisten toimintamahdollisuuksiin?

4.2 Aineiston kuvaus

Tutkielmani empiirisenä aineistona käytän Tampereen yliopiston ja Poliisiammattikorkeakoulun *Naisiin kohdistuvaan digitaaliseen väkivaltaan puuttumisen haasteet poliisin työssä, rikosprosessissa ja tukipalveluissa (DIGNITEAS)* -hankkeessa kerättyä aineistoa (Husso ym. 2024). Hankkeessa tarkastellaan naisiin kohdistuvan digitaalisen väkivallan piirteitä ja yleisyyttä, tapausten etenemistä rikosprosessissa sekä digitaalisen väkivallan tunnistamista ja kohtaamista tukipalveluissa (em. 10–11). Tutkielmassani käytetty aineisto koostuu digitaalisen väkivallan uhreille kohdistetusta internetkyselystä. Digitaalisen väkivallan uhreille kohdistettu kysely jaettiin Nollalinjan Facebook-sivulla tammikuussa 2023. Nollalinja on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen järjestämä valtakunnallinen chat- ja puhelinpalvelu väkivaltaa tai sen uhkaa ihmissuhteissaan kokeneille ihmisille tai heidän läheisilleen sekä asiakastyöhönsä neuvontaa tarvitseville ammattilaisille ja viranomaisille (Nollalinja).

Kyselyssä kartoitettiin vastaajien demografisia tekijöitä kysymällä vastaajien sukupuolta, ikää, asuinympäristöä, päätoimea (opiskelija, työssä jne.) sekä mahdollista ammattia. Kyselyn 11

avoimella kysymyksellä kartoitettiin digitaalista väkivaltaa, sen piirteitä ja seurauksia sekä avunsaamista ja kokemuksia rikosprosessista. Lisäksi vastaajilta kysyttiin, kenelle he ovat kertoneet kokemastaan digitaalisesta väkivallasta. Kyselyn avulla pyrittiin selvittämään, millaista vastaajien kokema digitaalinen väkivalta on ollut ja millaisten teknologioiden välityksellä väkivaltaa on tehty. Kyselylomake sekä verkkokyselyn saatekirje löytyvät tutkielmani liitteistä.

Kysely oli avoinna 33 päivää ja siihen vastasi yhteensä 54 henkilöä. Vastaajista 50 oli naisia, kolme miehiä ja yksi muu kuin nainen tai mies. Koska tutkimukseni rajautuu käsittelemään naisiin kohdistuvaa digitaalista väkivaltaa, tarkastelen analyysissäni niiden vastaajien vastauksia, jotka ovat määritelleet itsensä naisiksi. Kyselyyn vastanneista naisista vajaa kolmannes eli 32 % on 18–30-vuotiaita, enemmistö eli 42 % on 31–45-vuotiaita ja vajaa neljännes eli 24 % on 46–60-vuotiaita. Naisista 66 % on työssä, 16 % on opiskelijoita ja loput ovat eläkkeellä, perhevapaalla, sairauslomalla tai valinneet vastausvaihtoehdon ”muu”. Valtaosa eli 54 % kyselyyn vastanneista naisista asuu suuressa kaupungissa ja 8 % suuren kaupungin lähiseudulla. Noin viidesosa eli 22 % naisista asuu pienessä tai keskikokoisessa kaupungissa tai kunnassa, 10 % maaseudulla ja 6 % pienemmässä taajamassa tai kunnassa.

Lopulliseen analyysiin valikoitui 49 vastaajaa. Kyselyyn tulleiden vastausten pituus vaihtelee niin vastaajien kuin lomakkeen yksittäisten kysymysten välillä: toiset kertoivat kokemastaan digitaalisesta väkivallasta vuolaammin ja toiset olivat vastauksissaan vähäsanaisempia. Yksittäisten kysymysten avovastauksista pisimmät ovat noin 200 sanaa ja lyhyimmät puolestaan vain muutamien sanojen pituisia. Kaiken kaikkiaan aineisto osoittautui vastauksien pituuden vaihtelusta huolimatta varsin kattavaksi kuvaamaan digitaalisen väkivallan ja avunsaamisen kokemuksia sekä mahdollisten rikosprosessien piirteitä. Aineistossa kuvataan digitaalista väkivaltaa moninaisten ihmissuhdekategorioiden sekä tekotapojen kautta. Moni naisista on joutunut nykyisen tai entisen, usein miespuolisen parisuhdekumppanin tekemän digitaalisen väkivallan kohteeksi. Toisaalta digitaalista väkivaltaa on koettu myös ystävien, tuttujen tai perheenjäsenten tekemänä. Kyselyyn vastanneet naiset kuvaavat myös tuntemattoman tekijän heihin kohdistamaa digitaalista väkivaltaa.

4.3 Aineiston analyysi

Tutkielmani analyysimenetelmänä käytän laadullista sisällönanalyysiä, jota voidaan soveltaa monenlaisten laadullisten aineistojen analysointiin (Puusa 2020, 143). Tuomen ja Sarajärven (2018, 78) mukaan sisällönanalyysi on nähtävissä yhtäältä tietyntyyppisenä tutkimusmenetelmänä ja toisaalta erilaisiin analyysikokonaisuuksiin yhdistettävissä olevana väljänä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysin avulla pyritään luomaan aineistosta eheä, tiivis ja johdonmukainen kokonaisuus, joka mahdollistaa tulkinnan ja johtopäätösten tekemisen tutkittavasta ilmiöstä (Puusa 2020, 144; Tuomi & Sarajärvi 2018, 91). Menetelmänä sisällönanalyysi soveltuu monenlaisten kirjallisissa muodossa olevien aineistojen analyysiin ja mahdollistaa niiden systemaattisen ja objektiivisen analysoinnin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Sisällönanalyysi soveltuukin tämän tutkielman empiirisen kyselyaineiston analysointiin.

Eskola (2018, 183) on lähestynyt laadullisen tutkimuksen suhdetta teoriaan jakamalla tutkimuksen aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen sekä teorialähtöiseen tutkimukseen. Myös sisällönanalyysia voidaan lähestyä sen kautta, miten teoria vaikuttaa aineiston hankintaan, missä vaiheessa teoria tuodaan mukaan analyysiin sekä miten teoria näyttäytyy tulosten raportoinnissa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 82). Esittelen seuraavaksi aineistolähtöisen, teoriaohjaavan eli teoriasidonnaisen sekä teorialähtöisen sisällönanalyysin pääpiirteet, jonka jälkeen esittelen tarkemmin tähän tutkimukseen liittyvät metodologiset valinnat.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on teoreettisen kokonaisuuden saavuttaminen ilman aikaisempien havaintojen, tietojen tai teorioiden vaikutusta analyysiyksikköjen valintaan tai tutkimuksen tuloksiin. Aikaisemman tiedon sijaan analyysiyksikköjen valinnan tulisi pohjautua tutkimuksen tarkoitukseen sekä tehtävänasetteluun. Teoria on kuitenkin myös aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä läsnä metodologian ja tutkimuksen toteuttamiseen liittyvien kysymysten myötä. Aineistolähtöistä analyysiä on kritisoitu muun muassa siitä, että aineistolähtöisyyden pyrkimyksestä huolimatta monet tutkijan valintaan pohjautuvat tekijät, kuten valittu käsitteistö, tutkimusasetelma sekä käytetyt menetelmät heijastuvat tutkimuksen tuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80.) Teoriaohjaavassa tai teoriasidonnaisessa analyysissä aiemman tiedon merkitys on toimia ohjaten tai auttaen analyysiyksikköjen valintaa aineistosta (em. 81). Aineistolähtöisyys on läsnä analyysivaiheen alussa ja myöhemmässä vaiheessa teoria tuodaan mukaan ohjaamaan analyysiä, jolloin havaittuja analyysiyksiköitä voidaan esimerkiksi tarkastella aiemman teorian luokitteluiden mukaisesti (em. 82). Tuomen ja Sarajärven (2018,

82) mukaan ”tutkijan ajatteluprosessissa vaihtelevat aineistolähtöisyys ja valmiit mallit”, joita tutkija yhdistelee. Teorialähtöinen analyysi sen sijaan pohjautuu johonkin tiettyyn teoreettiseen kehykseen tai malliin, joka ohjaa muun muassa käytetyn käsitteistön määrittelyä sekä aineiston analyysiä. Usein kyse on tutkimuksista, joissa testataan teoriaa analysoimalla aineisto sen pohjalta. (Em. 82–83.)

Lähestyn aineistoa teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, jossa aineistolähtöisyys sekä aiempi teoria vuorottelevat. Valitsin tutkielmani analyysimenetelmäksi juuri teoriaohjaavan sisällönanalyysin, sillä tutkimusta digitaalisesta väkivallasta sekä uhriksi joutumisen vaikutuksista tarvitaan tutkijoiden mukaan lisää (Henry, Flynn & Powell 2020, 846) ja en halunnut teorialähtöisen sisällönanalyysin tapaan rajata tarkastelua johonkin tiettyyn aiempaan teoriaan tai malliin. Lisäksi valintaani vaikutti aineistolähtöiseen analyysiin kohdistunut kritiikki, jonka mukaan puhdas aineistolähtöisyys on harvoin mahdollista, sillä monet tutkijan valintaan perustuvat tekijät heijastuvat tutkimuksen tuloksiin. Nähdäkseni teoriaohjaava sisällönanalyysi mahdollistaa avoimena pysymisen aineistosta ilmeneville merkityskokonaisuuksille ja siten mahdollistaa havaintojen tekemisen ilmiöstä, joka on suhteellisen tuore ja osin vielä tuntematon. Yhtäältä teoriaohjaava sisällönanalyysi tunnustaa aiemman tiedon merkityksen ja siten tekee mahdolliseksi tarkastella havaintoja suhteessa aiempaan yhteiskuntatieteelliseen tietoon sekä käyttää aiempaan tietoon pohjautuvaa käsitteistöä.

Sisällönanalyysin toteutuksen vaiheita ovat analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, aineiston pelkistäminen, aineiston kategorisointi ja teemoittelu sekä tulkinta (Puusa 2020, 144). Vaiheet eivät kuitenkaan välttämättä toteudu lineaarisesti esitetyssä järjestyksessä, vaan sen sijaan ne toteutuvat rinnakkain läpi analyysiprosessin (em.). Näin on tapahtunut myös tämän tutkielman kontekstissa. Esittelen seuraavaksi tutkielmani analyysiprosessia sekä sen aikana tekemiäni valintoja tarkemmin.

Analyysin laadun kannalta olennaista on tutkijan tuntemus omasta aineistostaan. Analyysi onkin hyvä aloittaa lukemalla aineistot joitakin kertoja läpi samalla tehden muistiinpanoja sekä ottaen ylös alustavia havaintoja. (Puusa 2020, 147.) Aloitin tutkielmani aineistoon tutustumisen tähän tapaan pyrkimyksenäni tutustua aineistoon sekä muodostaa kokonaiskuva sen sisällöistä. Pyrinkin analyysini ensimmäisessä vaiheessa noudattamaan aineistolähtöisyyttä ja lukemaan aineistoa avoimesti. (Em. 148.) Aineiston ensimmäisten lukukertojen aikana pyrin jäsentämään

havaitsemiani merkityskokonaisuuksia, joiden pohjalta mielenkiintoni kohdistui erityisesti aineistossa ilmeneviin kuvauksiin ja näkökulmiin digitaalisen väkivallan haavoittavuudesta. Tein aktiivisesti muistiinpanoja ensimmäisten lukukertojen aikana ja merkitsin ylös kiinnostukseni herättäneitä kohtia sekä havaintoja.

Muodostettuani alustavan kokonaiskuvan tutkimusaineistosta ja sen myötä myös tutkimuskysymyksen ryhdyin tarkastelemaan aineistoa yksityiskohtaisemmin. Analyysi eteni siten, että paikansin aineistosta kohtia, joissa kuvattiin kokemuksia ja näkemyksiä digitaalisen väkivallan ja potentiaalisen rikosprosessin haavoittavuudesta. Kokosin digitaalisen väkivallan ja potentiaalisen rikosprosessin haavoittavuuteen viittaavat aineisto-otteet taulukkoon. Seuraavassa vaiheessa muodostin näistä aineistokohdista pelkistettyjä ilmaisuja, joiden pohjalta loin alaluokkia. Lopulta muodostin alaluokkien pohjalta yhdeksän yläluokkaa, jotka jakautuivat kolmeen pääluokkaan. Analyysini tuloksena muodostetut alaluokat, yläluokat sekä pääluokat on koottu taulukkoon 2.

Muodostettuani sisällönanalyysin luokat valitsemieni analyysiyksikköjen pohjalta, toin teorian mukaan ohjaamaan analyysia. Analyysissäni keskityin erityisesti tarkastelemaan digitaalisen väkivallan haavoittavuutta sekä sen suhdetta toimintamahdollisuuksiin, joita lähestyn Nussbaumin kehittämien keskeisten toimintamahdollisuuksien listauksen näkökulmasta. Sen sijaan, että olisin luokitellut havaintoyksiköt suoraan Nussbaumin toimintamahdollisuuksien listauksen pohjalta, halusin pysytellä avoimena aineistolle ja tekemilleni havainnoille. Näin ollen toin aiemman tutkimuksen väkivallan haavoittavuudesta sekä toimintamahdollisuuksien teorian mukaan analyysiin vasta luokiteltuani havainnot. Valittuani havaintoyksiköt aineistosta siirryin tarkastelemaan niitä suhteessa väkivallan haavoittavuuden sekä toimintamahdollisuuksien viitekehyksiin.

Taulukko 2. Sisällönanalyysin tulokset.

Pääluokka	Yläluokka	Alaluokka
Hyvinvointi	Ruumiillinen hyvinvointi	Fyysiset oireet Vireystilan heikkeneminen Uniongelmat
	Mielenterveys	Mielenterveyden ongelmat Stressi
	Ahdinko	Negatiiviset tunnereaktiot Epätoivoisuuden kokemus
Arki ja osallisuus	Arjen haasteet	Työelämän ja opiskelun haasteet Taloudelliset haasteet Arkeen ja asumiseen liittyvät haasteet
	Oman toiminnan rajoittaminen	Oman toiminnan rajoittaminen ja elinpiirin kaventuminen Teknologian ja sosiaalisen median käytön rajoittaminen
Suhde itseen ja muihin	Suhde itseen	Arvottomuuden kokemus Omien rajojen rikkoutuminen Häpeän ja syyllisyyden kokemukset
	Sosiaaliset suhteet	Haasteet sosiaalisissa suhteissa Sosiaalisten median käytön rajoittaminen Huoli muiden uhrien ja tekijän puolesta
	Suhde yhteiskuntaan	Perusluottamuksen järkkäminen Epäoikeudenmukaisuuden kokemus
	Turvattomuuden tunne	Väkivallasta johtuvat pelot Epäluuloisuus ja varuillaan oleminen

Analyysiin liittyvät valinnat

Analyysiprosessin aikana kohtasin joitain sellaisia valinnanpaikkoja, jotka vaativat erityistä reflektointia suhteessa tutkimuksen tarkoitukseen sekä käytettävissäni olevaan aineistoon. Ensinnäkin kyselylomakkeen kysymykset käsittelevät niin digitaalista väkivaltaa kuin siihen liittyvää mahdollista rikosprosessia ja tästä syystä myös vastauksista on havaittavissa, että digitaalisen väkivallan sekä siihen liittyvän mahdollisen rikosprosessin piirteet limittyvät vastauksissa toisiinsa. Päädyin lopulta tarkastelemaan digitaalisen väkivallan haavoittavuutta yhdessä siihen liittyvän mahdollisen rikosprosessin kanssa, sillä aineiston perusteella digitaalisen väkivallan haavoittavuus kietoutuu yhteen rikosprosessin haavoittavuuden kysymysten kanssa. Toisaalta vastauksissa kerrotaan limittäin sekä digitaalisesta väkivallasta että rikosprosessista ja näin ollen niihin liittyvien haavoittavuuden kokemusten erottaminen ei monessa kohtaa ole perusteltua tai edes mahdollista.

Huomionarvoista on myös se, että vastauksissa tuodaan esiin kokemuksia myös muihin väkivallan muotoihin liittyen, jotka ovat vastauksissa kietoutuneet yhteen digitaalisen väkivallan kanssa. Näin ollen aineistossa ei kuvata pelkästään digitaalisen väkivallan haavoittavuutta vaan paikoin vastauksissa kuvataan moninaisten yhteen kietoutuneiden väkivallan muotojen haavoittavuutta. Myöskään näissä tapauksissa pelkästään digitaalisen väkivallan haavoittavuuteen liittyvien kokemusten erotteleminen ei ole perusteltua tai mahdollista, sillä usein etenkin läheisissä suhteissa väkivalta on moninaista ja pitää sisällään samanaikaisesti erilaisia väkivallan muotoja (Lidman 2015, 27–28). On kuitenkin huomattava, että kysely kohdistettiin digitaalista väkivaltaa kokeneille naisille ja näin ollen myös valtaosa vastauksista käsittelee naisten kokemuksia digitaalisesta väkivallasta, vaikka viittauksia myös muihin väkivallan muotoihin on havaittavissa.

Kolmas reflektointia vaatinut valinnanpaikka koskee itse analyysiä ja tarkemmin haavoittavuuden kokemusten luokittelua. Analyysia tehdessäni huomasin osan alaluokista olevan osin limittäisiä ja tiettyjen ilmaisujen sopivan useampaan alaluokkaan. Päädyin lopulta sijoittamaan yhden alaluokista kahteen eri yläluokkaan, sillä aineistosta oli tulkittavissa sosiaalisen median käytön rajoittamisen heijastuvan niin yksilön sosiaaliin suhteisiin kuin yhteiskuntaan osallistumiseen, jota toimijuuden rajoittuminen estää.

4.4 Tutkimuksen etiikka

Olen sitoutunut noudattamaan tutkielmassani hyvää tieteellistä käytäntöä ja siten pyrkinyt luotettavuuteen, rehellisyyteen, arvostukseen sekä vastuunkantoon (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11). Tutkielmassa käytetty kyselyaineisto on kerätty *Naisiin kohdistuvaan digitaaliseen väkivaltaan puuttumisen haasteet poliisin työssä, rikosprosessissa ja tukipalveluissa* -tutkimushankkeessa, joka on saanut 26.6.2022 myönteisen lausunnon Tampereen alueen ihmistieteiden eettiseltä toimikunnalta. Tämän tutkielman kontekstissa on kiinnitettävä erityistä huomiota aiheen sensitiivisyyteen. Juuti ja Puusa (2020, 167) tuovat esiin, että tutkimuksen tulee tavoitella myönteisten asioiden aikaansaamista niille ihmisille, jotka ovat tutkimuksen kohteena. Sensitiivistä aihetta tutkittaessa on erityisen tärkeää pitää huolta, että tutkimus ei saa altistaa tutkimuksen kohteena olevia ihmisiä vaaraan tai aiheuttaa heille haittaa (em. 167). Olen pyrkinyt huomioimaan aiheen sensitiivisyyden käsitellessäni aineistoa sekä tehdessäni valintoja esitettyihin aineistoesimerkkeihin liittyen.

Tutkittavien anonymiteetin suojaaminen on erityisen tärkeää tutkittaessa sensitiivistä aihetta (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2018, 165). Yksityiskohtia, joiden avulla tutkittavat olisi mahdollista tunnistaa, on mahdollista muokata tai poistaa (em. 167). Olenkin poistanut ja muokannut tutkielmastani sekä valituista haastattelukatkelmista yksityiskohtia, joista kyselyyn vastanneita naisia olisi mahdollista tunnistaa esimerkiksi heihin kohdistuneen väkivallan tai muiden vastaavien seikkojen perusteella. Lisäksi olen päättänyt jättää yksilöimättä tutkielmaani valikoituneita aineistokatkelmia tunnistein, jotta niitä ei ole mahdollista yhdistää toisiinsa ja sillä tavoin tunnistaa tutkittavia. On huomattava, että tutkittavien nimeäminen peitenimillä saattaa kuitenkin tuoda sitaatteihin eloa sekä vahvistaa heidän subjektiivisuuttaan (em. 167–168). Lisäksi peitenimen avulla voi tuoda esiin tutkittavan sukupuolta, jolla saattaa olla keskeinen merkitys tutkimuksen kannalta (em. 168). Tutkielmani kontekstissa tutkittavat ovat kuitenkin kaikki naispuolisia, joten tältä osin sitaattien nimeämättömyys ei myöskään häivytä sukupuolen ulottuvuutta.

Myös eettinen kirjoittaminen on tärkeä sensitiivisen tutkimuksen ulottuvuus. Kirjoittaessa tulee huomioida yhtäältä, millaisessa valossa tutkittavat näyttäytyvät ja toisaalta, miten teksti tavoittaa heidät, jotka voivat toiminnallaan edistää tutkittavan ryhmän tilannetta. (Kallinen ym. 2018, 169–170.) Tämän tutkielman kontekstissa koen velvollisuudekseni kirjoittaa tavalla, joka lisää ymmärrystä digitaalisen väkivallan uhreja kohtaan sekä tuo esiin havaittuja

yhteiskunnallisia epäkohtia. Tutkijana tunnistan tiedon sosiaalista todellisuutta tuottavan luonteen ja olen huomionut sen, että kuvatessani ilmiötä kirjoittamalla samalla osallistun paitsi tieteelliseen keskusteluun ilmiöstä myös siihen liittyvän sosiaalisen todellisuuden uusintamiseen ja muokkaamiseen.

5. DIGITAALISEN VÄKIVALLAN HAAVOITTAVUUS

Tässä luvussa esittelen analyysini tuloksia digitaalista väkivaltaa kokeneiden naisten vastausten kautta. Muodostin digitaalisen väkivallan haavoittavuuteen viittaavista vastauksista alaluokkia, joiden pohjalta loin yhdeksän yläluokkaa. Nämä yläluokat muodostavat kolme pääluokkaa:

- 1) Hyvinvointi
- 2) Arki ja osallisuus
- 3) Suhde itseen ja muihin.

5.1 Hyvinvointi

Kyselyn vastauksissa digitaalisen väkivallan haavoittavuutta kuvataan moniulotteisesti hyvinvoinnin näkökulmista käsin. Hyvinvoinnin pääluokka pitää sisällään kolme yläluokkaa, jotka ovat ruumiillinen hyvinvointi, mielenterveys sekä ahdinko. Vaikka ruumiillinen hyvinvointi ja mielenterveys ovat aineiston analyysissä hahmottuneet omiksi alaluokikseen, niitä ei ole mahdollista täysin erottaa toisistaan. Tiedostan kirjoittaessani ruumiillisesta hyvinvoinnista ja mielenterveydestä, että väkivallan fyysiset ja henkiset ulottuvuudet kietoutuvat monin tavoin yhteen eikä niiden erottelu siten ole ongelmatonta. Viitatessani ruumiilliseen hyvinvointiin pyrin huomioimaan, miten väkivallan henkinen ja fyysinen haavoittavuus liittyvät toisiinsa sekä purkamaan niiden välistä vastakkainasettelua. (Ks. Husso 2003, 47; 2014, 72–77.)

Siitä huolimatta, että digitaalinen väkivalta tapahtuu internetin ja erilaisten teknologioiden välityksellä, sen haavoittavuus vaikuttaa ulottuvan myös ruumiillisiin kokemuksiin. Digitaalista väkivaltaa kokeneet naiset kuvaavat digitaalisen väkivallan heikentäneen monin tavoin heidän ruumiillista hyvinvointiaan. Nussbaumin (2005, 171–172) mukaan naisiin kohdistuva väkivalta heijastuu ruumiilliseen terveyteen ja mahdollisuuteen pysyä terveenä. Analyysin perusteella vaikuttaa siltä, että myös digitaalinen väkivalta heikentää ruumiillista hyvinvointia ja terveyttä monin tavoin.

Naiset kuvaavat ruumiilliseen hyvinvointiin kiinnittyviä kokemuksia kertoen niin fyysisistä oireista, uniongelmista kuin vireystilan heikkenemisestä. Digitaalisen väkivallan kokeminen on saanut aikaan muun muassa migreeniä, kroonista päänsärkyä, rytmihäiriötä, vatsa- ja ruoansulatusoireita, iho-oireita, sydämen tykytystä, hikoilua, tuki- ja liikuntaelinten sairauksia sekä jo olemassa olevan sairauden pahenemista. Aineistosta ilmenee monen kokeneen uniongelmia digitaalisen väkivallan seurauksena. Lisäksi yksi vastaajista kertoo häneen kohdistuneen häirinnän vaikuttaneen keskittymiskykyyn, vireystilaan sekä unen laatuun.

Digitaalisen väkivallan kokeminen haavoittaa myös mieltä, kuten naiset tuovat vastauksissaan esiin kertoessaan erilaisista mielenterveyden häiriöistä. Mielenterveyteen liittyvät kokemukset vaikuttavat fyysisen hyvinvoinnin tapaan mahdollisuuteen pysyä terveenä. Nussbaum (2005, 171–172) huomioi psyykkisen terveyden ulottuvuuden pohtiessaan seksuaalisen väkivallan ja ruumiillisen terveyden suhdetta. Naiset kertovat erilaisista diagnosoiduista sekä diagnosoimattomista mielenterveyden oireista, kuten traumaperäisestä stressistä tai stressihäiriöstä, paniikkikohtauksista ja -häiriöstä, masennuksesta, ahdistuksesta, psykoosista, pelkotiloista, pakko-oireista, ahdistuneisuushäiriöstä, uupumuksesta, traumaoireilusta sekä itsetuhoisista ajatuksista. Stressiä koetaan yleisesti sekä digitaalisen väkivallan seurauksena että rikosprosessin ja sen pitkittymisen aiheuttamana.

Ahdinko

Digitaalisen väkivallan haavoittavuus ilmenee aineistossa ahdinkona. Analyysissa muodostamani ahdington yläluokka koostuu negatiivisten tunnereaktioiden sekä epätoivoisuuden kokemuksen alaluokista. Päädyin erottelemaan nämä kaksi alaluokkaa omikseen, sillä digitaaliseen väkivaltaan liittyvän epätoivoisuuden kokemuksen ilmaisut ovat naisten vastauksissa vahvasti esillä ja muodostavat siten oman alaluokan. Aineistossa ilmenevät negatiiviset tunnereaktiot ovat myös toistuvia, mutta yksittäisten tunnereaktioiden tasolla toistuvuutta ei ole yhtä selkeästi havaittavissa kuin epätoivoisuuden kokemuksen kohdalla.

Aineistossa kuvataan väsymystä digitaalisen väkivallan jatkumiseen, epätoivoa, lamaantumista ja jopa elämänhaluttomuutta. Tulkitsen näiden ilmausten viittaavan epätoivoisuuden kokemukseen. Seuraavassa katkelmassa epätoivoisuuden kokemus kietoutuu yhteen turvallisuuden tunteen heikkenemisen kanssa. Katkelmassa kuvataan entisen

parisuhdekumppanin tekemän digitaalisen väkivallan aikaansaamaa moniulotteista ja syvää epätoivoisuuden kokemusta.

”Oman turvallisuuden tunteen heikkeneminen, epätoivo omasta tulevaisuudesta ja elämänhaluttomuus kun tilanne on pitkittynyt. Epäreiluuden ja voimattomuuden tunne on ollut todella paljon läsnä. Tuntuu, että olen ainut joka voi tehdä jotain (blokata/vaihtaa numeroa jne.).”

Naisten vastauksissa digitaalisen väkivallan aikaansaamaa ahdinkoa kuvataan voimattomuuden kokemuksena. Vastauksissa nousee esille digitaalisen väkivallan kohteena olemiseen liittyvä epätoivo ja voimattomuus. Yksi vastaajista kertoo kokevansa voimattomuutta digitaalisen väkivallan rajoittaessa edelleen hänen toimintaansa. Aineistossa kerrotaan digitaalisen väkivallan saavan aikaan myös avuttomuuden kokemusta, kuten seuraavassa katkelmassa:

”Tunsin avuttomuutta tilanteessani, enkä uskonut että kukaan tekisi asialle mitään vaikka siitä ilmoittaisinkin.”

Edeltävässä katkelmassa vastaaja pohtii syitä, miksi ei tehnyt rikosilmoitusta entisen parisuhdekumppanin tekemästä digitaalisesta väkivallasta. Avuttomuuden kokemus kiinnittyy kysymykseen avun saamisesta ja mahdollisuuden suojautua digitaaliselta väkivallalta, jotka näyttäytyvät epätodennäköisinä. Vastauksesta ilmenee, että kirjoittaja ei uskonut väkivaltaan puuttuttavan, vaikka hän tekisi rikosilmoituksen. Sama avuttomuuden kokemus suhteessa avun saamiseen näkyy myös muissa vastauksissa, kuten aiemmassa katkelmassa, jossa vastaaja tuo esiin digitaaliselta väkivallalta suojautumisen olevan hänen vastuullaan. Digitaalista väkivaltaa kokeviin naisiin vaikuttaa kohdistuvan vaatimus toimijuudesta, joka konkretisoituu aineistossa epätoivoisuuden ja avuttomuuden kokemuksina. Tällaisessa toimijuuden vaatimuksessa on kyse paitsi naisille lankeavasta vastuusta suojautua itseän kohdistuvalta väkivallalta myös kokemuksesta, että asian kanssa on selvittävä yksin. Tilanne ei siis ainoastaan vaadi naisilta toimijuutta, vaan sitä myös odotetaan heiltä (Husso 2003, 181–184; Nikupeteri 2016, 130; Ronkainen 2006, 535; Husso ym. 2024, 129).

Digitaalisen väkivallan synnyttämiä negatiivisia tunnereaktioita kuvataan aineistossa moninaisin tavoin. Yhtäältä tunnereaktiot kiinnittyvät digitaalisen väkivallan aiheuttamiin välittömiin reaktioihin ja toisaalta tunnereaktiot liittyvät itseän kohdistuneen väkivallan muistamiseen, joka saattaa ahdistaa vielä pitkänkin ajan jälkeen tai saada muita tunnereaktioita

aikaan. Seuraavassa katkelmassa vastaaja kuvaa, millaisia tunteita väkivallan muistaminen saa hänessä aikaan:

”Muisteleminen herättää tunteet pintaan, olen vihainen enkä koe että tekijä olisi joutunut edes miettimään tekoaan”

Naiset kertovat kokevansa vihaa ja suuttumusta jouduttuaan olemaan digitaalisen väkivallan kohteena. Kuten edellä olevassa katkelmassa, viha voi kohdistua väkivallantekijään. Viha kohdistuu aineistossa myös yhteiskuntaan, joka on kykenemätön saattamaan digitaalisen väkivallan tekijöitä vastuuseen toiminnastaan. Digitaaliseen väkivaltaan liittyen koetaan myös turhautuneisuuden tunnetta. Lisäksi vastaajat tuovat esiin mielipahan, alakuloisuuden sekä surun tunteita. Monissa vastauksissa ahdistusta kuvataan myös tunnereaktiona, kuten seuraavassa katkelmassa:

”...minua ahdistaa ajatus, että miehellä on mahdollisesti edelleen kuvani tallessa, ja että minulla ei ole kontrollia siitä mitä hän niillä tekee.”

Edeltävässä katkelmassa vastaaja kuvaa nykyistä suhtautumistaan kokemaansa digitaaliseen väkivaltaan. Ahdistus kiinnittyy digitaalisen väkivallan uhkaan, joka johtuu siitä mahdollisuudesta, että väkivallantekijällä voi yhä olla hallussaan luvatta ottamiaan naisen intiimejä kuvia. Digitaalista väkivaltaa vaikuttaakin vainon tapaan luonnehtivan sen ajallinen haavoittavuus (ks. Nikupeteri 2016, 59–60). Vaikka itse väkivallanteko sijoittuu menneisyyteen, tekijän ennakoimattomuus haavoittaa myös nykyhetkessä. Toisaalta myös menneisyydessä koetun väkivallan muisteleminen haavoittaa nykyisyydessä. Se saa aikaan monenlaisia negatiivisia tunnereaktioita, vaikka vaara olisi jo ohi. Ahdistuksen ohella vastaajat kertovatkin tuntevansa kokemaansa digitaaliseen väkivaltaan liittyvää järkytystä, paniikkia ja jopa kauhua.

Toimintamahdollisuuksien näkökulmasta ahdinko vaikuttaa kytkeytyvän erityisesti käytännöllisen päättelyn mahdollisuuteen. Digitaalinen väkivalta haavoittaa naisten mahdollisuuksia muodostaa käsitys siitä, mitä he pitävät hyvänä sekä suunnitella omaa elämäänsä. Digitaalisesta väkivallasta ja sen jatkumisesta aiheutuva lamaantuminen, epätoivoisuus, elämänhaluttomuus, voimattomuus sekä avuttomuus sumentavat naisten tulevaisuudennäkymiä ja voivat siten hankaloittaa oman elämän suunnittelemista. Toisaalta henkisen ahdingon ilmaukset voi nähdä myös osoituksena oikeudesta erilaisiin tunteisiin.

Nussbaum (2005, 72) tuo kuitenkin väkivaltaan liittyen esiin, että siinä missä viha voi toimia voimaannuttavana tunteena ja rakentavana voimana, esimerkiksi pelko voi rajoittaa ja estää toimijuutta sekä osallisuutta.

5.2 Arki ja osallisuus

Arkea ja osallisuutta kuvaava pääluokka pitää sisällään kaksi yläluokkaa, jotka ovat arki sekä oman toiminnan rajoittaminen. Digitaalisen väkivallan haavoittavuus ulottuu arjen näkökulmasta niin työelämään, opiskeluun, henkilökohtaiseen talouteen kuin päivittäiseen arkeen ja asumiseenkin.

Arjen haasteet

Aineistossa kuvataan digitaalisen väkivallan heikentäneen työkykyä tai vieneen työkyvyn väliaikaisesti kokonaan esimerkiksi väkivallasta seuranneiden sairauksien myötä. Joissain tapauksissa digitaalinen väkivalta on johtanut välillisesti työ- tai opiskelupaikan menettämiseen. Eräs vastaajista kertoo joutuneensa vaihtamaan ammattiaan, sillä digitaalinen väkivalta on rapauttanut luovan työn tekemisen kannalta keskeisiä ominaisuuksia:

”Luottamus ihmisiin ja ilmaisukyky olivat tärkeimpiä työkalujani ammatissani kulttuurin parissa, joten myös ammattini vaihtui toipumisprosessissa itsenäisestä asiantuntijatyöstä siivoajaan.”

Edeltävässä katkelmassa digitaalista väkivaltaa kuvataan useamman keskeisen toimintamahdollisuuden haavoittumisen kannalta. Yhtäältä digitaalinen väkivalta vaikuttaa haavoittaneen yhteenkuuluvuuden kokemista, joka tarkoittaa mahdollisuutta elää yhteydessä muihin, tuntee empatiaa, huolehtia muista, kunnioittaa itseään ja luottaa myös toisten kunnioittavan muiden ihmisarvoa sekä pitävän toisia tasa-arvoisina ehdoitta (Nussbaum 2000; Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 40). Aineistosta käy ilmi, kuinka luottamus toisiin ihmisiin on kärsinyt digitaalisen väkivallan myötä. Samalla digitaalinen väkivalta on haavoittanut toistakin keskeistä toimintamahdollisuutta, sillä luottamus toisiin on ollut keskeisessä asemassa naisen aiemmassa ammatissa, josta hän on sittemmin joutunut luopumaan. Hallinta-, työ- ja omistusoikeudet kattavat muun muassa oikeuden osallistua työelämään tasa-arvoisesti, omien inhimillisten lähtökohtien mukaisesti (Nussbaum 2000; Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 40).

Digitaalisen väkivallan kokeminen vaikuttaakin välillisesti horjuttaneen naisen oikeutta osallistua työelämään omista lähtökohdistaan käsin.

Aineistossa kuvataan digitaalisen väkivallan kokemisen vieneen myös vastaajien taloudellisia resursseja. Yksi vastaajista kertoo joutuneensa matkustamaan maasta häneen kohdistuneiden tappouhkauksien vuoksi, joka on puolestaan johtanut matkustus- ja ylläpitokuluihin kohdemaassa sekä ansionmenetykseen. Vastaukset kuitenkin osoittavat, että digitaalinen väkivalta ei heijastu talouteen ainoastaan seurausten myötä vaan digitaalista väkivaltaa myös harjoitetaan esimerkiksi pankkitunnusten tai muiden henkilötietojen avulla.

”Taloudellisia vaikutuksia oli myös, koska puolisoilla oli pääsy pankki- ja muihin tietoihini, esimerkiksi kaikki laskut tulivat lopulta minun nimelläni ja niiden maksamatta jättäminen olisi aiheuttanut vaikeuksia minulle.”

Aineistossa kerrotaan myös jokapäiväiseen elämään liittyvistä haasteista. Esimerkiksi henkilötietojen salaaminen tai turvakielto asettavat rajoituksia asiakasoikeuksille joissain palveluissa. Lisäksi yksi vastaajista kertoo joutuneensa vaihtamaan asuinpaikkaa ja myös asuinmaata tilanteessa, jossa digitaalinen väkivalta on kietoutunut yhteen muiden väkivallan muotojen kanssa.

Digitaalisen väkivallan haavoittavuus kytkeytyy arjen näkökulmasta erityisesti hallinta-, työ- ja omistusoikeuksiin liittyviin toimintamahdollisuuksiin. Naisten vastaukset osoittavat digitaalisen väkivallan kokemisen heijastuvan yhtäältä heidän oikeuteensa osallistua työelämään ja toisaalta myös taloudellisiin tekijöihin. Arkea haavoittava digitaalinen väkivalta heijastuu myös aistien, mielikuvituksen ja ajattelun toimintamahdollisuuksiin, joka ilmenee aineistossa muun muassa koulutukseen liittyvien esteiden muodossa. Toisaalta digitaalisen väkivallan haavoittavuus kiinnittyy arjen tasolla myös yhteenkuuluvuuden kokemuksen mahdollisuuksiin, jotka ovat keskeisiä niin yksityis- kuin työelämässä.

Oman toiminnan rajoittaminen

Aineiston mukaan digitaalisen väkivallan kokeminen on saanut naiset rajoittamaan omaa toimintaansa. Monissa oman toiminnan rajoittamista koskevissa kuvauksissa nostetaan esille toiminta sosiaalisessa mediassa. Moni kertoo rajanneensa sosiaalisen median tilejään muuttamalla yksityisyysasetuksia. Vastaajat ovat esimerkiksi päätyneet muuttamaan aiemmin

julkisia, kaikille avoimia sosiaalisen median tilejään yksityisiksi eli vain tiliä seuraaville avoimiksi.

”En myöskään uskalla enää pitää avoimia sosiaalisen median tilejä vaikka aiemmin minulla on ollut mm. blogi ja iso instagram-yleisö.”

Digitaalisen väkivallan myötä naiset ovat myös rajoittaneet sosiaalisessa mediassa jakamaansa sisältöä. Yhtäältä kyse on sosiaalisessa mediassa jaettavasta itseä koskevasta visuaalisesta informaatiosta, kuten seuraava katkelma osoittaa:

”En enää jaa kuvaani somessa, blokkaan ahkerasti ja useimmin jätän sanomatta. Kaikki henkilötietoni ovat jo entuudestaan salattuja, joten siltä osin olen turvassa.”

Katkelmasta on pääteltävissä, että vastaaja on rajoittanut omaa toimintaansa sosiaalisessa mediassa voidakseen suojautua digitaaliselta väkivallalta. Oman toiminnan rajoittaminen näyttäytykin myös muissa vastauksissa keinona suojautua itsen kohdistuvalta väkivallalta ja paeta väkivallantekijää. Toiminnan rajoittaminen sosiaalisessa mediassa onkin näin nähtävissä osoituksena naisten toimijuudesta sekä esimerkkinä selviytymisstrategioista, joiden avulla he pyrkivät ehkäisemään turvattomuutta, lievittämään pelkoa sekä väkivallan haavoittavuutta (Nikupeteri 2016, 130). Myös Nikupeterin (2016, 130) tutkimuksessa eron jälkeistä vainoa kohdanneet naiset pyrkivät ehkäisemään haavoitetuksi tulemistä muun muassa rajoittamalla sosiaalisia suhteita, arjen toimintoja sekä tunteita.

Yksityisyyden ja sosiaalisessa mediassa jaettavien tietojen lisäksi vastaajat kertovat rajoittavansa omien mielipiteiden ilmaisemista sosiaalisessa mediassa, kuten edellä oleva ja seuraava katkelma osoittavat:

”Olen lakannut jakamasta todella feministisiä omia pohdintoja somessa. Harmittaa, että pelko kyseenalaistamisesta ja haukkumisesta on onnistunut hiljentämään.”

Oman toiminnan rajoittaminen sosiaalisessa mediassa kytkeytyy useampiin keskeisiin inhimillisiin toimintamahdollisuuksiin. Kuvaukset sanomatta jättämisestä tuovat esiin, miten digitaalinen väkivalta haavoittaa aistien, mielikuvituksen ja ajattelun mahdollisuuksia ja

rajoittaa vapautta ilmaista itseä politiikan, kulttuurin ja uskonnon alueilla. Yhtäältä digitaalinen väkivalta rajoittaa mahdollisuutta yhteenkuuluvuuden kokemiseen tilanteessa, jossa naiset ovat joutuneet luopumaan kaikille avoimista sosiaalisen median yhteisöistään. Luottamus keskinäiseen ihmisarvon kunnioitukseen ja tasa-arvoisuuteen on horjunut väkivallan myötä. Toisaalta lähestyttäessä toimintaa sosiaalisessa mediassa harrastuksena, digitaalinen väkivalta vaikuttaa haavoittavan leikin toimintamahdollisuutta, sillä naiset eivät ole voineet nauttia sosiaalisesta mediasta samaan tapaan kuin ennen.

Oman toiminnan rajoittaminen ei kuitenkaan rajaudu pelkästään sosiaalisen median kontekstiin. Sen sijaan digitaalisen väkivallan haavoittavuus ulottuu myös tilanteisiin, joissa omaa toimintaa toisten seurassa säädellään ja rajoitetaan. Eräs vastaajista kuvaa oman toiminnan rajoittamista laitteiden käytön näkökulmasta:

”Aviomieheni on sairaalloisen mustasukkainen ja saattaa raivostua, jos käytän illalla hänen läsnäollessa puhelinta tai tietokonetta. Ikävät seuraukset on toistuneet niin usein, että nykyään välttelen puhelimen ja tietokoneen käyttöä hänen läsnäollessa. Ryhmien ilmoitukset laitan äänettömälle, koska on minulle ongelmallista, jos tulee monta viestiäntä peräkkäin tai koko ajan.”

Edeltävästä sitaatista käy ilmi, miten digitaalinen väkivalta saa väkivallan kohteen ennakoimaan hankaluuksia ja rajoittamaan toimintaansa ikävien seurausten pelossa. Kuvattua tilannetta voi tarkastella myös pakottamisen ja kontrollin näkökulmasta, jolloin siitä voi tunnistaa pakottavan kontrollin piirteitä (Stark 2007, 206)

5.3 Suhde itseen ja muihin

Suhde itseen ja muihin näyttäytyy aineistossa keskeisenä osa-alueena, johon digitaalisen väkivallan haavoittavuus ulottuu. Suhde itseen ja muihin -pääluokka muodostuu neljästä yläluokasta, jotka ovat suhde itseen, sosiaaliset suhteet, suhde yhteiskuntaan sekä turvattomuuden tunne. Luokat ovat joiltain osin limittäisiä ja vuorovaikuttavat keskenään sekä toisten pääluokkien kanssa.

Suhde itseän

Häpeän ja syyllisyyden kokemukset ovat vahvasti esillä digitaalista väkivaltaa kokeneiden naisten vastauksissa. Naiset kuvaavat kokemaansa häpeää yhtäältä suhteessa digitaaliseen väkivaltaan ja toisaalta siihen liittyvän mahdollisen rikosprosessin kautta. Häpeän ja syyllisyyden kokemukset kietoutuvat vastauksissa yhteen ja moni syyllistää itseään digitaalisen väkivallan kohteeksi joutumisesta. Lisäksi yksi vastaajista kuvaa kokevansa syyllisyyttä siitä, että hän ei saattanut väkivallantekijää vastuuseen teostaan. Naiset tuovat esiin häpeän tunteen johtuvan siitä, miten he kokevat itse aiheuttaneensa tilanteen tai tehneensä jotain väärin. Yksi vastaajista kuvaa digitaaliseen väkivaltaan liittyvää häpeää seuraavasti:

”Myös häpeän tunne oli vahva, koska tuntui, että on itse tehnyt jotakin väärin.”

Häpeä ja syyllisyys kytkeytyvät monin tavoin mahdolliseen rikosprosessiin ja heijastuvat myös kysymykseen siitä, ilmoitetaanko digitaalisesta väkivallasta viranomaisille. Häpeän kokeminen ei siis jää vain tunnetason kokemukseksi vaan saa myös konkreettisia seurauksia vaikuttaessaan siihen, tehdäänkö itseän kohdistuneesta digitaalisesta väkivallasta rikosilmoitusta poliisille. Naiset kertovat jättäneensä rikosilmoituksen tekemättä häpeän vuoksi, kuten seuraavassa katkelmassa, jossa vastaaja paitsi kertoo häpeän estäneen häntä tekemästä rikosilmoitusta myös syyllistää itseään tapahtuneesta:

”En tehnyt ilmoitusta, sillä koin häpeää ja ajattelin aiheuttaneeni tilanteen omaa typeryyttäni. En ollut varma, onko kyseessä rikos tai olisiko se tarpeeksi ”vakava”.”

Myös aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että intiimissä suhteessa väkivallan kohteeksi joutuneet naiset ovat vastahakoisia hankkimaan apua kokemaansa väkivaltaan, sillä he kokevat häpeää tapahtuneesta (Fanslow & Robinson 2010, 939). Myös rikosprosessi itsessään saa aikaan häpeän ja syyllisyyden kokemuksia. Seuraavasta katkelmasta käy ilmi, miten poliisin toiminta rikosprosessissa voi saada digitaalista väkivaltaa kokeneen tuntemaan syyllisyyttä ja häpeää rikoksen uhriksi joutumisesta:

”Erittäin nöyryyttävää ja poliisit ovat hyvin tietämättömiä väkivallan muodoista jne. Aivan kamalia kokemuksia ja tuntuu kuin poliisit ei yhtään tiedä mitä ne on tekemässä. Aivan pihalla. Suurin piirtein että kaikki on ollutkin minun syytäni.”

Aineistosta käy ilmi, että digitaalinen väkivalta on saanut sitä kokeneissa aikaan myös arvottomuuden kokemuksia sekä itsetunto-ongelmia. Yksi vastaajista kuvaa arvottomuuden kokemustaan seuraavasti:

”Viestien sisältö painoi henkisesti minut pinnan alle, miten olen roskaakin arvottomampi, ei ole ihmisarvoa.”

Edeltävässä sitaatissa kuvattu arvottomuuden kokemus kiteytyy viestien sisältöön, joka on saanut henkilön kyseenalaistamaan omaa arvoaan. Arvottomuuden kokemus vaikuttaa juontuvan niin kutsutusta moraaliseen haavoittavuudesta, jossa tekijä kyseenalaistaa uhrin hyvyden sekä vaikeuttaa tämän pyrkimystä toimia hyvänä ihmisenä (Nikupeteri 2016, 59–60). Lisäksi yksi vastaajista kertoo digitaalisen väkivallan aiheuttaneen hänelle itsetunto-ongelmia. Digitaalisen väkivallan haavoittavuus näyttäytyy myös henkilökohtaisten rajojen ja niiden rikkoutumisen kysymyksenä. Vastauksissa kuvataan, miten digitaalisen väkivallan kokeminen on paitsi saanut aikaan tunteen omien rajojen rikkoutumisesta myös tuonut mukanaan vaikeuksia asettaa omia rajoja.

Digitaalinen väkivalta haavoittaa suhdetta itseen, mikä heijastuu myös yhteenkuuluvuuden kokemisen mahdollisuuksiin. Kuvaukset häpeästä ja syyllisyydestä sekä arvottomuudesta ja itsetunto-ongelmista havainnollistavat, miten koettu digitaalinen väkivalta on horjuttanut naisten mahdollisuuksia kunnioittaa itseään ja toisaalta myös luottaa vastavuoroiseen kunnioitukseen. Nussbaumin (2005, 173) mukaan väkivalta sekä väkivallan uhka heijastuvat kysymykseen siitä, tunnistetaanko naiset arvokkaina ja tasa-arvoisina toimijoina suhteessa toisiinsa. Vaikuttaa siltä, että digitaalisen väkivallan kokemus määrittää myös naisten omaa kokemusta arvostaan suhteessa muihin.

Sosiaaliset suhteet

Digitaalisen väkivallan haavoittavuus heijastuu monin tavoin sitä kokeneiden naisten sosiaaliin suhteisiin. Vastaajat kuvailevat digitaalisen väkivallan saaneen heidät kokemaan epäluottamusta toisia ihmisiä kohtaan. Luottamukseen liittyvät haasteet ovat heijastuneet etenkin uusiin ihmissuhteisiin, kuten seuraava katkelma osoittaa:

”Nykyisen vakiintuneen parisuhteeni alussa tapahtunut aiheutti todella paljon haasteita luottamukseen liittyviä haasteita uudessa parisuhteessa. Vastaajat kertovat myös olevansa varuillaan uusissa ihmissuhteissa. Aineistosta käy ilmi, että digitaalinen väkivalta on vaikuttanut jo vakiintuneempiinkin ihmissuhteisiin. Naiset kertovat menettäneensä ihmissuhteita digitaalisen väkivallan seurauksena esimerkiksi joutuessaan katkaisemaan perhesuhteita tilanteessa, jossa väkivallantekijä on ollut perheenjäsen. Yhtäältä entisen parisuhdekumppanin harjoittama digitaalinen väkivalta on heijastunut myös uuteen parisuhteeseen saaden riitoja aikaan. Vastaajat kokevat huolta myös muiden potentiaalisten uhrien sekä väkivaltaa tehneen läheisen puolesta.”

Edeltävästä katkelmasta on pääteltävissä menneisyydessä koetun digitaalisen väkivallan aiheuttaneen luottamukseen liittyviä haasteita uudessa parisuhteessa. Vastaajat kertovat myös olevansa varuillaan uusissa ihmissuhteissa. Aineistosta käy ilmi, että digitaalinen väkivalta on vaikuttanut jo vakiintuneempiinkin ihmissuhteisiin. Naiset kertovat menettäneensä ihmissuhteita digitaalisen väkivallan seurauksena esimerkiksi joutuessaan katkaisemaan perhesuhteita tilanteessa, jossa väkivallantekijä on ollut perheenjäsen. Yhtäältä entisen parisuhdekumppanin harjoittama digitaalinen väkivalta on heijastunut myös uuteen parisuhteeseen saaden riitoja aikaan. Vastaajat kokevat huolta myös muiden potentiaalisten uhrien sekä väkivaltaa tehneen läheisen puolesta.

Myös sosiaalisten suhteiden rajoittaminen on esillä digitaalista väkivaltaa kokeneiden naisten kokemuksissa. Naiset kertovat joutuneensa rajoittamaan yhteydenpitoa toisiin ihmisiin sekä ystävien tapaamista. Joissain vastauksissa tuodaan lisäksi esille digitaalisesta väkivallasta johtuvaa sosiaalista eristäytymistä sekä ihmissuhteiden katkeamista. Yhtäältä sosiaalisissa tilanteissa olemisen kuvataan vaikeutuneen digitaalisen väkivallan myötä, kuten seuraavassa lähisuhteessa tapahtunutta väkivaltaa kuvaavassa katkelmassa:

”Suhteen päättymisen jälkeen minulla oli vaikeuksia katsoa toisia ihmisiä silmiin lähes kolmen vuoden ajan. Sain paniikkikohtauksen jos minun piti olla suljetussa huoneessa yksin miehen (esim. esimies/kehityskeskustelu) kanssa.”

Sosiaalisten suhteiden rajoittaminen ulottuu vahvasti myös sosiaalisen median rajoittuneeseen käyttöön. Olen tulkinnut sosiaalisen median rajoittuneen käytön ulottuvan kahteen tutkimukseni yläluokkaan, sillä yhtäältä sosiaalisen median rajoittunut käyttö heijastuu yksilön sosiaalisiin suhteisiin ja toisaalta myös yhteiskuntaan osallistumiseen, jota oman toiminnan rajoittaminen estää. Aineistosta käy ilmi, että sosiaalisen median käytön rajoittaminen voi toimia suojautumiskeinona digitaalista väkivaltaa vastaan. Esimerkiksi vainotuksi tulemisen pelko on erään vastaajan mukaan johtanut sosiaaliseen ja teknologiseen itsesensuuriin, kuten sosiaalisen median ja deittisovellusten rajoittuneeseen sekä pelokkaaseen käyttöön. Sosiaalisten suhteiden näkökulmasta sosiaalisen median rajoittunut käyttö saattaa osaltaan

estää myös uusien ihmissuhteiden muodostumista esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilö on aiemmin etsinyt seuraa internetin deittisovellusten välityksellä. Suojautuminen rajoittamalla omaa sosiaalisen median tai viestintäsovellusten käyttöä rajoittaa myös yhteydenpitoa toisiin ihmisiin, kuten seuraava katkelma osoittaa:

”Ajoin minut pois kaikista kommunikaatioväylistä, joilla aiemmin pidin yhteyttä ystäviini, harrastusyhteisöön, potentiaalisiin taiteeni tilaajiin.”

Sosiaalisten suhteiden näkökulmasta digitaalinen väkivalta haavoittaa etenkin kahta keskeistä inhimillistä toimintamahdollisuutta: tunteita sekä yhteenkuuluvuutta. Kuten aineiston analyysistä käy ilmi, digitaalinen väkivalta vaikeuttaa toisiin ihmisiin kiintymistä sekä rakastamista erilaisten luottamukseen liittyvien haasteiden myötä. Toisaalta luottamuksen haasteet tukahduttavat naisten mahdollisuutta elää yhteydessä muihin sekä luottaa siihen, että toiset kunnioittavat muiden ihmisarvoa sekä pitävät toisia tasa-arvoisina ehdoitta. (Ks. Nussbaum 2000, 78–80; 2005.)

Suhde yhteiskuntaan

Digitaalinen väkivalta vaikuttaa haavoittavan myös sen kohteeksi joutuneiden naisten suhdetta yhteiskuntaan ja sen instituutioihin. Aineistosta ilmenee tyytymättömyyttä poliisin toimintaan muun muassa digitaaliseen väkivaltaan puuttumisessa, sen tunnistamisessa sekä tapausten tutkinnassa. Esimerkiksi kokemastaan digitaalisesta väkivallasta rikosilmoituksen tehnyt vastaaja kuvaa tilannetta nöyryyttäväksi ja poliisien tietämystä väkivallan muodoista olemattomaksi. Kyse on Nikupeteriä (2016, 131) mukaillen digitaalisen väkivallan toissijaisesta sosiaalisesta haavoittavuudesta. Toissijainen sosiaalinen haavoittavuus viittaa avunhaun tilanteisiin, joissa väkivaltaa kokeneiden subjektiiviset kokemukset jäävät tunnistamatta. Ammattilaisten ja muiden ulkopuolisten tavat suhtautua, tulkita ja merkityksellistää koettua väkivaltaa heijastuvat myös uhrien kokemuksiin tilanteestaan sekä kohdatuksi tulemisesta (em.).

Suomalaisessa yhteiskunnassa luottamus poliisiin on ollut perinteisesti korkealla (Sisäministeriö 2023, 49) ja tästä näkökulmasta voidaankin pitää hyvin huolestuttavana, että digitaalisen väkivallan uhriksi joutuminen on herättänyt tyytymättömyyttä poliisin toimintaan

ja jopa heikentänyt luottamusta poliisiin. Eräs vastaajista kuvaa poliisitutkintaan liittyvää tyytymättömyyttään seuraavasti:

”Kokonaisuutena tämä on hiukan horjuttanut luottamusta lähinnä poliisitoimen kykyyn selvittää tämänkaltaisten tekojen kokonaisuutta missä materiaalia on paljon ja toiminta on jatkuvaa.”

Poliisin toiminnan ohella aineistossa kuvataan vaikeuksia saada apua digitaaliseen väkivaltaan. Vastauksista käy myös ilmi, miten haastavaa väkivallan tekijöitä on saattaa vastuuseen teoistaan:

”Muutamat turvakotireissut tuli tehtyä, sinnekin seurasi. Kaikki toimenpiteet mitä voi tehdä tuon kaltaisille hulluille ei toimi Suomessa. Hänelle ei ole koitunut mitään seurausta tästä kaikesta. Nyt hänellä on uusi elämä uudessa maassa uudella vaimolla ja kohta uusi lapsi.”

Katkelman esimerkissä viitataan parisuhdekumppanin harjoittamaan väkivaltaan, jossa on ollut digitaalisen väkivallan lisäksi läsnä muitakin väkivallan muotoja. Vastaaja tuo esiin, miten järjestelmä ei ole onnistunut suojaamaan häntä lähisuhteessa tapahtuvalta väkivallalta tai saattamaan väkivallantekijää vastuuseen. Vastauksesta on tulkittavissa tyytymättömyys yhteiskunnan tarjoamaan turvaan lähisuhdeväkivallalta suojautumiseen sekä toisaalta oikeusjärjestelmän mahdollisuuksiin rankaista tekijää. Aineistosta käy ilmi digitaalisen väkivallan saavan aikaan myös epäoikeudenmukaisuuden ja epäreiluuden kokemuksia. Lisäksi yksi vastaajista kuvailee digitaalisen väkivallan murentaneen hänen perusluottamuksen tunnettaan.

Suhdetta yhteiskuntaan kuvataan aineistossa etenkin ruumiillisen koskemattomuuden toimintamahdollisuuden näkökulmasta. Yhteiskunnan instituutiot eivät aineiston perusteella ole onnistuneet suojaamaan naisia heihin kohdistuvalta väkivallan uhalta ja takaamaan mahdollisuutta vapaaseen liikkumiseen ilman pelkoa väkivallan kohteeksi joutumisesta. (Ks. Nussbaum 2000, 78–80; 2005.)

Turvattomuuden tunne

Digitaalisen väkivallan haavoittavuus ulottuu aineistossa vahvasti kokemuksiin turvallisuudesta. Turvattomuuden tunteen yläluokka koostuu erityisesti väkivallasta johtuvien pelkojen sekä epäluuloisuuden ja varuillaan olemisen teemoista. Pelon ja turvattomuuden kokemukset kohdistuvat muun muassa väkivallan tekijään, väkivallan jatkumiseen tai pahenemiseen sekä huoleen siitä, voiko vastaavaa tapahtua myös tulevaisuudessa. Monissa väkivallan jatkumisen tai eskaloitumisen pelkoa käsittelevissä vastauksissa huoli kohdistuu tekijään ja mahdollisuuteen, että tekijä ilmestyy jonnekin, kuten omalle kotiovelle. Aineistosta käy ilmi, että valitettavasti pelko väkivallan jatkumisesta ei ole turha. Seuraavassa katkelmassa kuvataan entisen parisuhdekumppanin harjoittaman digitaalisten väkivallan jatkumista sekä siihen liittyvää pelkoa:

”Pelkäsin kuitenkin, että hän ilmestyisi oveni taakse anelemaan/uhkailemaan tai tekemään ties mitä. Hän ei pyynnöistäni ja niitä seuranneista vakuutteluistaan huolimatta lopettanut häirintää ja otti yhteyttä mihin vuorokauden aikaan tahansa.”

Yhtäältä digitaaliselle väkivallalle ominainen väkivallan uhan jatkuva läsnäolo on havaittavissa aineistosta. Tämä ilmenee muun muassa vastauksissa, joissa kuvataan epäluuloisuutta sekä varuillaan olemista. Epäluuloisuus näyttäytyy yhtäältä epäluottamuksena teknologiaan ja toisaalta huolena siitä, että joku seuraa:

”En voi luottaa salasanojen uusimiin, vilkuilen edelleenkin olan taa seurataanko minua, vaikka ex-mieheni muutti ulkomaille puolivuotta sitten.”

Uhan jatkuva läsnäolo ilmenee myös pitkittyneenä pelkona väkivallan jatkumisesta tai toistumisesta. Seuraavassa katkelmassa entisen parisuhdekumppaninsa digitaalisen väkivallan kohteeksi joutunut nainen kuvaa huoltaan väkivallan jatkumisesta:

”Tapahtunut liittyi vahvasti muuhun henkiseen väkivaltaan ja johti lopulta eroon, mutta stressi ja pelko siitä mitä kaikkea entinen puoliso voi tehdä, mihin hän pääsee käsiksi ja mitä tietoja hän voisi levittää tai manipuloida, jäivät pitkäksi aikaa.”

Epäluottamus teknologiaan on edeltävässä sitaatissa läsnä, sillä vastaaja on huolissaan, mihin tietoihin tekijän on mahdollista päästä käsiksi. Pelko väkivallan jatkumisesta kohdistuu myös tulevaisuuteen. Pelot liittyvät muun muassa huoleen digitaalisen väkivallan kohteeksi joutumisesta myöhemmin elämässä. Toisaalta tulevaisuuteen kohdistuvissa peloissa on kyse digitaalisen väkivallan seurauksista. Aineistossa tuodaan esiin muun muassa huolta siitä, miten tapahtunut vaikuttaa työuraan. Seuraavassa katkelmassa vastaaja kuvaa intiimin kuvan leviämiseen ja sen seurauksiin liittyvää huoltaan:

Pelkäsin "kasvojen menettämistä" ja mahdollisia seurauksia tulevaisuudelle, koska netistä on vaikea saada mitään sisältöä lopullisesti pois. Pelkoa aiheutti myös tekijän kasvottomuus ja mahdollisuus tehdä vahinkoa "huomaamatta" jollain alustalla, jota en itse seuraa, mutta muut näkisivät.

Vastaajat kertovat pelon saaneen konkreettisia seurauksia myös vaikuttaessaan heidän toimintaansa. Aineistosta käy ilmi, että digitaalista väkivaltaa kokeneet naiset joutuvat tasapainoilemaan itsensä turvaamisen toimenpiteiden sekä tekijän reaktioiden välillä. Monia näistä vastauksista yhdistää pelko tekijän kohtaamisesta kasvokkain. Seuraavassa katkelmassa entisestä miehestään rikosilmoituksen tehnyt vastaaja kertoo pelkäävänsä jopa oman henkensä puolesta:

"Pelkään, miten mies reagoi, kun hänet kutsutaan kuulusteluihin. Usein pelkään henkeni puolesta. Siksi ymmärränkin, miksi naiset antavat olla ja pyrkivät vain eroon miehestä. "

Pelko siitä, miten tekijä reagoi kuullessaan rikosilmoituksesta vaikuttaakin aineiston mukaan päätökseen ryhtyä oikeudellisiin toimenpiteisiin. Esimerkiksi lähestymiskieltohakemuksia jätetään pelon vuoksi tekemättä:

"Jätin myös lähestymiskieltohakemuksen tekemättä, koska jos siitä olisi tullut päätös niin se olisi mennyt hänelle. En halunnut että hän tietää, koska hän tiesi tuolloin missä asuin ja pelkäsin oikeasti sitä, että mitä hän keksii."

Yhtäältä tasapainoilu itsensä turvaamisen toimenpiteiden ja tekijän reaktioiden välillä näkyy vastauksissa pyrkimyksinä ennakoita ja kanavoida väkivallantekijän toimintaa. Pyrkimykset kanavoida väkivallantekijän toimintaa on tulkittavissa osoitukseksi naisten toimijuudesta ja

nähtävissä selviytymisstrategioina, joilla pyritään tuottamaan turvallisuuden tunnetta, ehkäisemään väkivallan haavoittavuutta sekä lieventämään pelon tunnetta (Nikupeteri 2016, 130). Seuraavassa katkelmassa vastaaja kuvaa, miten hän on pyrkinyt suojaamaan itseään estämällä väkivallan tekijän eri palveluissa, mutta joutunut tekemään myönnytyksiä suojatakseen itseään tekijän reaktiolta:

”Jouduin estämään hänen puhelunsa ja lähes kaikki sometilinsä. Pelkäsin, että jos estän hänet kokonaan, hän tulee fyysisesti paikan päälle, joten jätin (sovelluksen)¹ kommunikaatioväyläksi.”

Vastaamattomuus viesteihin tai puheluihin saattaakin johtaa väkivallan eskaloitumiseen ja esimerkiksi siihen, että väkivallantekijä käyttää muita väyliä vahingoittaakseen. Yhtäältä viestintäkanavien katkaiseminen sisältää arvaamattomuuden elementin, sillä väkivallantekijän asenteiden ja mielentilan päättelemisen yhteydenottojen perusteella ei ole enää mahdollista (Woodlock ym. 2020, 375).

Digitaalista väkivaltaa kokeneet naiset kuvaavat tapahtuneen saaneen heissä aikaan myös vainoharhaisuutta. Vastaajat kuvaavat muun muassa erilaisten äänien säikähdyttävän ja saavan aikaan hälytystilan. Näissä kuvauksissa on nähdäkseen kyse paitsi pelosta myös siitä, miten digitaalisen väkivallan uhka on alati läsnä ja saa tuntemaan, että tekijä ja väkivallan uhka ovat läsnä kaikkialla. Seuraava katkelma havainnollistaa, miten turvattomuuden tunne kietoutuu yhteen epäluuloisuuden ja varuillaan olemisen kanssa:

”Ahdistusta, turvattomuutta ja vainoharhaisuutta. Mietin valmiiksi, mitä tekisin jos häirintä eskaloituisi ja eksäni esimerkiksi tulisi oveni taakse. Puhelimen silloinen soittoääni herättää edelleen hälytystilan minussa.”

Rinnan turvattomuuden kokemustensa kanssa vastaajat kuvaavat myös selviytymisstrategioitaan, joilla he pyrkivät hallitsemaan turvattomuuden tunnetta sekä ehkäisemään digitaalisen väkivallan haavoittavuutta. Yksi tällaisista strategioista on

¹ Sovelluksen nimi poistettu sitaatista

valmiustilan ylläpitäminen hätätilanteen varalta, kuten edellisessä katkelmassa (ks. Nikupeteri 2016, 130).

Turvattomuuden tunne on kytköksissä erityisesti ruumiillisen koskemattomuuden toimintamahdollisuuteen. Väkivallasta johtuvat pelot, epäluuloisuus sekä varuillaan oleminen viestivät siitä, että digitaalinen väkivalta haavoittaa naisten mahdollisuutta liikkua vapaasti paikasta toiseen ilman pelkoa väkivallan kohteeksi joutumisesta. (Ks. Nussbaum 2000, 78–80; 2005.) Kuten Nussbaum (2005, 172) tuo esiin, mahdollisuutta luottaa ruumiilliseen koskemattomuuteen eivät heikennä ainoastaan väkivaltaiset teot vaan myös naisiin kohdistuva alituinen väkivallan uhka. Toisaalta turvattomuuden tunne konkretisoituu myös pelkona oman hengen puolesta. Näin ollen digitaalinen väkivalta voi potentiaalisesti haavoittaa mahdollisuutta elää pituudeltaan normaali, ihmisarvoinen elämä (ks. Nussbaum 2000, 78–80).

6. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkielman tavoitteena on ollut selvittää, miten digitaalista väkivaltaa kokeneet naiset kuvaavat digitaalisen väkivallan haavoittavuutta ja millainen suhde digitaalisen väkivallan kokemisella on naisten toimintamahdollisuuksiin. Tutkielman empiirisenä aineistona ovat digitaalista väkivaltaa kokeneille naisille suunnatun internetkyselyn vastaukset. Teoreettisena viitekehysenä hyödynnettiin haavoittuvuutta sekä inhimillisiä toimintamahdollisuuksia koskevaa kirjallisuutta. Esittelen seuraavaksi tämän tutkielman johtopäätökset ja pohdin niitä suhteessa aiempaan kirjallisuuteen. Viimeiseksi tarkastelen tutkielmaani liittyviä rajoitteita sekä mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

Analyysin perusteella digitaalisen väkivallan haavoittavuus ulottuu laajalle. Digitaalinen väkivalta haavoittaa niin naisten ruumiillista hyvinvointia, arkea ja osallisuutta kuin suhdetta itseen ja muihin. Ruumiilliseen hyvinvointiin liittyvä haavoittuvuus ilmenee digitaalista väkivaltaa kokeneiden naisten vastauksissa yhtäältä erilaisina kuvauksina ruumiillisista kokemuksista, kuten erilaisista fyysisistä oireista tai sairauksista ja toisaalta ilmauksina diagnosoiduista tai diagnosoimattomista mielenterveyden oireista ja häiriöistä. Ruumiillisen hyvinvoinnin haavoittuminen kiinnittyy keskeisesti myös kokemukseen ahdingosta. Naisten vastauksissa ahdingkoa luonnehtivat erilaiset negatiiviset tunnereaktiot ahdistuksesta ja surusta vihaan sekä epätoivoisuuden kokemus.

Arjen ja osallisuuden tasolla digitaalisen väkivallan haavoittavuus heijastuu niin naisten arkisiin haasteisiin kuin oman toiminnan rajoittamiseen. Digitaalinen väkivalta on haavoittanut naisia arjen näkökulmasta aiheuttaen haasteita henkilökohtaiseen talouteen, työelämään, opiskeluun, asumiseen ja arkisiin toimintoihin. Naisten vastauksista välittyy, miten digitaalinen väkivalta on saanut rajoittamaan omaa toimintaa sekä teknologian ja sosiaalisen median käyttämistä.

Analyysin perusteella digitaalinen väkivalta haavoittaa myös naisten suhdetta sekä itseensä että muihin. Digitaalisen väkivallan myötä naisten suhde itseensä määrittyy arvottomuuden, häpeän ja syyllisyyden kokemusten lävitse. Toisaalta digitaalinen väkivalta haavoittaa suhdetta itseen myös omien rajojen rikkoutumisen muodossa. Sosiaalisten suhteiden näkökulmasta naiset

kuvaavat digitaalisen väkivallan aiheuttaneen monenlaisia haasteita, kuten sosiaalisten suhteiden rajoittamista, luottamusongelmia ja katkenneita ihmissuhteita. Lisäksi digitaalisen väkivallan kokeminen on konkretisoitunut sosiaalisissa suhteissa huolena muiden uhrien ja väkivallan tekijän puolesta. Naisten kokema digitaalinen väkivalta on haavoittanut myös heidän suhdettaan yhteiskuntaan kyseenalaistamalla perusluottamuksen tunnetta sekä saamalla aikaan kokemuksen epäoikeudenmukaisuudesta. Digitaalisen väkivallan haavoittavuus heijastuu myös naisten turvallisuuden tunteeseen. Digitaalinen väkivalta onkin analyysin perusteella johtanut turvattomuuden tunteen lisääntymiseen. Turvattomuuden tunnetta värittävätkin väkivallasta johtuvat pelot kuin epäluuloisuus ja varuillaan oleminen.

Digitaalinen väkivalta ja toimintamahdollisuudet

Toinen tätä tutkimusta ohjannut tutkimuskysymys tarkastelee sitä, miten digitaalisen väkivallan kohteena oleminen liittyy naisten toimintamahdollisuuksiin. Tarkasteltaessa analyysin havaintoja suhteessa Senin ja Nussbaumin kehittämään inhimillisten toimintamahdollisuuksien teoriaan, tulee näkyväksi, miten digitaalinen väkivalta tunkeutuu monille elämän osa-alueille. Analyysin perusteella digitaalinen väkivalta haavoittaa lähes jokaista keskeistä inhimillistä toimintamahdollisuutta. Toimintamahdollisuuksien teorian mukaan hyvinvointi pohjautuu mahdollisuuksiin toimia, jotka käsittävät ihmisen mahdollisuudet tehdä ja olla (Sen 1993, 30–31; Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 39). Naisten kokemuksista välittyy, miten he ovat itseensä kohdistuneen digitaalisen väkivallan takia ja sen pelosta joutuneet rajoittamaan itseään ja omaa toimintaansa yhteiskunnassa sekä sosiaalisissa suhteissa. Vaikuttaakin siltä, että digitaalinen väkivalta haavoittaa keskeisiä inhimillisiä toimintamahdollisuuksia ja siten kaventaa sen kohteeksi joutuneiden naisten mahdollisuuksia tehdä ja olla.

Elämän toimintamahdollisuuden näkökulmasta tutkielmani kontekstissa keskeiseksi havainnoksi nousee erityisesti naisten kokema turvattomuuden tunne. Vaikka digitaalinen väkivalta sijoittuu usein verkkoon fyysisen maailman ulkopuolelle, siitä johtuva turvattomuuden tunne vaikuttaa konkretisoituvan pelkona oman hengen puolesta. Tästä näkökulmasta digitaalisen väkivallan voi nähdä haavoittavan mahdollisuutta elää pituudeltaan normaali, ihmisarvoinen elämä (vrt. Nussbaum 2000, 78–80). Toisaalta myös naisten esiin tuomat itsetuhoiset ajatukset osoittavat, miten digitaalisen väkivallan kokeminen saattaa haavoittaa elämän toimintamahdollisuutta. Naisten kokema digitaalinen väkivalta vaikuttaa heijastuvan myös terveyden toimintamahdollisuuteen eli mahdollisuuteen pysyä terveenä

(em.), kuten naisten kokemukset ruumiilliseen hyvinvointiin liittyvistä haasteista sekä oireista havainnollistavat.

Digitaalisen väkivallan suhde ruumiillisen koskemattomuuden toimintamahdollisuuteen näyttäytyy analyysin perusteella erityisesti turvattomuuden tunteen näkökulmasta. Naisten kokemukset digitaaliseen väkivaltaan liittyvästä turvattomuudesta havainnollistavat, kuinka naisten ei ole mahdollista liikkua vapaasti paikasta toiseen ilman pelkoa siitä, että he voivat joutua väkivallan kohteeksi (vrt. Nussbaum 2000, 78–80). Ruumiillisen koskemattomuuden toimintamahdollisuutta heikentääkin väkivaltaisten tekojen ohella myös naisiin kohdistuvan väkivallan alati läsnä oleva uhka (Nussbaum 2005, 172). Tutkimusten mukaan koti on vaarallisin paikka perhe- ja parisuhdeväkivaltaa kokeville naisille (Husso 2003). Digitaalisen väkivallan tapauksessa sen kaikkialle ulottuva läsnäolo levittää kuitenkin väkivallan ja sen uhan ulottumista yhä laajemmalle ajasta ja paikasta riippumatta.

Aistien, mielikuvituksen ja ajattelun toimintamahdollisuus on naisten kokemuksissa rajoittunut arjen ja osallisuuden näkökulmasta. Naisten kokemukset osoittavat, miten digitaalinen väkivalta on yhtäältä heikentänyt heidän mahdollisuuksiaan koulutukseen ja siten aistien, mielikuvituksen, ajattelun sekä päättelyn kehittämiseen opiskelupaikan menettämisen tai heikenneen opiskelukyvyn myötä (ks. Nussbaum 2000, 78–80). Toisaalta naisten kuvaukset oman toimintansa rajoittamisesta sosiaalisessa mediassa havainnollistavat digitaalisen väkivallan rajoittavan heidän vapauttaan ilmaista itseään (em.). Digitaalisen väkivallan suhde tunteiden toimintamahdollisuuteen näyttäytyy kaksisuuntaisena. Naisten kuvaamat luottamukseen liittyvät haasteet osoittavat, miten digitaalinen väkivalta on vaikeuttanut toisiin ihmisiin kiintymistä sekä heidän rakastamistaan. Tunteiden toimintamahdollisuus pitää toisaalta sisällään myös oikeuden erilaisiin tunteisiin, kuten kaipuuseen ja vihaan. (Em.) Digitaalista väkivaltaa kokeneiden naisten vastauksissa esiintyneet ilmaukset esimerkiksi ahdingosta voidaankin tästä näkökulmasta tulkita osoituksena siitä, että tämä oikeus toteutuu. Nussbaumin (2005, 72) mukaan väkivallan kontekstissa on kuitenkin huomattava tunteiden erilaiset merkitykset. Esimerkiksi viha voi konkretisoitua rakentavana voimana, mutta toiset tunteet voivat toimia päinvastaisesti ja tehdä toimintakyvyttömäksi (em.).

Digitaalinen väkivalta voi haavoittaa myös käytännöllisen päättelyn toimintamahdollisuutta. Väkivalta horjuttaa naisten mahdollisuuksia muodostaa käsitys siitä, mitä he pitävät hyvänä sekä suunnitella omaa elämäänsä (Nussbaum 2000, 78–80; 2005, 172–173). Naisten

tulevaisuudennäkymät sumentuvat digitaaliseen väkivaltaan liittyvistä lamaantumisen, epätoivoisuuden, elämänhaluttomuuden, voimattomuuden ja avuttomuuden kokemuksista. Siten myös oman elämän suunnitteleminen voi hankaloitua. Digitaalisen väkivallan ja yhteenkuuluvuuden toimintamahdollisuuden suhde näyttäytyy analyysissä etenkin arjen ja osallisuuden risteyksissä. Yhteenkuuluvuuden toimintamahdollisuus eli mahdollisuus elää yhteydessä muihin, tuntee empatiaa, huolehtia muista, kunnioittaa itseään ja luottaa myös toisten kunnioittavan muiden ihmisarvoa sekä pitävän toisia tasa-arvoisina ehdoilla näyttäytyy edellytyksenä työelämässä tekemiselle ja olemiselle (ks. Nussbaum 2000, 78–80). Toisaalta digitaalinen väkivalta on saanut naiset rajoittamaan sosiaalisen median käyttämistä ja siten horjuttanut heidän mahdollisuuksiaan elää yhteydessä muihin.

Sosiaalisen median rajoittunut käyttäminen heijastuu myös leikkiin ja leikin mahdollisuuteen, jossa on kyse ilon kokemisesta, leikkimisestä, pelaamisesta sekä harrastuksista nauttimisesta (ks. Nussbaum 2000, 78–80). Osa vastaajista kertoo olleensa aiemmin aktiivisia toimijoita sosiaalisessa mediassa ja omanneensa laajoja sosiaalisen median yhteisöjä. Tästä näkökulmasta sosiaalinen media näyttäytyy harrastuksena ja koettu digitaalinen väkivalta vaikuttaa estävän naisia nauttimasta sosiaalisesta mediasta samaan tapaan kuin ennen. Digitaalisen väkivallan suhde hallinta-, työ- ja omistusoikeuksien mahdollisuuteen kiinnittyy erityisesti naisten arkeen ja osallisuuteen. Digitaalinen väkivalta on heijastunut naisten oikeuteen osallistua työelämään omista lähtökohdistaan käsin sekä taloudellisiin tekijöihin (em.).

Ainoastaan mainintoja digitaalisen väkivallan ja muiden lajien toimintamahdollisuudelle en löytänyt aineiston analyysissä, mutta tämä ei tarkoita, etteikö digitaalinen väkivalta heijastuisi mahdollisuuteen huolehtia luomakunnasta, eläimistä ja kasveista. Nussbaumin (2005, 173) mukaan väkivalta ja väkivallan uhka vaikuttavat naisten liikkuvuuteen ja itsenäisyyteen ja siten horjuttavat myös muita lajeja koskevaa toimintamahdollisuutta. Näin voi katsoa olevan myös digitaalisen väkivallan tapauksessa, kuten analyysin esimerkit varuillaan olemisesta havainnollistavat. Myös digitaalisen väkivallan niin kutsuttu omnipresenssi (ks. Woodlock, McKenzie, Western & Harris 2020, 372–373) voi osaltaan murentaa naisten itsenäisyyttä sekä liikkuvuutta ja näin heikentää muita lajeja koskevaa toimintamahdollisuutta.

Digitaalisen väkivallan haavoittavuus

Tarkasteltaessa digitaalista väkivaltaa haavoittavuuden viitekehyydessä universaalinen haavoittavuuden käsite muodostuu hyödylliseksi, sillä ruumiillisuutemme ja siihen kytkeytyvä mahdollinen ja vallitseva vahingoittumisen, loukkaantumisen ja epäonnen mahdollisuus tulee todeksi digitaalista väkivaltaa kokeneiden naisten vastauksissa (ks. Fineman 2010, 266–267). Aineiston perusteella kyselyn vastaajat ovat moninainen joukko, eri ikäisiä ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia naisia, joita kuitenkin yhdistää digitaalisen väkivallan kohteena olemisen kokemus. Olennaista vaikuttaakin olevan se, että kuka tahansa esimerkiksi iästä ja ammattiasemasta riippumatta voi joutua digitaalisen väkivallan haavoittamaksi. Toisaalta on tärkeä muistaa myös haavoittavuuden erityisyys eli se, miten asemoitumisemme osaksi yhteiskunnan rakenteita ja suhteita heijastuu yksilölliseen haavoittumisen kokemukseen (em. 267–269).

Analyysi havainnollistaa, miten digitaalinen väkivalta haavoittaa niin sosiaalisesti, psykologisesti ja emotionaalisesti kuin ruumiillisestikin. Aineiston perusteella digitaalinen väkivalta haavoittaa sosiaalisesti ja rajaa niin arkea, elinpiiriä kuin sosiaalisia suhteita leviten arjen kaikkiin ulottuvuuksiin. Sosiaalinen haavoittaminen on ilmennyt muun muassa sosiaalisiin suhteisiin liittyvinä haasteina, kuten luottamusongelmina sekä sosiaalisten suhteiden rajoittamisena ja jopa niiden katkeamisena. Yhtäältä digitaalisen väkivallan sosiaalinen haavoittavuus on heijastunut vastaajien arkeen, asumiseen, työntekoon sekä talouteen. Psykologisen ja emotionaalisen haavoittavuuden näkökulmasta etenkin vastaajien kuvaama turvattomuuden tunne näyttäytyy keskeisenä. Koettu digitaalinen väkivalta ja sen uhka ovat saaneet vastaajat kokemaan epävarmuutta sekä turvattomuutta arjessaan. (Vrt. Nikupeteri 2016, 51–56). Nikupeteri (2016, 58–59) käsittää fyysisen haavoittavuuden fyysisten väkivallantekojen sekä seuraamisen tai paikalle ilmestymisen ja omaisuuden vahingoittamisen kautta. Tämän tutkielman kontekstissa vastakkainasettelu väkivallan henkisten ja fyysisten ulottuvuuksien välillä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista ja ruumiillisen haavoittavuuden käsite kuvaa digitaalisen väkivallan haavoittavuutta osuvammin. Aineiston perusteella digitaalinen väkivalta haavoittaa hyvinvointia sekä mielenterveyttä kokonaisvaltaisesti.

Niin ikään ajallinen, ontologinen ja moraalinen ulottuvuus piirtyvät esiin tarkasteltaessa digitaalisen väkivallan haavoittavuutta (ks. Nikupeteri 2016, 59–61). Analyysi osoittaa, että digitaalisen väkivallan haavoittavuus ulottuu menneeseen, nykyhetkeen sekä tulevaan. Yhtäältä

naisten vastauksista käy ilmi, miten menneisyydessä koettu digitaalinen väkivalta värittää myös naisten nykyisyyttä, sillä siihen liittyvät tunteet jatkuvat vielä varsinaisen väkivallanteon jälkeenkin. Toisaalta digitaalinen väkivalta on haavoittanut vastaajien tulevaisuutta. Aineistosta käy ilmi esimerkiksi turvattomuuden tunteen kiinnittyvän huoleen siitä, että väkivalta jatkuu tai tulee toistumaan vielä tulevaisuudessa. Näin tulevaisuus näyttäytyy turvattomana, pelottavana sekä uhkaavana. Ontologinen haavoittavuus piirtyy aineistossa esiin etenkin vastaajien pohdintoissa koskien digitaalisesta väkivallasta ilmoittamista. Naiset kuvaavat kokeneensa häpeää ja syyllistävät itseään tapahtuneesta sekä kertovat pohtineensa, oliko tapahtunut riittävän vakavaa, jotta siitä voisi tehdä rikosilmoituksen. Nikupeterin (2016, 57) mukaan naisen kokemuksen vähättely tai mitätöinti voi johtaa omien kokemusten, tiedon ja uskomusten kyseenalaistumiseen. Digitaalisen väkivallan kontekstissa ontologinen ulottuvuus näyttäytyy yhtäältä väkivallantekijän toiminnan tuloksena ja toisaalta myös niiden yhteiskunnallisten valtarakenteiden seurauksena, joissa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei ole tunnistettu puuttumista vaativaksi ongelmaksi. Digitaalisen väkivallan moraalinen haavoittavuus ilmenee aineistossa niin ikään häpeän sekä arvottomuuden kokemusten ja itsetunto-ongelmien kuvauksissa, jotka havainnollistavat väkivallan saaneen naisia kyseenalaistamaan omaa hyvyttään (vrt. Nikupeteri 2016, 60–61).

Yhteiskunnan on mahdollista kompensoida sekä lieventää haavoittuvuuttamme (Fineman 2010, 269–272). Yhteiskunnan rakenteet voivat kuitenkin myös tuottaa tai ylläpitää haavoittuvuutta (em.), kuten puutteellisten tai tarpeeseen huonosti vastaavien palveluiden tapauksessa (Raitakari, Günther & Räsänen 2022, 14). Aineiston analyysin perusteella vaikuttaa siltä, että monen tähän tutkimukseen osallistuneen naisen kohdalla yhteiskunnan rakenteet ovat epäonnistuneet haavoittuvuuden kompensoinnissa tai sen lieventämisessä. Huomionarvoista onkin se, miten sekä naisiin väkivallan kokijoina kohdistuvan toimijuuden vaatimus että hyvinvointivaltion toimijuuden puutteellisuus väkivaltaan vastaamisessa nousevat esiin naisten kokemuksissa. Naisten vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että he kokevat vastuun väkivaltaan puuttumisesta samoin kuin tekijän vastuuseen saattamisesta jääneen heille itselleen. Havainnot resonoivat myös aiemmassa tutkimuksessa tehtyjen havaintojen kanssa (esim. Husso 2003, 181–184; Husso ym. 2024, 129; Nikupeteri 2016, 130; Ronkainen 2006, 535). Suomessa hyvinvointivaltion toimijuus väkivaltaan vastaamisessa sekä väkivallan haavoittavuuden tunnistamisessa on ollut verikkaista ja vastahakoista. Hyvinvointivaltion hartioiden sijaan vaatimus toimijuudesta on langennut väkivaltaa kokeneiden yksilöiden sekä kolmannen

sektorin toimijoiden hartioille. (Ronkainen 2008, 397.) Yhteiskunnan rakenteiden epäonnistuessa kompensoimaan ja lieventämään digitaalisen väkivallan haavoittavuutta, tutkimukseen osallistuneet naiset osoittivat itse toimijuutta ja toivat esiin tapojaan ehkäistä turvattomuutta ja lieventää väkivallan haavoittavuutta sekä pelon tunnetta (ks. Nikupeteri 2016, 130). Digitaalista väkivaltaa kokeneisiin naisiin kohdistuva toimijuuden vaade näyttäytyy kuitenkin erityisen ristiriitaisena ja kohtuuttomana ottaen huomioon, miten syvästi ja monin tavoin digitaalinen väkivalta on heitä haavoittanut sekä miten kokonaisvaltaisesti se on heijastunut naisten toimintamahdollisuuksiin rajoittaen heidän toimijuuttaan.

Lopuksi

Tässä tutkielmassa olen lähestynyt digitaalista väkivaltaa sukupuolistuneena väkivallan muotona, joka sijoittuu naisiin kohdistuvan väkivallan jatkumolle. Vaikka en ole tutkielmassani tarkastellut, miten väkivallan sukupuolistuneisuus ilmenee digitaalisen väkivallan kontekstissa, kysymys on noussut esiin aineistoa analysoidessani. Naisiin kohdistuvan ja sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta aineisto havainnollistaa, miten digitaalinen väkivalta on onnistunut vaientamaan sen kohteeksi joutuneita naisia sekä kaventamaan naisten toimijuutta sekä elinpiiriä laajemminkin. Digitaalinen väkivalta vaikuttaakin paitsi horjuttavan vuorovaikutussuhteita sekä muovaavan naisten toimijuuksia myös tuottavan ja uusintavan yhteiskunnallisia jakoja sekä valta-asemia (ks. Ronkainen 2017, 19–20). Kulttuurin ja rakenteiden näkökulmasta huomio kiinnittyykin erityisesti yhteiskuntaan ja sen asenteisiin, jotka myös ylläpitävät naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Väkivallan ollessa sosiaalisesti säädeltyä se tarvitsee oikeutuksen, joka tapahtuu osana kulttuurisia ja yhteisöllisiä prosesseja (Ronkainen 2017, 19). Sukpuolistuneen digitaalisen väkivallan kontekstissa katse kohdistuu myös digitaalisten järjestelmien näkyviin, piiloiisiin sekä näkymättömiin valtarakenteisiin, jotka heijastuvat muun muassa siihen, puututaanko verkossa tapahtuvaan digitaaliseen väkivaltaan ja kenellä ylipäätään on vastuu puuttua (Faith 2022).

Tutkielmani luotettavuutta arvioitaessa on joitain näkökulmia, jotka on syytä ottaa huomioon. Ensinnäkin, kuten olen jo aiemmin tuonut esiin, digitaalisen väkivallan muodot ja kokemukset esiintyvät aineistossa yhdessä muiden väkivallan muotojen kanssa. Osa kyselyyn vastanneista naisista on kokenut rinnan tai digitaalisen väkivallan lisäksi muitakin väkivallan muotoja ja nämä kokemukset vaikuttavat heijastuneen myös osaan vastauksista. Näin tutkielmastani ei ole mahdollista tehdä johtopäätöstä, että havaintoni koskisivat puhtaasti ja yksiselitteisesti

digitaalista väkivaltaa, vaikka kyselyssä pyydettiin kokemuksia nimenomaan digitaalisesta väkivallasta. Toinen huomioon otettava seikka liittyy tutkittavien rekrytointiin. Aineisto on kerätty avoimella verkkolomakkeella, johon vastaaminen on ollut kaikille mahdollista. Siten ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että kyselyyn vastanneiden joukossa on myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole kokeneet digitaalista väkivaltaa, mutta ovat syystä tai toisesta päätyneet silti vastaamaan kyselyyn. Mikäli näin on päässyt käymään, voi se osaltaan vääristää tutkimuksen tuloksia. Nähdäkseni tämä on kuitenkin analysoidun aineiston valossa epätodennäköistä, sillä vastauksista ilmenee vastaajilla olleen hyvä käsitys ilmiöstä sekä rikosprosessista ja siihen liittyvistä kysymyksistä. Viimeisenä on muistettava, että laadullinen analyysi on aina tutkijan ajattelun ja päättelyn tuotos. Olen tutkijana pyrkinyt objektiivisuuteen ja siihen, että mahdolliset omat asenteeni tai ennakkokäsitykseni eivät vaikuta tutkimuksen tuloksiin. On kuitenkin selvää, että tämäkään tutkimus ei ole valmistunut tyhjiössä. Näin ollen onkin mahdollista, että toinen tutkija olisi vastaavalla tutkimusaineistolla ja -asetelmalla päätenyt toisenlaisiin havaintoihin ja johtopäätöksiin.

Mahdollisten tulevien tutkimusten kannalta digitaalista väkivaltaa kokeneiden haastattelut voisivat tarjota kyselyaineistoa syväluotaavamman kuvauksen haavoittavuuden kokemuksista. Toisaalta myös kirjoituskutsu voisi olla hyvä tapa kerätä aineistoa sensitiivisestä aiheesta (ks. Husso 2003, 30). On selvää, että tietoa digitaalisesta väkivallasta, sen muodoista sekä haavoittavuudesta tarvitaan lisää. Tämä tutkimus on pyrkinyt laadullisesti kartoittamaan, miten digitaalinen väkivalta haavoittaa ja millainen suhde digitaalisella väkivallalla on toimijuuteen. Aiheesta tarvitaan lisää myös kvantitatiivista tietoa. Kuten väestötason tutkimukset osoittavat, väkivallan ja häirinnän kokeminen verkossa koskettaa yhä useampaa. Silti tietoa digitaalisen väkivallan seurauksista on toistaiseksi vähänlaisesti. Tarkasteltaessa digitaalisen väkivallan haavoittavuutta on muistettava myös haavoittuvuuden erityisyys eli se, miten yksilöllinen haavoittumisen kokemuksemme määrittyy suhteessa asemoitumiseemme yhteiskunnallisissa rakenteissa, ja miten digitaalinen väkivalta vaientaa sekä yksilöitä että ryhmiä. Tästä näkökulmasta olisikin tärkeä jalostaa ja jatkaa digitaalisen väkivallan tutkimusta ja suunnata huomio seuraavaksi esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksiin.

LÄHTEET

Agarwal, Bina & Panda, Pradeep (2007) Toward freedom from domestic violence: the neglected obvious. *Journal of Human Development* 8:3, 359–388.

Alexy, Eileen & Burgess, Ann & Baker, Timothy & Shirley, Smoyak (2005) Perceptions of cyberstalking among college students. *Brief Treatment and Crisis Intervention* 5:3, 279–289.

Arendt, Hanna (1969) *On violence*. New York: Harcourt, Brece & World.

Bates, Samantha (2017) Revenge porn and mental health: a qualitative analysis of the mental health effects of revenge porn on female survivors. *Feminist criminology* 12:1, 22–42.

Barter, Christine & Stanley, Nicky & Wood, Marsha & Lanau, Alba & Aghtaie, Nadia & Larkins, Cath & Øverlien, Carolina (2017) Young people’s online and face-to-face experiences of interpersonal violence and abuse and their subjective Impact across five European countries. *Psychology of Violence* 7:3, 375–384.

Bildjuschkin, Katriina & Ewalds, Helena & Hietamäki, Johanna & Kettunen, Hanna & Koivula, Tanja & Mäkelä, Jukka & Nipuli, Suvi & October, Martta & Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta (2020) *Väkivaltakäsitteiden sanasto*. Työpaperi 1/2020. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Björklund, Liisa & Sarlio-Siintola, Sari (2010) Inhimilliset toimintavalmiudet suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa. Teoksessa Heikki Hiilamo ja Juho Saari (toim.) *Hyvinvoinnin uusi politiikka – johdatus sosiaaliin mahdollisuuksiin*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 37–70.

Brown, Kate (2011) ‘Vulnerability’: Handle with Care. *Ethics and Social Welfare* 5:3, 313–321.

Champion, Amanda & Oswald, Flora & Khera, Devinder & Pedersen, Cory (2022) Examining the gendered impacts of technology-facilitated sexual violence: a mixed methods approach. *Archives of Sexual Behavior* 51:3, 1607–1624.

Dragiewicz, Molly & Burgess, Jean & Matamoros-Fernández, Ariadna & Salter, Michael & Suzor, Nicolas P. & Woodlock, Delanie & Harris, Bridget (2018) Technology facilitated coercive control: domestic violence and the competing roles of digital media platforms. *Feminist Media Studies* 18:4, 609–625.

Eskola, Jari (2018) Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 180–200.

Euroopan neuvosto (2011) Council of Europe. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe Treaty Series - No. 210. <https://rm.coe.int/168008482e>.

Euroopan unionin perusoikeuksien virasto (FRA 2014) European Union Agency for Fundamental Rights (2014) Violence against women: an EU wide survey. Main results. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Haettu osoitteesta: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>.

Faith, Becky (2022) Tackling online gender-based violence; understanding gender, development, and the power relations of digital spaces. *Gender, Technology and Development* 26:3, 325–340.

Fanslow, Janet & Robinson, Elizabeth (2010) Help-seeking behaviors and reasons for help seeking reported by a representative sample of women victims of intimate partner violence in New Zealand. *Journal of Interpersonal Violence* 25:5, 929–951.

Fineman, Martha (2010) The vulnerable subject and the responsive state. *Emory law journal* 60:2, 251–275.

Harris, Bridget & Woodlock, Delanie (2019) Digital coercive control: Insights from two landmark domestic violence studies. *British Journal of Criminology* 59:3, 530–550.

Hearn, Jeff (1998) *The Violence of Men: How Men Talk About and How Agencies Respond to Men's Violence to Women*. London: Sage.

Heller, Agnes (1985) *The power of shame*. Routledge & Kegan Paul: London.

Hellsten, Sirkku (1995) Toimintamahdollisuudet sosiaalipolitiikan oikeudenmukaisuuden kriteereinä. *Niin & Näin* 95:2, 39–44.

Henry, Nicola & Flynn, Asher & Powell, Anastasia (2020) Technology-Facilitated Domestic and Sexual Violence: A Review. *Violence Against Women* 26:15–16, 1828–1854.

Henry, Nicola & Flynn, Asher & Powell, Anastasia (2019) Image-based sexual abuse: Victims and perpetrators. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*. Australian Institute of Criminology 572, 1–19.

Hunnicut, Gwen (2009) Varieties of patriarchy and violence against women. Resurrecting “patriarchy” as a theoretical tool. *Violence Against Women* 15:5, 553–573.

- Husso, Marita (2003) *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.
- Husso, Marita (2014) Sukupuoli ruumiillisena tapaisuutena ja elettyinä suhteena. Teoksessa Marita Husso ja Risto Heiskala (toim.) *Sukupuolikysymys*. Helsinki: Gaudeamus, 67–83.
- Husso, Marita & Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija & Eilola, Jari & Siltala, Heli & Laitila, Aarno (2021) Ideological, Institutional and Affective Practices of Interpersonal Violence. In Marita Husso, Sanna Karkulehto, Tuija Saresma, Aarno Laitila, Jari Eilola and Heli Siltala (eds.) *Violence, Gender and Affect. Palgrave Studies in Victims and Victimology*. Cham: Palgrave Macmillan, 3-26.
- Husso, Marita & Piippo, Sisko & Houtsonen, Jarmo & Mela, Marianne & Tihveriäinen, Sonja & Haapanen, Jasmiina & Hakkarainen, Louna & Knihtilä, Anna (2024) Naisiin kohdistuvaan digitaaliseen väkivaltaan puuttumisen haasteet poliisin työssä, rikosprosessissa ja tukipalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023: 65. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Husso, Marita & Virkki Tuija (2008) Sukupuolittunut luottamus ja väkivalta parisuhteissa. Teoksessa Eija Sevón ja Marianne Notko (toim.) *Perhesuhteet Puntarissa*. Helsinki: Gaudeamus, 259–273.
- Jokinen, Arto (2000) *Panssaroitu maskuliinisuus: mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Juuti, Pauli & Puusa, Anu (2020) Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Anu Puusa ja Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 166–168.
- Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna (2018) *Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet*. United Press.
- Kolttola, Ilari & Näsi, Matti (2022) Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteina 2021 – kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Helsingin yliopisto: Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. *Katsauksia* 51/2022.
- Kurz, Demie (1997) Violence Against Women or Family Violence? Current Debates and Future Directions. In Laura O’Toole and Jessica Schiffman (eds.) *Gender violence. Interdisciplinary Perspectives*. New York & London: New York University Press.
- Lidman, Satu (2015) *Väkivaltakulttuurin perintö: sukupuoli, asenteet ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- McGlynn, Clare & Rackley, Erika & Houghton, Ruth (2017) Beyond ‘revenge porn’: the continuum of image-based sexual abuse. *Feminist Legal Studies* 25, 25–46.

Melander, Lisa (2010) College students' perceptions of intimate partner cyber harassment. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking* 13:3, 263–268.

Nadim, Marjan & Fladmoe, Audun (2019) Silencing Women? Gender and Online Harassment. *Social Science Computer Review* 39:2, 245–258.

Niklander, Elisa (2023) Lähisuhdeväkivalta 2021: Suurin osa lähisuhdeväkivallan uhreista on edelleen naisia tai tyttöjä, seksuaaliväkivallan uhreilla usein myös aiempia väkivaltakokemuksia Tilastoraportti 43/2023. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Nikupeteri, Anna (2016) Vainottuna: Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Notko, Marianne (2011) Väkivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nousiainen, Kevät & Pentikäinen, Merja (2017) Naisiin kohdistuva väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä. Teoksessa Johanna Niemi, Heini Kainulainen ja Päivi Honkatukia (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 44–56.

Nussbaum, Martha (2000) *Women and human development: the capabilities approach*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nussbaum, Martha (2005) Women's bodies: violence, security, capabilities. *Journal of Human Development* 6:2, 167–183.

Näre, Sari (2005) *Styylaten ja pettäen. Luottamuksen ongelma ja postindividualismi nuorten sukupuolikulttuurissa*. Helsinki: Helsinki University Press.

Näsi, Matti & Danielsson, Petri & Kaakinen, Markus (2023) Cybercrime victimisation and polyvictimisation in Finland – prevalence and risk factors. *European Journal on Criminal Policy and Research* 29:2, 283–301.

Powell, Anastasia & Henry, Nicola (2017) *Sexual violence in a digital age*. London: Palgrave Macmillan.

Powell, Anastasia & Henry, Nicola (2018) Policing technology-facilitated sexual violence against adult victims: police and service sector perspectives. *Policing and Society* 28:3, 291–307.

Powell, Anastasia & Henry, Nicola (2019) Technology-facilitated sexual violence victimization: results from an online survey of Australian adults. *Journal of Interpersonal Violence* 34:17, 3637–3665.

Powell, Anastasia & Henry, Nicola & Flynn, Asher (2018) Image-based sexual abuse. In Walter S. DeKeseredy ja Molly Dragiewicz (eds.) *Routledge Handbook of Critical Criminology*. London: Routledge, 305–315.

Powell, Anastasia & Henry, Nicola & Flynn, Asher & Scott, Adrian J. (2019) Image-based sexual abuse: The extent, nature, and predictors of perpetration in a community sample of Australian residents. *Computers in Human Behavior* 92, 393–402.

Powell, Anastasia & Scott, Adrian & Henry, Nicola (2020) Digital harassment and abuse: Experiences of sexuality and gender minority adults. *European Journal of Criminology* 17:2, 199–223.

Puusa, Anu (2020) Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Anu Puusa ja Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 141–152.

Pyles, Loretta & Banerjee, Mahasweta (2010) Work experiences of women survivors: insights from the capabilities approach. *Journal of Women and Social Work* 25:1, 43–55.

Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi & Räsänen, Jenni-Mari (2022) Johdanto: Koti hyvinvointityön ja haavoittuvuuden kohtaamisen ympäristönä. Teoksessa Suvi Raitakari, Kirsi Günther ja Jenni-Mari Räsänen (toim.) *Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus*. Tampere: Tampere University Press, 7–22.

Rautiainen, Matti & Husso, Marita & Piippo, Sisko (2022) Aineenopettajaksi opiskelevien koulukokemuksia sukupuolistuneesta väkivallasta. *Kasvatus & Aika* 16: 4, 101–115.

Reed, Laura & Tolman, Richard & Ward, Monique (2016) Snooping and Sexting: Digital Media as a Context for Dating Aggression and Abuse Among College Students. *Violence Against Women* 22:13, 1556-1576.

Reed, Laura & Tolman, Richard & Ward, Monique (2017) Gender matters: Experiences and consequences of digital dating abuse victimization in adolescent dating relationships. *Journal of Adolescence* 59:1, 79–89.

Reyns, Bradford W. & Henson, Billy & Fisher, Bonnie S. (2012) Stalking in the Twilight Zone: Extent of Cyberstalking. *Victimization and Offending Among College Students*. *Deviant Behavior*, 33:1, 1–25.

Ronkainen, Suvi (1998) Suomalaisuutta tieteellisessä tutkimuksessa ja väkivaltaisuuudessa. Teoksessa Pirkko Kiviaho (toim.) *Puheenvuoroja naisiin kohdistuvasta väkivallasta*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 49–54.

Ronkainen, Suvi (1999) Subjektius, häpeä ja syyllisyys parisuhdeväkivallan elementteinä. Teoksessa Sari Näre (toim.) Tunteiden sosiologiaa 1. Elämyksiä ja läheisyyttä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 131–154.

Ronkainen, Suvi (2006) Haavoittunut kansakunta ja väkivallan toimijuus. Teoksessa Mirva Lohiniva-Kerkelä (toim.) Väkivalta. Seuraamukset ja haavoittuvuus. Terttu Utraisen juhlaKirja. Helsinki: Talentum, 531–550.

Ronkainen, Suvi (2008) Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. Yhteiskuntapolitiikka 73:4, 388–401.

Ronkainen, Suvi (2017) Mitä väkivalta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä. Teoksessa Johanna Niemi, Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 17–31.

Ronkainen, Suvi & Näre, Sari (2008) Intiimin haavoittava valta. Teoksessa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 7–40.

Saarenpää, Ahti (2006) Informaatiiväkivalta. Teoksessa Mirva Lohiniva-Kerkelä (toim.) Väkivalta. Seuraamukset ja haavoittavuus. Helsinki: Talentum, 551–565.

Sen, Amartya (1993) Capability and Well-Being. In Martha Nussbaum ja Amartya Sen (eds..) The quality of life. Oxford: Oxford University Press, 30–54.

Sisäministeriö (2021) Selvitys haavoittuviin ryhmiin kuuluvien turvallisuuden kokemuksista. Sisäministeriön julkaisuja 2021:21. Helsinki: Sisäministeriö.

Sisäministeriö (2023) Poliisibarometri 2022. Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta. Sisäministeriön julkaisuja 2023:25. Helsinki: Sisäministeriö.

Spitzberg, Brian & Cupach, William (2007) The state of the art of stalking: Taking stock of the emerging literature. Aggression and Violent Behavior 12, 64–86.

Stark, Evan (2007) Coercive control. How men entrap women in personal life. Oxford: Oxford university press.

Strenio, Jacqueline (2020) Time heals all wounds? A capabilities approach for analyzing intimate partner violence. Feminist Economics 26:4, 31–55.

Söderholm, Anna-Lisa (1996) Naisiin kohdistuva väkivalta. Suomen lääkirilehti 14/96 vsk 51.

Temple, Jeff & Choi, Hye & Brem, Meagan & Wolford-Clevenger, Caitlin & Stuart, Gregory & Peskin, Melissa & Elmquist, JoAnna (2016) The Temporal Association Between Traditional

and Cyber Dating Abuse Among Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence* 45:2, 340–349.

Thiara, Ravi & Humphreys, Cathy (2017) Absent presence: the ongoing impact of men's violence on the mother–child relationship. *Child and Family Social Work* 22, 137–145.

Tilastokeskus (2023) Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti. Helsinki: Tilastokeskus.

Tolvanen, Matti & Silvennoinen, Elisa (2023) Selvitys henkisen väkivallan rangaistavuudesta ja vainoamisen oikeuskäytännöstä Suomessa. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2023:20. Helsinki: Oikeusministeriö.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK (2023) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Virkki, Tuija (2004) Vihan voima. Toimijuus ja muutos vihakertomuksissa. Jyväskylä: Atena kustannus.

Virokannas, Elina & Liuski, Suvi & Kuronen, Marjo (2020) The contested concept of vulnerability – a literature review. *European Journal of Social Work* 23:2, 327–339.

Whitaker, M. Pippin & Savage, Tamara (2014) Social-ecological influences on teen dating violence: a youth rights and capabilities approach to exploring content. *Journal of Child & Adolescent Trauma* 7:3, 163–174.

Woodlock, Delanie (2017) The abuse of technology in domestic violence and stalking. *Violence Against Women* 23:5, 584–602.

Woodlock, Delanie & McKenzie, Mandy & Western, Deborah & Harris, Bridget (2020) Technology as a weapon in domestic violence: Responding to digital coercive control. *Australian social work* 73:3, 368–380.

19.12.1889/39. Rikoslaki. Julkaisu Oikeusministeriön Finlex-palvelussa, osiossa Ajantasainen lainsäädäntö. Haettu osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>.

Digitaaliset lähteet

Aamulehti 29.11.2023. Oona Laine. Tekoäly ”riisuu tyttöjä ilmaiseksi” mutta kyseessä voi olla rikos – Väärennettyjä alaston-kuvia levitetään myös Suomessa.

<https://www.aamulehti.fi/tiedejateknologia/art-2000010024188.html>. Viitattu 10.1.2024.

Naisten Linja. Digitaalinen väkivalta. <https://naistenlinja.fi/digitaalinen-vakivalta>. Viitattu 5.3.2023.

Nollalinja. Tietoa nollalinjasta. <https://nollalinja.fi/tietoa-nollalinjasta/>. Viitattu 19.10.2023.

Opetushallitus. Häirinnän yleisyys lasten ja nuorten kokemana. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/hairinnan-yleisyys-lasten-ja-nuorten-kokemana>. Viitattu 10.1.2024.

RIKU. Rikosuhripäivystys. Digitaalinen väkivalta ja vaino. <https://www.riku.fi/erilaisia-rikoksia/digitaalinen-vakivalta-ja-vaino/>. Viitattu 5.3.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Väkivallan muodot.

<https://thl.fi/fi/web/vakivalta/vakivallan-muodot>. Viitattu 11.4.2023.

YLE 12.11.2023. Miehet tarkkailevat salaa naisia pienellä Applen laitteella – poliisi tutkii tapauksia eri puolilla Suomea. <https://yle.fi/a/74-20059066>. Viitattu 10.1.2024.

LIITTEET

Liite 1: Saate verkkokyselyyn

Saatekirje

Tampereen yliopiston ja Poliisiammattikorkeakoulun hankkeessa tutkitaan naisiin kohdistuvaan digitaaliseen väkivaltaan puuttumisen haasteita poliisin työssä, rikosprosessissa ja tukipalveluissa. Hankkeessa tuotettua tietoa voidaan hyödyntää palveluiden kehittämisessä, poliisin tutkinto- ja täydennyskoulutuksessa, syyttäjien täydennyskoulutuksessa sekä viranomaisten strategiatyössä. Lue lisää:

<https://tietokayttoon.fi/-/naisiin-kohdistuvaan-digitaaliseen-vakivaltaan-puuttumisen-haasteet-poliisin-tyossa-rikosprosessissa-ja-tukipalveluissa>

Tervetuloa vastaamaan hankkeen kyselyyn!

Onko sinua satutettu teknologian avulla? Onko sinulla kokemuksia näihin tekoihin liittyvästä rikosprosessista?

Kerro meille. Sinun kokemuksesi ovat arvokkaita. Niiden avulla voimme ymmärtää paremmin digitaalisen väkivallan ilmenemismuotoja ja kokemuksia sekä niistä raportoimisen ja niihin puuttumisen haasteita.

Vastaukset ovat lämpimästi tervetulleita, vaikka et olisi tehnyt rikosilmoituksia eikä sinulla ole käynnissä olevaa rikosprosessia.

Vastaamalla kyselyyn annat luvan käyttää vastauksiasi tutkimustarkoituksiin. Kyselyyn vastataan nimettömänä. Otteita vastauksista saatetaan julkaista hankkeen julkaisuissa. Tarvittaessa vastauksista poistetaan erisnimet ja vastaavat tiedot tunnistamattomuuden varmistamiseksi. Yksittäisiä vastaajia ei ole mahdollista tunnistaa.

Kysely on suunnattu naisiksi itsensä määritteleville.

Jos kyselyyn osallistuminen herättää esimerkiksi muistoja tai tunteita, joista haluaisit keskustella jonkun kanssa, voit ottaa yhteyttä esimerkiksi Nollalinjaan tai Naisten Linjaan. Rikosprosessiin liittyvissä kysymyksissä voit olla yhteydessä esimerkiksi Rikosuhripäivystykseen.

[linkki kyselyyn]

Tärkeää! Jos epäilet, että netin käyttöäsi seurataan, muista tyhjentää sivuhistoria.

Mitä tarkoitamme digitaalisella väkivallalla?

- Digitaalinen väkivalta voi olla esimerkiksi ylenmääräistä viestittelyä, mustamaalaamista, uhkailua, maalittamista, häpäisyä, stalkkaamista, kontrollointia, monitorointia, eristämistä, rankaisemista teknologian avulla tai välityksellä. Se voi olla myös esimerkiksi teknologian käytön rajoittamista, taloudellista vahingontekoa tai apuvälineen rikkomista.
- Digitaalinen väkivalta voi olla esimerkiksi nykyisen tai ex-puolison, tutun tai tuntemattoman ihmisen tekemää. Tekijöitä voi olla yksi tai useampi.

Yhteystiedot: Marita Husso marita.husso@tuni.fi

Liite 2: Kysely

Kyselylomake 2023

1. Sukupuoli • Nainen • Mies • Muu • En halua vastata
2. Ikä Alle 15, 15–17, 18–25, 26–30, 31–35, 36–40, 41–45, 46–50, 51–55, 56–60, 61–64, 65 tai enemmän
3. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten asuinympäristöäsi? • Suuri kaupunki (yli 100 000 asukasta) • Suuren kaupungin lähiseutu • Pieni tai keskikokoinen kaupunki tai kunta (20 000–100 000 asukasta) • Pienempi taajama tai kunta (alle 20 000 asukasta) • Maaseutu (haja-asutusalue)

4. Oletko tällä hetkellä • Opiskelija • Työssä • Työtön • Perhevapaalla • Eläkkeellä • Sairauslomalla •Muu

5. Jos olet työssä, mikä on ammattisi

6. Millaisia seurauksia digitaalisen väkivallan tai häirinnän teoilla oli sinulle? Esimerkiksi fyysisiä, sosiaalisia, taloudellisia, terveydellisiä tai muita hyvinvointiin liittyviä seurauksia? Millaisia tunteita ja tuntemuksia tapahtunut herätti sinussa?

7. Kerro digitaalisen väkivallan tai häirinnän kokemuksistasi. Mitä tapahtui? Mitä teknologioita tekijä/t käytti/vät hyödykseen? Mikä on suhteesi tekijään/tekijöihin? Milloin teko/teot tapahtuivat ja kuinka pitkään ne kestivät?

8. Tutkimuksista tiedetään, että digitaalisen väkivallan ja häirinnän tekojen motiivina voi olla sukupuoleen, ulkonäköön, seksuaalisuuteen, etnisyyteen, uskontoon, vammaan, sairauteen, poliittisiin mielipiteisiin tai ammattiin liittyvät ennakkoluulot. Halutessasi voit kertoa meille tarkemmin, onko sinuun kohdistuneessa väkivallassa tai häirinnässä ollut motiivina vastaavanlaisia tiettyyn ryhmään kohdistuvia ennakkoluuloja.

9. Oletko kertonut kokemuksistasi, kenelle?

Läheiset, ystävät

Tuttavat (esim. verkkoyhteisöissä)

Työnantaja

Terveydenhuolto / Työterveys

Väkivaltatyöntekijä / Kriisityöntekijä

Terapeutti, psykiatrinen sairaanhoitaja

Sosiaalityöntekijä

Poliisi

Oikeusavustaja / asianajaja

Rikosuhripäivystys

Nollalinja

Turvakoti

Muu auttava puhelin

IT-tuki

Laitehuolto

Sivuston ylläpitäjä

En kenellekään

Muu

10. Jos vastasit muu, kenelle kerroit?

11. Saitko apua? Miten asiaan on suhtauduttu esimerkiksi poliisissa, tukipalveluissa tai lähipiirissä?

12. Oletko tehnyt rikosilmoituksia? Minkälainen kokemus rikosilmoituksen tekeminen oli? Jos et ole tehnyt rikosilmoituksia, mikä vaikutti päätökseesi?

13. Kerro rikosprosessin etenemisestä. Etenikö prosessi, mitä tapahtui, oletko tyytyväinen prosessiin ja tulokseen?

14. Millaista apua ja tukea sait rikosprosessiin liittyen? Keneltä? Oliko saamasi apu riittävää? Minkälaista apua ja tukea olisit toivonut saavasi?

15. Mikä on suhteesi tapahtuneeseen nykyään?

16. Haluaisitko kertoa vielä jotain muuta?

17. Haluaisitko kertoa tapahtuneesta nimettömänä haastattelussa? Jos haluat, voit jättää tähän yhteystietosi.